

LIFE+ LIFE URSUS

Cele mai bune practici si actiuni demonstrative pentru conservarea speciei *Ursus arctos*
in Carpatii Orientali din Romania

Raport Final

pentru perioada 15.01.2010 to 20.12.2013

LIFE NATURE LIFE08/NAT/RO/000500

LIFE Project Number
LIFE08NAT/RO/000500

MIDTERM / FINAL Report
Covering the project activities from 15/01/2010 to 20/12/2013

Reporting Date
<15/05/2014>

LIFEURSUS

Project Data

Project location	Vrancea County, Covasna County, Harghita County
Project start date:	15.01.2010
Project end date:	20.12.2013
Total budget	515 066 €
EC contribution:	386 300 €
(%) of eligible costs	75% of total eligible budget

Beneficiary Data

Name Beneficiary	Vrancea Environmental Protection Agency
Contact person	Mr. Silviu Chiriac
Postal address	2 Dinicu Golescu, code 620 106, Focsani, Vrancea, Romania
Telephone	+ 40-237-206 788
Fax:	+ 40-237-206 788
E-mail	vrancealife@yahoo.co.uk
Project Website	www.carnivoremari.ro/lifeursus

Cuprins

1. Rezumat in limba romana

Executive Summary (English)

2. Introducere

3. Aspecte administrative

3.1 Descrierea sistemului de management

3.2 Evaluarea sistemului de management

4. Partea tehnică

4.1 Progres tehnic pe actiuni

4.2 Acțiuni de diseminare

4.2.1 Obiective

4.2.2 Diseminarea descriere pe actiuni

4.3 Evaluarea generala a implementarii proiectului

4.4 Analiza beneficiilor pe termen lung

5. Comentarii cu privire la raportul financiar

5.1 Rezumatul costurilor suportate

5.2 Sistem de contabilitate

5.3 Acorduri de parteneriat

5.4 Raportul auditorului

5.5 Rezumatul costurilor pe acțiuni

6. Anexe

6.1 Anexe administrative

6.2 Anexele tehnice

6.3 Anexele de diseminare

6.3.1 Raportul Layman's

6.3.2 AFTER-LIFE Planul de comunicare

6.3.3 Alte anexe diseminare

1. Executive Summary / Rezumat

LIFEURSUS project - LIFE08 NAT/RO/000500 "*Best practices and demonstrative actions for the conservation of Ursus arctos populations in central-eastern Carpathians*" was funded by the European Commission, Directorate-General for the Environment, through LIFE + programme. Co-financing of the project was provided by the Ministry of Environment and Climate Change and partner associations.

Project duration: 15.01.2010 - 20.12.2013

Beneficiary: Environment Protection Agency Vrancea and **Parteners:** Environment Protection Agency Covasna, Environment Protection Agency Harghita, Association for Biological Diversity Conservation – Vrancea, Association for Nature Values Conservation – Harghita

Project's objectives

- Maintaining the current conservation status of the Carpathian brown bear population by applying best practices and demonstrative actions in the project area and promoting the methods nationwide.
- Preventing brown bear population decline due to poaching, habituation and juvenile mortality.
- Preventing and reducing conflicts between bears and humans.
- Maintaining the current conservation status in 15 Natura 2000 sites, overlapping the project area.

Project implementation area overlaps the central and south-eastern Carpathians, remarkable by the presence of favorable habitats for large carnivores, and considered to be a core area, with a maximum concentration of brown bears in Romania. The region lies, generally, in a NW–SE alignment and administratively corresponds to the mountainous area of Vrancea, Covasna and Harghita counties.

The total area of the three districts overlapping the project area is 1,519,603 acres (15,196 km²). Within this area, approx. 550,000 acres (5,500 km²) are covered by forests, the main habitat of the brown bear (the project area overlaps the alpine, continental and steppe bioregions). Geographical position, general characteristics of the terrain and vegetation types creates an unitary region, defined as a vast space, favorable for large carnivores. Project implementation area follows the central axis formed by Sites of Community Importance, with an outstanding presence of large carnivores.

The existence of this representative Carpathian brown bear population was a scientific argument that led to establishing, in the project area, of 15 Sites of Community Importance, part of the European ecological network Natura 2000. From northwest to southeast, the Natura 2000 sites are: ROSCI0090 Harghita Mădăras, ROSCI0036 Cheile Vârghisului, ROSCI0248 Tinovul Mohos-Lacul Sfânta Ana, ROSCI0091 Herculan, ROSCI0018 Ciomad-Balványos, ROSCI0256 Ruginosu Zagon, ROSCI0130 Oituz-Ojdula, ROSCI0208 Putna Vrancea, ROSCI0097 Lacul Negru, ROSCI0182 Pădurea Verdele, ROSCI0204 Poiana Muntioru, ROSCI0023 Cascada Misina, ROSCI0127 Muntioru Ursoaia, ROSCI0228 Șindrilița, ROSCI0018 Căldările Zăbalei.

Results :

- Elaborating and disseminating a hand book, approved by the national authority, about optimal quantitative and qualitative counting methods of brown bear populations and individuals. It will be the hand book of the wildlife managers and field agents.
- The reducing the cases when the killing of some individuals is the only solution, by promoting of alternative measures and extending at national level the experience gathered in the frame of the project.
- Standardized methodology for risk evaluation related with problem bears and habituated bears approved by the environment national authority.
- The saving of some exemplars of poached and snare trapped bears in the range of the whole project.
- The decreasing of the number of killed problem bears by their relocation and the reducing of conflicts with local people by removing of the habituated bear individuals.
- The rehabilitation of all abandoned and orphan bear cubs by increasing the intervention and receiving capacity of the Rehabilitation Center.
- The decreasing of the number of habituated and problem bears by rehabilitating the cubs of problem female bears.

- Reducing the level of damages on the whole surface of the project (30 electrical fence systems mounted each year around shepherd camps, crops and beehives on the area of the project) and promoting of best practices among farmers in order to reduce bear damages.
- Reducing of the habitat fragmentation and degradation by realizing several proposals in order to insure the connectivity of Natura 2000 sites designated for conservation of the specie *Ursus arctos*.
- The decreasing of the negative attitude toward bears and toward Natura 2000 sites among local people by promoting local products.

Description and analyze of the management system

The project management was carried out in accordance with the original proposal, approved by the European Commission . The project was coordinated by a team with over 10 years experience in the implementation of LIFE which was composed of the project manager (Dr. Silviu Chiriac - EPA Vrancea) project assistant (Ms Gheorghiu Mariana - ACDB , and beginning with 01.10. 2012 Mr. Ioan Mihai Pop - ACDB) and financial manager (Ms. Maria Plesa - EPA Vrancea). In the structure of project coordination was included the working group formed by a nominated representative of each partner. The decisions were taken by the manager and were based on consultation with the working group coordinators and key actions.

Staff, the project had the following responsibilities:

- project manager - ensured the good implementation of the project, reporting to the EC, communication and cooperation between partners and provided scientific standards.
- project assistant - direct coordinator of the actions of land, has assisted and reported to project manager the results of the actions of the and any problems encountered during the project. Assistant project manager assured monitor the success of actions implemented by sources of verification and initial set of indicators.
- financial manager - assured financial implementation of the project (payment and verification of costs eligibility for all partners, checking the contract, reporting to the EC, assisting responsible financial partners, request co-financing from national authorities etc.).

Agreements were signed with partners in accordance with CP and Romanian legislation. In late January 2010, in accordance with the Convention Partnership, EPA VN signed together with associate beneficiaries contracts required to implement project activities in technically and financially. The contracts respected the project provisions and detailed working procedures, responsibilities, financial and temporal planning. Throughout the project it was not required signing of additional acts to modify the initial settlement, all associate beneficiaries respecting general framework of LIFE project implementation.

Good implementation of the project, finally reaching of all assumed indicators and success enjoyed by the project, contributed to strengthening and enhancing inter-relationships and creation of a strong and united team that is a significant added value in terms of continuity of planned actions in the activities continuation plan.

Technique progress on actions

LIFEURSUS project implementation benefited from the start of participation of individuals with extensive experience both in the conservation target species but also in the implementation of LIFE projects. In this context, progress has been constant and has been accumulated proportional with the efforts. Devoid, in most of the actions, by the existing of similar actions implemented at national level, the LIFEURSUS project had an innovative character, especially in rural areas, where locals have an optimistic watched to our attempts in conservation of a species so controversial. Although less visible in the short term, most of the results achieved will be a good efficiency in the long-term conservation of bears nationwide. Demonstrative character of the project was fully insured by the successful implementation of actions prove to be replicable nationwide.

Data base

All information related to spatial data obtained during the LIFEURSUS project were registered into a GIS database that was developed with a component of public access, for those interested in brown bear

conservation. The portal designed for the general public can be accessed at: <http://www.lifeursus.carnivoremari.ro/baza-de-date-gis.php>. The available maps show the distribution of damages, accidents, areas with dens, areas where bears were the ARMU team managed to save bears caught in a snare. The web-GIS portal developing a on-line client application through the project web page www.carnivoremari.ro where there are available two versions of the database:

a public version with limited access for general public (contains thematic maps and information on project activities, conflict areas, limits of national protected areas and Natura 2000 sites areas in different conservation status, contacts data and territorial jurisdiction of public institutions, managers of protected areas and wildlife management funds etc.

a full and secure version, up-dated by EPA Vrancea at which they have on-line access the partners in this project. This version provides analysis and sustainable decisions in real-time, ensure completion with information by all partners and first of all ensure coherence of activities implemented to achieve project objectives.

Reliable estimates of brown bear population size

One of the important activities of the project was to identify a new method to estimate the bear population size inside the Forest Management Units or Protected Areas. Five methods for estimating the abundance of brown bears have been demonstratively implemented in pilot areas. Data were collected in three seasons, during which presence signs and tracks were measured and recorded on transects that totaled more than 850 km, and more than 360 camera traps were set in the field, being active for a total of 1800 days.

Activities were completed through creating the "Guidelines for estimating the brown bear population size", and distributing it to all stakeholders. The guide was structured to inform wildlife managers on alternative methods for assessing large mammal populations, particularly non-invasive methods. Final methods presented in this Guide are monitoring of presence signs on road-transects, camera trapping and monitoring of females with cubs. All methods have been adapted in order to facilitate the transition, as necessary, from the old monitoring method currently used, to new methods, tested in the project and described in the guide. The methodologies proposed in the guidelines were presented at the 22nd International Conference on Bear Research and Management organized by the International Bear Association in Utah (USA) and at the 87th Annual Conference of the German Society of Mammalogy, Prague (Czech Republic). The document was approved by the Ministry of Environment and Climate Change.

Analysis and Intervention Teams

On the entire project area, bear habitats overlap with human settlements and areas used for crops and livestock. This situation, together with habitat degradation, trophic resources loss and the lack of reaction from Hunting Funds managers, led to major conflicts. The level of bear damage, to the entire area of the project, was considered the highest in Romania, due to the existence of the largest concentration of bears in the Carpathians. Thus, to ensure bear-human coexistence, in the project was created a "team for the analysis of risks raised by the presence of bears in inhabited areas" (Risk Assessment Team - RAT). The team's main role was to support authorities and organizations responsible for bear management, to take correct decisions in conflict situations arising in the vicinity or within communities.

During project implementation the team participated in **52 cases** (14 in Vrancea County, 15 in Covasna County, and 23 in Harghita County) in which it was necessary to conduct a contextual assessment, due to damage caused by bears. Based on the experience gained in these 52 cases was created the "*Methodology for the assessment of risks raised by the presence of bears in inhabited areas*", with recommendations on working procedure and criteria by which risk assessment can be made.

Without the ability to capture, tranquilize and relocate problematic bears, they are most commonly killed, thus affecting the population structure. Expansion of range and specifics of the Animal Rescue Mobile Unit (ARMU) assumes the possibility to provide specialized interventions in the entire project

area, based on the requests of Forest Management Units and Protected areas managers, or local authorities regarding problematic or habituated bears. Thus ARMU, originally created and developed in the previous project LIFE05/NAT/RO/000170, within EPA Vrancea, has expanded its activity in Covasna and Harghita counties, participating in bear's captures (in situations where relocation has been considered as a solution), releasing them from snares, or taking other species of wild animals kept in captivity and releasing them after a period of rehabilitation. From 2010 to 2013 ARMU team intervened in **17 cases of bears captured** in illegally placed snares. At the request of the RAT team, ARMU team participated in six **relocating actions of 9 bears**. During the same period ARMU team and the Association for Nature Values Conservation, from Balan locality, contributed to the **rehabilitation of 37 orphaned** or abandoned bear cubs that have been or are in the process of being released into their natural habitat.

Protecting den sites

During implementation of conservation actions, one of the activities aimed to locate bear den sites, in order to analyze the behavior of bears during winter sleep and to establish protection measures for dens and cub rearing periods. The purpose of this activity was to ensure the fulfillment of Habitats Directive's objectives. As a result of this work, den distribution maps were created and authorization procedures for activities developed in dens areas will target also to include specific measures for their protection.

Taking into account that the database has a dynamic character, and that locating wintering areas and den sites is a continuous process, the information regarding these aspects was updated throughout the entire period of project implementation. Assessment of dens and den sites led to mapping and recording in the database a total of **76 dens and 64 den areas**. All data categories concerning wintering areas and bear dens were structured in a GIS database, assuring any type of correlation with other GIS datasets.

Effective protection systems against wild animals attacks

It can be seen that the protection system of a sheepfold, crops, beehives or orchards, even if cannot replace a proper management of habitats and species, is part of the complex measures needed to be implemented in order to ensure long term brown bear conservation. The demonstrative application of effective protection methods, had the role to promote a range of modern systems for the protection of farms, crops and households. Also, the activity aimed to reduce the level of damage in the project area. Thus, **a total of 124 protection systems** were installed throughout the project area. As the main objective of this activity was promoting the protection systems, in situations where the beneficiary proved to be a good promoter and a reliable person, benefited repeatedly of the fence installation services. As a general principle, the fences were installed in locations where in the early "livestock damages season" (May-June) damage occurred or there were attempts. Each system has been monitored, being checked for new damages and the conditions under which the damage occurred, in order to improve the protection of farms and households. Based on the damage analysis and previous experience was created the *"Methodology for the implementation of crops, livestock and apiaries protection systems in order to reduce damages produced by bears"*. The methodology was designed to inform farmers on ways in which damage can be reduced.

Methods for preventing habitat fragmentation and degradation

Analysis activity of the degree of brown bear's habitat degradation and fragmentation targeted key areas of the project area, where the main threats have been identified.

Mapping activity was performed using GIS tools, was continued with field data collection, and completed with the validation of spatial models. Initially, all raw data sets (land characteristics, topography, altitude, distance from towns, roads, railways, points of feeding, etc.) used in the analysis of brown bear's habitat degradation and fragmentation, were collected and digitally processed. These data were supplemented with GIS data on the conservation status of habitats, bear presence signs, road and railway accidents locations etc, collected during field activities. All data were centralized in a GIS

database created in a different activity of the project. The next step was defining core areas so that they include the Natura 2000 sites selected in the project, national parks and areas with highly favorable habitat conditions, that have a good chance to be long-term preserved. Between these areas were generated potential ecological corridors. These corridors were prioritized, linking all the priority corridors.

Field activities allowed the collection of important data from these areas (direct observations, bear tracks and presence signs, road and railway accidents, damages), which served to increase the credibility level for the mathematical model. All identified barriers that could prevent or hinder the movement of animals through the critical areas were used to generate complex map representing the cumulative effect of ecological barriers.

As a final result, was developed and approved by a central authority the *"Practical guide for preventing brown bear's habitat degradation and fragmentation and ensuring the connectivity of Natura 2000 sites in Romania"*, which was distributed to those institutions that by their activity can ensure the maintenance or improvement of brown bear's habitat quality.

Dissemination actions

Implementing awareness campaigns using educational materials and communication techniques previously checked, proved to be a good practice, their impact being analyzed by applying questionnaires at the beginning and end of the project. The success of the awareness campaign – which targeted actions to promote project activities and outcomes, the importance of wintering areas and bear cubs growth for decreasing of cubs abandonment, the benefits of Natura 2000 sites for the local population and those located in the vicinity of these sites – resulted in an improvement of local people's opinion regarding the presence of brown bears and the existence of Natura 2000 sites, and a better understanding of basic concepts of the European Ecological Network and the need for conservation of the bear population by different means. Stakeholder's participation in the meetings organized in the three counties have shown their interest for Natura 2000 sites and brown bear species and on how to solve problems arising from the overlap or proximity of bear's habitat to areas inhabited or used by humans. Using and promoting the concept of "bear friendly" products or those originating in Natura 2000 sites has improved the image of the species and protected areas among local communities. There were published 190 articles in local and national media, referring at different actions developed in the project, being registered 38 appearance at local and national TV, and also 13 appearance at radio.

During project implementation there wasn't major changes regarding partner institutions or the beneficiary and there were not been required major changes to the initial proposal.

The accounts of the LIFE 08 NAT/RO/000500 project are kept by coordinating beneficiary the Environmental Protection Agency Vrancea and the associated beneficiaries EPA Covasna, EPA Harghita, Association for Conservation of Biological Diversity and Association for Conservation of Natural Values. Accounting system allows separate recording of transactions, income and expenses in separate analytical accounts. Income and expenses were recorded systematically, using a coding system specific for projects which permit verifying expenditures of funds received from the EU funding and the allocation of co-financing.

Rezumatul proiectului (limba romana)

Proiectul LIFEURSUS – LIFE08 NAT/RO/000500 „Cele mai bune practici și acțiuni demonstrative pentru conservarea populației de Ursus arctos din zona central-estică a Carpaților Orientali” a fost finanțat de către Comisia Europeană, Directoratul General pentru Mediu, prin programul LIFE+. Cofinanțarea proiectului a fost asigurată de Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice și de asociațiile partenere.

Durata proiectului: 15.01.2010 - 20.12.2013

Beneficiar: Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea și **parteneri:** Agenția pentru Protecția Mediului Covasna, Agenția pentru Protecția Mediului Harghita, Asociația pentru Conservarea Diversității Biologice – Vrancea, Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii – Harghita

Obiectivele proiectului

- Menținerea actualului statut de conservare a populației carpatice de urs brun, prin aplicarea în arealul proiectului a celor mai bune practici și activități demonstrative și promovarea acestora la nivel național.
- Prevenirea declinului populației de urs brun datorat braconajului, habituarii și mortalității juvenile.
- Prevenirea și reducerea conflictelor dintre urși și localnici.
- Menținerea actualului statut de conservare în cele 15 situri Natura 2000 suprapuse arealului proiectului.

Arealul de implementare a proiectului s-a suprapus zonei centrale și sud-estice ale Carpaților Orientali, remarcabilă prin prezența habitatelor favorabile carnivorelor mari, care cuprinde nucleul de concentrare maximă a populației de Ursus arctos în România. Regiunea se întinde, în general, pe un aliniament având direcția nord-vest, sud-est, corespunzând din punct de vedere administrativ arealului montan al județelor Vrancea, Covasna și Harghita.

Suprafața totală a celor trei județe suprapuse arealului proiectului este de 1.519.603 hectare (15.196 km²). În cadrul acestei suprafețe, cca. 550.000 de hectare (5.500 km²) sunt acoperite de păduri și se constituie ca habitat al ursului brun, arealul proiectului suprapunându-se peste bioregiunile alpină, continentală și stepică. Poziția geografică, caracterele generale ale reliefului și tipurile de vegetație imprimă unitatea întregii regiuni, definind un spațiu amplu de favorabilitate pentru carnivorele mari. Aria de implementare a proiectului a fost dezvoltată în raport cu axa centrală definită de siturile de interes comunitar în care prezența carnivorelor mari este remarcabilă.

Existența acestui nucleu reprezentativ al populației carpatine de urs brun a fost și un argument științific care a dus la declararea, pe arealul proiectului, a 15 situri de importanță comunitară în cadrul rețelei ecologice europene Natura 2000. De la nord-vest către sud-est, se succed siturile Natura 2000: Harghita Mădăraș, Cheile Vârghișului, Herculian, Tinovul Mohoș – Lacul Sf. Ana, Ciomad – Balványos, Oituz – Ojdula, racordate către sud cu Rețeaua Locală de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea, careia îi aparțin Parcul Natural Putna Vrancea, Lacul Negru, Pădurea Verdele, Cascada Mișina, Șindrilița, Poiana Muntioru și Muntioru – Ursoaia.

Rezultate obținute

- Elaborarea și diseminarea unui manual, aprobat de către autoritatea națională de mediu, referitor la metodele optime de evaluare cantitativă și calitativă a populațiilor de urs brun și a indivizilor, către managerii unităților cinegetice și agenții de teren.
- Reducerea cazurilor în care soluția este uciderea unor exemplare, prin promovarea unor măsuri alternative și extinderea la nivel național a experienței dobândite în cadrul proiectului.
- Metodologie standardizată pentru evaluarea riscurilor în ceea ce privește urșii problemă și urșii habituați, aprobată de autoritatea națională de mediu.
- Salvarea a 20 de urși care au fost eliberați din laț la nivelul întregului areal al proiectului.
- Diminuarea numărului de urși problemă uciși și relocarea acestora și reducerea conflictelor cu localnicii prin îndepărtarea urșilor habituați;
- Reabilitarea a 33 de pui de urs abandonați sau orfani prin creșterea numărului de intervenții și a capacității Centrului de Reabilitare din Bălan.
- Reducerea numărul exemplarelor de urs habituați prin preluarea și reabilitarea puilor ursoaicelor problemă;

- Reducerea nivelului pagubelor la nivelul întregii suprafețe a proiectului (30 de sisteme de garduri electrice montate anual la culturi agricole, stane și ferme apicole de pe raza întregului areal al proiectului) și promovarea în rândul fermierilor a celor mai bune practici de reducere a pagubelor produse de urși;
- Reducerea fragmentării și degradării habitatelor prin realizarea unor propuneri de asigurare a conectivității siturilor Natura 2000 dedicate conservării speciei *Ursus arctos*.
- Diminuarea atitudinii ostile ale localnicilor față de urși și față de siturile Natura 2000, prin valorizarea produselor locale.

Descrierea și analiza sistemului de management

Managementul proiectului s-a desfășurat în conformitate cu propunerea inițială, aprobată de către Comisia Europeană. Proiectul a fost coordonat de o echipă cu experiență de peste 10 ani în implementarea unor proiecte LIFE care a fost compusă din managerul de proiect (Dr. Chiriac Silviu – APM VN), asistentul de proiect (Ms Gheorghiu Mariana – ACDB, și începând cu data de 01.10. 2012 Mr. Ioan Mihai Pop - ACDB) și administratorul financiar (Ms. Maria Plesa – APM Vrancea). În cadrul structurii de coordonare a proiectului intra și Grupul de Lucru format din câte un reprezentant nominalizat al fiecărui partener. Deciziile au fost luate de către manager și au fost bazate pe consultarea grupului de lucru și ale coordonatorilor acțiunilor principale.

Staful proiectului a avut următoarele responsabilități:

- **managerul de proiect** a asigurat buna implementare a proiectului, raportarea către EC comunicarea și cooperarea între parteneri și a asigurat standardele științifice.
- **asistentul de proiect** – coordonator direct a acțiunilor din teren, a asistat și raportat managerului de proiect asupra rezultatelor acțiunilor și a eventualelor probleme apărute pe parcursul proiectului. Asistentul managerului de proiect a asigurat monitorizarea succesului acțiunilor implementate pe baza surselor de verificare și a indicatorilor stabiliți inițial.
- **managerul financiar** a asigurat implementarea financiară a proiectului (plata și verificarea eligibilității cheltuielilor pentru toți partenerii, verificarea aspectelor contractuale, raportarea către EC, asistarea responsabililor financiari ai partenerilor, solicitarea cofinantării din partea autorităților naționale, etc).

Acordurile au fost semnate cu partenerii în conformitate cu CP și legislația română. La sfârșitul lui ianuarie 2010, în conformitate cu dispozițiile Convenției de parteneriat, APM VN a semnat împreună cu beneficiarii asociați, contractele necesare pentru implementarea activităților proiectului din punct de vedere tehnic și financiar. Contractele au respectat cu strictețe prevederile proiectului și au detaliat procedurile de lucru, responsabilitățile, planificarea financiară și temporală. Pe toată durata proiectului nu a fost necesară semnarea unor acte adiționale care să modifice înțelegerea inițială, toți beneficiarii asociați respectând cadrul general care privește implementarea proiectelor LIFE.

Buna implementare a proiectului, atingerea în final a tuturor indicatorilor asumați și succesul de care s-a bucurat proiectul a contribuit la întărirea și consolidarea relațiilor interinstituționale și conturarea unei echipe puternice și unite care constituie o valoare adăugată semnificativă din punct de vedere al continuității acțiunilor planificate în planul de continuare a activităților.

Progres tehnic pe acțiuni

Implementarea proiectului LIFEURSUS a beneficiat încă de la început de participarea unor persoane cu o bogată experiență atât în domeniul conservării speciei țintă dar și a implementării unor proiecte LIFE. În acest context, progresul înregistrat a fost constant și a fost acumulat proporțional cu eforturile depuse. Lipsit în cea mai mare parte de acțiunilor de existență unor acțiuni similare implementate la nivel național, proiectul LIFEURSUS a avut un caracter inovator, mai ales în mediul rural, unde localnicii au privit cu mult optimism încercările noastre de conservare a unei specii atât de controversate. Deși puțin vizibile pe termen scurt, mare parte dintre rezultatele atinse vor dovedi o eficiență bună în conservarea urșilor pe termen lung la nivel național. Caracterul demonstrativ al proiectului a fost pe deplin asigurat prin implementarea cu succes al unor acțiuni care se dovedesc a fi replicabile la nivel național.

Baze de date

Toate informațiile referitoare la datele spațiale obținute pe durata proiectului au fost înregistrate într-o bază de date GIS care a fost creată cu o componentă de acces al publicului, pentru cei interesați de conservarea ursului. Portalul destinat publicului poate fi accesat la adresa <http://www.lifeursus.carnivoremari.ro/baza-de-date-gis.php>. Hărțile disponibile arată distribuția pagubelor, accidentelor, arealelor cu bârloguri, areale unde echipa ARMU a intervenit pentru salvarea urșilor prinși în lațuri. Portalul web GIS a dezvoltat o aplicație on-line prin intermediul paginii de proiect www.carnivoremari.ro unde sunt valabile două versiuni ale bazei de date:

o versiune publică cu acces limitat pentru publicul larg (conține hărți tematice și informații referitoare la activitățile proiectului, zone conflictuale, limite arii protejate naționale și situri Natura 2000, zone cu diferite statute de conservare, date de contact și teritorii de competență ale instituțiilor publice, etc

o versiune securizată și completă, up-datată de APM Vrancea la care au acces on-line partenerii la acest proiect. Această versiune asigură analiză și luarea unor decizii viabile în timp real, va asigura completarea cu informații de către toți partenerii și va asigura în primul rând coerența activităților implementate pentru atingerea obiectivelor proiectului.

Estimarea populației de urs brun

Una dintre activitățile importante din cadrul proiectului a vizat identificarea unei metode noi de estimare a populației de urs în cadrul fondurilor cinegetice sau a ariilor naturale protejate. Astfel, în zone pilot au fost implementate, cu rol demonstrativ, cinci metode de estimare a abundenței ursului brun. Datele, au fost colectate pe perioada a trei sezoane, în care au fost măsurate și înregistrate urme și semne ale prezenței ursului pe transecte ce au însumat peste 850 km și au fost amplasate peste 360 stații de captură însumând 1800 zile.

Activitățile s-au finalizat prin realizarea și distribuirea către factorii interesați a *"Ghidului pentru estimarea populației de urs brun"*. Ghidul a fost structurat în scopul de a informa managerii de faună cu privire la metodele alternative de evaluare a populației de mamifere mari, în special metodele de non-invazive. Metodele finale prezentate în Ghid sunt monitorizarea urmelor pe transecte drum, captura foto și monitorizarea femelelor cu pui. Toate metodele au fost adaptate în scopul de a facilita în perioada următoare tranziția, atât de necesară, de la metoda veche utilizată până în prezent la metode noi testate în cadrul proiectului și descrise în ghid.

Metodologiile propuse în cadrul ghidului au fost prezentate la cea de a 22-a Conferința Internațională pentru Cercetarea și Managementul speciilor de urs organizată de Internațional Bear Association în Utah (SUA) și la a 87-a Conferință Anuală a Societății Germane de Mamalogie în Praga (Republica Cehă). Documentul a fost aprobat de Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice.

Echipele de analiză și intervenție

Pe întregul areal în care s-a derulat proiectul, habitatele favorabile ursului se întrepătrund cu așezări umane și spații cultivate sau utilizate pentru creșterea animalelor. Această situație coroborată cu degradarea habitatelor, reducerea resursei trofice naturale și lipsa de reacție a gestionarilor fondurilor de vânătoare a dus la apariția unor conflicte majore. Nivelul pagubelor produse de urs, la nivelul întregului areal al proiectului a fost considerat cel mai ridicat din România, acest fapt fiind datorat prezenței celei mai mari concentrări de urși la nivelul Carpaților. Astfel, pentru asigurarea coexistenței om-urs, a fost creată în cadrul proiectului, o "echipă de analiză a riscurilor ridicate de prezența urșilor în zone locuite" (Risk Assessment Team – RAT). Echipa a avut rolul de a oferi suport autorităților și organizațiilor responsabile de managementul ursului, pentru luarea unor decizii corecte în situații conflictuale apărute în vecinătatea sau interiorul localităților.

Pe perioada de implementare a proiectului echipa a participat la **52 de cazuri** (14 în județul Vrancea, 15 în județul Covasna și 23 în județul Harghita) în care a fost necesară realizarea unei evaluări a contextului, din cauza pagubelor provocate de urși. Pe baza experienței dobândite în aceste 52 de situații, a fost realizată și aprobată de către Ministerul Mediului *"Metodologia pentru evaluarea riscurilor ridicate de prezența urșilor în zonele locuite"* prin care se recomandă procedura de lucru și criteriile pe baza cărora se poate face evaluarea riscurilor.

În lipsa posibilității de capturare, tranchilizare și relocare a urșilor problemă, aceștia sunt cel mai frecvent uciși, afectându-se în acest fel structura populației. Extinderea razei de acțiune și a specificului Unității de Intervenție pentru salvarea animalelor sălbatice (Animal Rescue Mobile Unit - ARMU), presupune asigurarea unor intervenții specializate la nivelul întregului areal al proiectului pe baza solicitărilor administratorilor fondurilor cinegetice sau ai ariilor protejate, ale autorităților locale în cazul urșilor problemă sau a celor habituați. Astfel ARMU, creată inițial și dezvoltată în cadrul proiectului anterior LIFE05/NAT/RO/000170 în cadrul APM Vrancea, și-a extins activitatea și în județele Covasna și Harghita, participând la capturarea urșilor (în situații în care relocarea a fost considerată o soluție), eliberarea acestora din lațuri, preluarea altor specii de animale sălbatice ținute în captivitate și eliberarea lor după o perioadă de reabilitare. În perioada 2010-2013 echipa ARMU a intervenit în **20 cazuri de urși capturați ilegal** în lațuri. La solicitarea echipei RAT, ARMU a participat la șase acțiuni de **relocare a 9 exemplare de urs**. În aceeași perioadă ARMU și Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii din Localitatea Bălan, au contribuit la reabilitarea **a 33 pui de urși** orfani sau abandonați care au fost sau sunt în curs de eliberare în habitatul natural.

Protejarea zonelor cu bârloguri

Pe durata implementării activităților de conservare, una dintre activități a vizat identificarea zonelor cu bârloguri de urs, în vederea analizării comportamentului ursului în perioada somnului de iarnă și de stabilirea unor măsuri de protecție în perioada de iarnă și de creștere a puilor, pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor stabilite în Directiva Habitare. Ca o consecință a activității de identificare a bârlogurilor, acestea au fost cartate iar procedurile de autorizare a activităților în zonele cu bârloguri vor viza și includerea de măsuri specifice de protecție a acestora.

Având în vedere faptul că baza de date are un caracter dinamic și că localizarea bârlogurilor și arealelor de iernare reprezintă un proces continuu, informațiile privind aceste aspecte au fost actualizate pe întreaga perioadă a implementării proiectului.

Inventarierea bârlogurilor și a arealelor de iernare a urșilor a inclus localizarea, cartarea și înregistrarea în baza de date **a 76 de bârloguri și 64 de areale cu bârloguri**. Toate categoriile de informații privind arealele de iernare și bârlogurile urșilor au fost structurate în format bază de date GIS, fiind posibilă realizarea de corelații cu oricare alt set de date în GIS.

Sisteme eficiente de protecție împotriva atacurilor animalelor sălbatice

Se poate constata faptul că sistemul de protecție a unei stâne, a unei culturi, stupine sau livezi, chiar dacă nu poate înlocui un management corect al habitatelor și speciilor, este parte integrantă a complexului de măsuri ce au trebuit aplicate pentru a asigura conservarea pe termen lung a populației de urs. Aplicarea cu scop demonstrativ în cadrul proiectului a unor metode eficiente de protecție a avut principalul rol de a promova o serie de sisteme moderne pentru protecția fermelor, culturilor și gospodăriilor. În plan secund activitatea a vizat reducerea nivelului pagubelor în zona proiectului. Astfel, au fost montate un **număr de 124 de sisteme de protecție** în întreg arealul proiectului. Deoarece promovarea sistemelor a fost obiectivul central, în situațiile în care beneficiarul sistemului s-a dovedit a fi un promotor bun al sistemului și un beneficiar serios, a beneficiat repetat de serviciile de montare a gardurilor. Ca principiu general, gardurile au fost montate în locații unde la începutul „sezonului de pagube produse șeptelului” (mai-iunie) au avut loc pagube sau a existat o tentativă. O parte din echipamente au fost păstrate pentru perioada de toamnă pentru a fi montate în scop demonstrativ la culturi și livezi. Fiecare sistem a fost monitorizat, fiind verificată apariția unor noi pagube și condițiile în care s-au manifestat, cu scopul de a îmbunătăți protecția fermelor și gospodăriilor.

În baza analizei pagubelor și a experienței dobândite în proiectele anterioare a fost realizată *”Metodologia pentru implementarea sistemelor de protecție a culturilor agricole, șeptelului și stupinelor în vederea reducerii pagubelor produse de urși”*. Metodologia a fost destinată informării fermierilor cu privire la modalitățile în care pot fi reduse pagubele provocate de animalele sălbatice.

Modalități de prevenire a fragmentării și degradării habitatului

Activitatea de analiză a gradului de degradare și fragmentare a habitatului ursului brun a vizat zone cheie din arealul proiectului în care au fost identificate principalele amenințări.

Activitatea de cartare realizată utilizând unelte GIS a fost completată de activități de colectare a datelor din teren, respectiv validarea modelelor spațiale obținute. Pentru început au fost adunate și prelucrate digital toate seturile de date brute necesare analizei de degradare și fragmentare a habitatului ursului brun. Aceste date au fost completate cu datele GIS colectate în cursul deplasărilor pe teren referitoare la starea de conservare a habitatelor, semnele de prezență a urșilor, locațiile accidentelor rutiere și feroviare etc. A urmat definirea zonelor centrale astfel încât acestea să cuprindă siturile Natura 2000 incluse în proiect, parcurile naționale și zonele cu habitat foarte favorabil care au o șansă mare de a fi păstrate pe termen lung. Între aceste zone au fost generate la rând coridoarele ecologice potențiale. Aceste coridoare au fost prioritizate, unindu-se coridoarele prioritare.

În urma deplasărilor în teren au fost adunate date din aceste zone (observații directe, urme, accidente rutiere și feroviare, pagube produse), care au servit la ridicarea gradului de credibilitate a modelului matematic. Au fost apoi reprezentate barierele de deplasare care pot împiedica sau îngreuna deplasarea animalelor prin punctele critice identificate, generându-se o hartă complexă reprezentând efectul cumulativ al barierele ecologice.

Ca rezultat final, a fost elaborat și aprobat de către autoritatea centrală un *"Ghid practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun și asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România"*, care a fost, de asemenea, distribuit acelor instituții care prin activitatea lor pot asigura menținerea sau îmbunătățirea calității habitatului ursului brun.

Acțiuni de diseminare

Implementarea campaniilor de conștientizare utilizând materiale educaționale și tehnici de comunicare verificate anterior, au dovedit un caracter de bună practică, impactul acestora fiind analizat prin chestionare de opinie aplicate la debutul și la finalul proiectului. Succesul campaniei de conștientizare care a vizat acțiuni de promovare a activităților și rezultatelor proiectului, de promovare a zonelor de iernat și creștere a puilor de urs, de scădere a abandonului puilor de urs, de promovare a siturilor Natura 2000 și a beneficiilor în rândul populației locale aflată în interiorul sau în vecinătatea acestor situri, a constat în îmbunătățirea imaginii la nivelul localnicilor cu privire la prezența speciei *Ursus arctos* și a siturilor Natura 2000, fiind înțeles mai bine conceptul care stă la baza rețelei ecologice europene și a necesității conservării populației de urs prin diferite mijloace. Participarea stakeholderilor la întâlnirile organizate în cele trei județe au arătat interesul acestora în ceea ce privește siturile Natura 2000 și a speciei *Ursus arctos* pentru care au fost desemnate siturile, precum și în privința modalităților de rezolvare a problemelor apărute ca urmare a suprapunerii sau învecinării habitatelor frecventate de urși cu zonele locuite sau utilizate de către om. Valorificarea produselor "bear friendly" și a celor având originea într-un sit Natura 2000 au îmbunătățit imaginea speciei și a ariilor protejate în rândul comunităților locale. Au fost publicate 190 articole în presa locală și națională, referitoare la diferite acțiuni desfășurate în proiect, fiind înregistrate 38 apariții în cadrul televiziunilor locale și naționale, precum și 13 apariții la posturile de radio.

Pe parcursul implementării proiectului nu au intervenit schimbări majore în ceea ce privește instituțiile partenere sau beneficiarul și nu au fost solicitate schimbări majore față de propunerea inițială.

Evidențele contabile ale proiectului LIFE 08 NAT/RO/000500 sunt ținute de către beneficiarul coordonator Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea și de către beneficiarii asociați APM Covasna, APM Harghita, Asociația pentru Conservarea Diversității Biologice și Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii. Sistemul contabil permite înregistrarea separată a operațiunilor, venituri și cheltuieli, în conturi analitice distincte. Veniturile și cheltuielile au fost înregistrate în mod sistematic, folosind un sistem de codificare specific proiectelor, care permite verificarea a cheltuielilor din fondurile primite de la finanțarea UE și alocarea a cofinanțării.

2. Introducere

Proiectul LIFEURSUS a fost implementat în perioada 15.01.2010– 20.12.2013 de către Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea în parteneriat cu Agenția pentru Protecția Mediului Covasna, Agenția pentru Protecția Mediului Harghita, Asociația Pentru Conservarea Diversității Biologice și Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii. Scopul proiectului LIFE+ „Cele mai bune practici și acțiuni demonstrative pentru conservarea populației de *Ursus arctos* din zona central-estică a Carpaților Orientali” a fost conservarea celui mai reprezentativ eșantion al populației de urs brun din România, prin implementarea celor mai bune practici și acțiuni demonstrative în zona central-estică a Carpaților Orientali.

Dintre obiectivele proiectului enumerăm: menținerea actualului statut de conservare al populației carpatice de urs brun, prevenirea declinului populației de urs brun, datorat braconajului, habitării și mortalității juvenile, prevenirea și reducerea conflictelor dintre urs și localnici, menținerea actualului statut de conservare în cele 15 situri Natura 2000 suprapuse arealului proiectului.

Aria de implementare a proiectului se suprapune arealului central și sud-estic al Carpaților Orientali, remarcabil prin prezența habitatelor favorabile carnivorelor mari, ce cuprinde nucleul de concentrare maximă din România, a populației de *Ursus arctos*. Suprafața totală a celor trei județe ce se suprapun peste arealul proiectului este de 15.196 km². În cadrul acestei suprafețe, cca. 5.500 km sunt acoperite de pădure și se constituie ca și habitat al ursului brun. În județele Harghita, Covasna și Vrancea proiectul LIFEURSUS a vizat 15 situri de interes comunitar: ROSCI0090 Harghita Mădăras, ROSCI0036 Cheile Vârghisului, ROSCI0248 Tinovul Mohos-Lacul Sfânta Ana, ROSCI0091 Herculian, ROSCI0018 Ciomad-Balványos, ROSCI0256 Ruginosu Zagon, ROSCI0130 Oituz-Ojdula, ROSCI0208 Putna Vrancea, ROSCI0097 Lacul Negru, ROSCI0182 Pădurea Verdele, ROSCI0204 Poiana Muntioru, ROSCI0023 Cascada Misina, ROSCI0127 Muntioru Ursoaia, ROSCI0228 Șindrilița, ROSCI0018 Căldările Zăbalei.

Specia țintă la care s-a adresat proiectul este ursul brun (*Ursus arctos*). Localizat în zona centrală și de curbură a Carpaților Orientali, arealul proiectului se suprapune habitatelor în care este întâlnită cea mai mare densitate de urși bruni/hectar din Europa (4,3 urși /1.000 ha), fiind estimată o populație de 1500-2000 exemplare repartizată pe raza județelor Vrancea, Covasna și Harghita. Această densitate ridicată creează numeroase conflicte care pot duce la înrăutățirea imaginii acestei specii dar și la creșterea numărului de exemplare care sunt recoltate anual în baza derogărilor acordate de autoritatea națională responsabilă de managementul ursului brun.

Prin implementarea acestui proiect, s-au aplicat un set de acțiuni demonstrative și de cea mai bună practică în domeniul conservării speciei țintă. Aplicarea la nivelul celui mai reprezentativ nucleu de urs brun din România a activităților propuse în cadrul proiectului a dus la reducerea amenințărilor identificate pentru acest areal și contribuie la asigurarea statutului de conservare al speciei la nivel național. Prin acțiunile de conservare concrete precum elaborarea unui ghid metodologic pentru evaluarea abundenței indivizilor speciei, reducerea pagubelor salvarea ursilor braconati, relocarea ursilor habituați, reabilitarea puilor de urs orfani, protecția barloagelor și prin reducerea cazurilor de ucidere legală a ursilor ca urmare a activității Echipei de Evaluare, a Riscurilor (RAT), s-a adus o importantă contribuție la reducerea numerică a populației și la extinderea arealului ursului brun în România.

Contextul social

Spațiul rural din zona Carpaților României, precum și areale semnificative din zona geografică a Subcarpaților, se suprapune cu arealul de distribuție al ursului brun. Cu mici excepții, habitatul natural al ursului a fost modificat mai mult sau mai puțin evident, în funcție de amplitudinea exploatării resurselor și de activitățile antropice specifice spațiului rural. Activitățile silvice, exploatarea agricolă

și silvice, unele activități industriale (minerit, industrie energetică etc.) au contribuit la apariția unor presiuni asupra populației de urs și asupra habitatului acestuia.

Cadrul social uman în relație cu prezența ursului s-a dezvoltat și se menține în jurul a trei grupe mari de factori interesați:

Proprietari, administratori de exploatații agricole și zootehnice;

Autorități publice centrale (ministere) și locale (agenții, primării, alte instituții);

Organizații implicate în managementul ursului (inclusiv vânători, organizații neguvernamentale pentru protecția mediului și agenți economici).

Rezultate așteptate pe termen lung: reducerea numărului de exemplare de urs recoltate de vanatori în cadrul cotei de intervenție asupra nivelului populației; optimizarea măsurilor de conservare ale speciei ținta la nivelul proiectului, odată cu obținerea de către gestionari a informațiilor corecte referitoare la populația de urs brun din fiecare unitate de management cinegetic; reducerea numerică a cazurilor în care soluția propusă de autorități este uciderea unor exemplare “problema”, prin promovarea unor măsuri alternative și extinderea la nivel național a experienței dobândite în cadrul proiectului, diminuarea numărului de urși “problema” ucisi și relocarea acestora, reducerea nivelului pagubelor la nivelul întregii suprafețe a proiectului; promovarea în rândul fermierilor a celor mai bune practici de reducere a pagubelor produse de urși; reducerea fragmentării și degradării habitatelor prin realizarea unor propuneri de asigurare a conectivității siturilor Natura 2000 dedicate conservării speciei *Ursus arctos*.

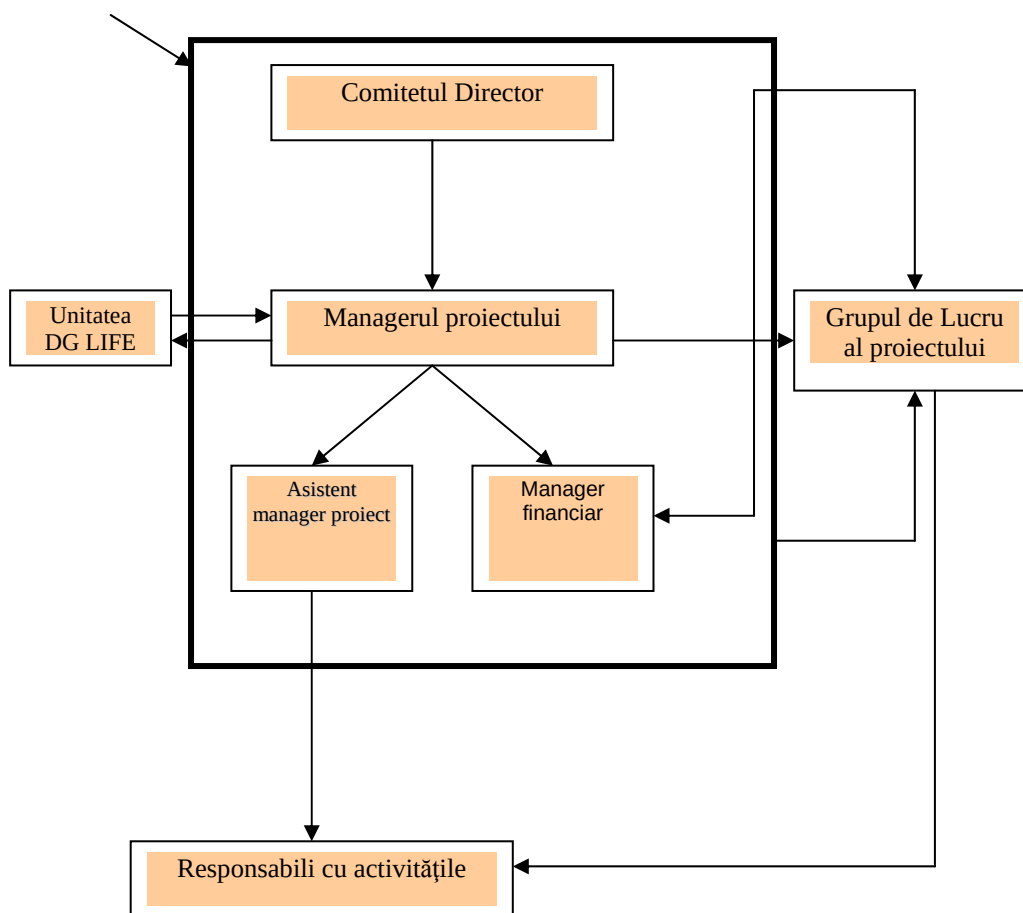
3. Aspecte administrative

3.1 Descrierea sistemului de management

Managementul proiectului s-a desfășurat în conformitate cu propunerea inițială, aprobată de către Comisia Europeană. Proiectul a fost coordonat de o echipă cu experiență de peste 10 ani în implementarea unor proiecte LIFE care a fost compusă din managerul de proiect (Dr. Chiriac Silviu – APM VN), asistentul de proiect (Ms. Gheorghiu Mariana – ACDB, și începând cu data de 01.10. 2012 Mr. Ioan Mihai Pop - ACDB) și administratorul financiar (Ms. Maria Plesa – APM Vrancea). În cadrul structurii de coordonare a proiectului intra și Grupul de Lucru format din câte un reprezentant nominalizat al fiecărui partener. Deciziile au fost luate de către manager și au fost bazate pe consultarea grupului de lucru și ale coordonatorilor acțiunilor principale. Grupul de Lucru a fost sprijinit și coordonat de către Consiliul Director, care este un organism cu rol consultativ compus din persoane (altele decât cele care fac parte din echipa de implementare a proiectului) cu atribuții decizionale în cadrul instituțiilor care participă la implementarea proiectului. Comitetul Director a asigurat buna implementare a activităților proiectului din punct de vedere legislativ și a asigurat suportul prin activități de lobby la nivel local, național. Din cauza frecvențelor schimbări politice, conducerea instituțiilor publice a fost adesea schimbată, astfel încât și membrii Consiliului Director au fost în permanentă înlocuiți.

Staful proiectului a avut următoarele responsabilități:

- **managerul de proiect** a asigurat buna implementare a proiectului, raportarea către EC comunicarea și cooperarea între parteneri și a asigurat standardele științifice.
- **asistentul de proiect** – coordonator direct al acțiunilor din teren, a asistat și raportat managerului de proiect asupra rezultatelor acțiunilor și a eventualelor probleme apărute pe parcursul proiectului. Asistentul managerului de proiect a asigurat monitorizarea succesului acțiunilor implementate pe baza surselor de verificare și a indicatorilor stabiliți inițial.
- **managerul financiar** a asigurat implementarea financiară a proiectului (plata și verificarea eligibilității cheltuielilor pentru toți partenerii, verificarea aspectelor contractuale, raportarea către EC, asistarea responsabililor financiari ai partenerilor, solicitarea cofinanțării din partea autorităților naționale, etc).

Activitățile au fost împărțite în pachete de lucru care au fost coordonate de responsabili pe activități:

- Analize, baza de date, GIS, SFC – (Szabo Szilard – APMHR)
- Monitorizare, evaluare situații conflictuale – (Ioan Mihai Pop, APMCV)
- Capturare, tranchilizare, relocare – (Sandu Radu, APMVN)
- Reabilitare pui de urs – (Leonardo Berezcki, ACNV)
- Metode de reducere a conflictelor (Cosmin Stângă, ACDB)
- Conștientizare, activități educaționale (Nadia Ivanof Chiriac, APMVN)

Unitatea de Implementare a Proiectului LIFEURSUS a fost constituită la nivelul APM Vrancea într-un spațiu pus la dispoziție de această instituție. UIP-ul a fost deservit de către stafful proiectului și a beneficiat de dotările logistice adecvate desfășurării activităților zilnice. Echipamentele utilizate provin din dotările din partea beneficiarului, din echipamentele achiziționate în proiectul LIFE05NAT/RO/000170 dar și din echipamentele achiziționate din bugetul alocat acestui proiect.

La sfârșitul lui ianuarie 2010, în conformitate cu dispozițiile Convenției de parteneriat, EPA VN a semnat împreună cu instituțiile partenere, contractele necesare pentru implementarea activităților proiectului din punct de vedere tehnic și financiar. Au fost stabilite responsabilitățile pentru fiecare membru de coordonare a proiectului și au fost semnate acorduri detaliate cu fiecare partener. Acordurile au fost semnate cu partenerii în conformitate cu CP și legislația română.

Conform prevederilor proiectului și ale contractelor asumate, beneficiarii asociați au implementat acțiunile specifice proiectului, transmitând beneficiarului coordonator rapoarte și informații privind stadiul curent de implementare. Ori de câte ori a fost necesar s-au organizat întâlniri ale grupului de lucru sau a responsabililor pachetelor de acțiuni în vederea corelării eforturilor sau a depășirii unor eventuale probleme. La implementarea acțiunilor pe teren au participat toți partenerii și beneficiarul coordonator, fiecare instituție implicându-se mai ales pe raza județului în care își avea sediul.

Colectarea informatiilor din teren s-a realizat prin intermediul bazei de date GIS, fapt care a permis in permanenta beneficiarului coordonator sa analizeze stadiul de indeplinire a activitatilor.

3.2 Evaluarea sistemului de management

Pe durata implementarii proiectului nu au fost probleme semnificative in ceea ce priveste managementul proiectului cu exceptia lipsei pentru primele luni a unui administrator financiar specializat in implementarea unor fonduri europene si a monitorizarii contractelor cu partenerii externi. Situatia a fost generata de pensionarea Doamnei Maria Plesa care a fost desemnata initial ca administrator financiar. Aceasta problema a fost depasita prin angajarea cu jumatate de norma a Doamnei Plesa pe functia de administrator financiar al proiectului, fondurile necesare fiind acoperite prin reesalonarea costurilor de personal alocate altor categorii de salariatii.

Acordurile au fost semnate cu partenerii in conformitate cu CP si legislatia romana. La sfarsitul lui ianuarie 2010, in conformitate cu dispozitiile Convenției de parteneriat, APM VN a semnat impreuna cu beneficiarii asociati, contractele necesare pentru implementarea activitatilor proiectului din punct de vedere tehnic si financiar. Contractele au respectat cu strictete prevederile proiectului si au detaliat procedurile de lucru, responsabilitatile, planificarea financiara si temporala. Pe toata durata proiectului nu a fost necesara semnarea unor acte aditionale care sa modifice intelegerea initiala, toti beneficiarii asociati respectand cadrul general care priveste implementarea proiectelor LIFE.

Buna implementare a proiectului, atingerea in final a tuturor indicatorilor asumati si succesul de care s-a bucurat proiectul a contribuit la intarirea si consolidarea relatiilor interinstitutionale si conturarea unei echipe puternice si unite care constituie o valoare adaugata semnificativa din punct de vedere al continuitatii actiunilor planificate in planul de continuare a activitatilor.

Comunicarea cu Echipa de Monitorizare Externa si Comisia Europeana a fost asigurata de catre UIP LIFEURSUS, corespondenta fiind asumata de catre managerul de proiect. Ori de cate ori a fost necesar, echipa de coordonare a proiectului a solicitat sau transmis Comisiei informatii. Rapoartele intocmite, au fost transmise conform CP catre Comisie, Echipa de Monitorizare Externa si catre Autoritatea Nationala. Nu au fost inregistrate intarzieri in raspunsurile solicitate de catre Comisie iar data de raportare s-a inregistrat in linii mari in graficul de raportare initial, planificat in propunerea initiala. Exceptie o face raportul final, pentru care s-a solicitata permisiunea de amanare a termenului, justificarea fiind acceptata.

In ceea ce priveste comunicarea cu Echipa de Monitorizare Externa facem precizarea ca proiectul LIFEURSUS a avut o stransa colaborare, beneficiind in mod constant de sprijinul persoanelor desemnate sa asigure monitorizarea. Consultarea acestor persoane a fost realizata ori de cate ori a fost necesar prin intermediul postei electronice si telefonic. Pentru asigurarea corectitudinii rapoartelor in perioada premergatoare elaborarii s-a cerut sprijinul si indrumarea tehnica a monitorilor. In fiecare luna s-au transmis rapoarte de activitate fiind declarant stadiul de implementare a activitatilor planificate. Consideram ca succesul proiectului se datoreaza si bunei colaborari cu Echipa de Monitorizare Externa si Comisia Europeana.

4. Partea tehnica

4.1 Progres tehnic pe actiuni

Implementarea proiectului LIFEURSUS a beneficiat inca de la inceput de participarea unor persoane cu o bogata experienta atat in domeniul conservarii speciei tinta dar si a implementarii unor proiecte LIFE. In acest context, progresul inregistrat a fost constant si a fost acumulat proportional cu eforturile depuse. Cu toate ca motivarea financiara a lipsit in cazul functionarilor publici, intreaga echipa a dat dovada de entuziasm si competenta in efortul depus pentru obtinerea rezultatelor asumate. Lipsit in cea mai mare parte a actiunilor de existenta unor actiuni similare implementate la nivel national, proiectul

LIFEURSUS a avut un caracter inovator, mai ales in mediul rural, unde localnicii au privit cu mult optimism incercarile noastre de conservare a unei specii atat de controversate. Practic, consideram ca fiecare actiune planificata si-a atins rezultatele scontate si asumate initial, fapt dovedit prin suucesul pe care proiectul l-a inregistrat la nivel national. Desi putin vizibile pe termen scurt, mare parte dintre rezultatele atinse vor dovedi o eficienta buna in conservarea ursilor pe termen lung la nivel national. Caracterul demonstrativ al proiectului a fost pe deplin asigurat prin implemntare cu success al unor actiunii care se dovedesc a fi replicabile la nivel national.

Action Number/name		Status	2010				2011				2012				2013			
			1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T	1T	2T	3T	4T
A1	Team	Proposed																
		Actual																
A2	GIS database	Proposed																
		Actual																
A3	Strategy for awareness	Proposed																
		Actual																
A4	Damages	Proposed																
		Actual																
C1	Demonstrative evaluations	Proposed																
		Actual																
C2	RAT	Proposed																
		Actual																
C3	ARMU	Proposed																
		Actual																
C4	Dens monitoring	Proposed																
		Actual																
C5	Lobby	Proposed																
		Actual																
C6	Protection systems	Proposed																
		Actual																
C7	Analyze of the bear habitats	Proposed																
		Actual																
D1	Promotion of the project	Proposed																
		Actual																
D2	Install notice boards	Proposed																
		Actual																
D3	Awareness campaign	Proposed																
		Actual																
D4	Awareness for dens	Proposed																
		Actual																
D5	Natura 2000	Proposed																
		Actual																
D6	promoting local products	Proposed																
		Actual																
E1	Project management	Proposed																
		Actual																
E2	Measuring the project success	Proposed																
		Actual																
E3	Networking	Proposed																
		Actual																
E4	Project audit	Proposed																
		Actual																
E5	After LIFE	Proposed																
		Actual																

Action A.2 Crearea unei baze de date integrate GIS ca support al actiunilor de conservare din cadrul proiectului

În vederea realizării bazei de date GIS și a portalului WEBGIS, fiecare partener a pus la dispoziția realizatorului bazei de date informații referitoare la: elementele cadrului natural (geologie, sol, hidrologie, date meteorologice), limitele administrative ale unităților teritoriale, fonduri de management cinegetic, limite situri Natura 2000, limite rezervații naturale de interes național, categorii de utilizare a terenurilor, stakeholderi, zone de conflict între specia țintă și localnici, puncte în care au fost localizate barloage, zone din care provin pui orfani sau abandonati, zone cu risc de habitare, zone de pasaj peste barierele antropice, etc. Date specifice referitoare la pagube, semne ale prezentei ursilor sau speciilor concurente, limite ale unor zone de trecere, coridoare ecologice, limite de intravilan, habitate importante pentru hibernare au fost cartate în mod special, cu ocazia deplasărilor pe teren.

În data de **28.02.2011**, pe baza unui contract de prestări servicii a fost predată baza de date GIS. Caracteristicile acesteia sunt următoarele:

- Toate hărțile elaborate în GIS sunt în sistem de proiecție Stereografic 1970 și au fost introduse în conformitate cu Directiva INSPIRE, urmărind specificațiile pentru bazele de date geospațiale ale ariilor protejate;
- Hărțile privind răspândirea speciilor și/sau habitatelor au o precizie de determinare a elementelor specifice aferente unei scări de cel puțin 1:10000.
- Cartările privind caracterizarea speciilor și habitatelor țin cont de suprafața minimă de cartare conform specificului acestora.
- Procesele de digitizare respectă aceeași scară de vizualizare
- Formatul digital al bazelor de date cartografice permite interoperabilitatea între diferite programe de analiză GIS.
- Fiecărui set de date geospațiale are o topologie unitară;
- Hărțile au fost etichetate ținându-se seama de semnele convenționale cartografice existente;

Conținutul bazei de date GIS, aferentă proiectului LIFEURSUS a fost prezentat ca anexa la raportul intermediar și poate fi vizualizat pe accesând on-line portalul web al proiectului.

În ceea ce privește realizarea unui software pentru utilizarea și operarea on-line prin intermediul web a bazei de date spațiale GIS aferentă proiectului LIFEURSUS, a fost realizat și este operational, prin intermediul unui contract de asistență externă, un software care reprezintă un sistem de baze de date relaționale cu extensie spațială, capabil să păstreze integritatea și corectitudinea datelor. În acest sens software-ul realizat asigură operarea modulelor spațiale necesare utilizării informațiilor vectoriale GIS colectate de către toți partenerii proiectului LIFE, îndeplinind următoarele cerințe:

- formatul digital al bazelor de date cartografice permite interoperabilitatea între diferite programe de analiză GIS;
- stochează o cantitate mare de informații referitoare la caracteristicile habitatelor populate de urși (rocă, relief, tip de sol, elemente climatice, tip de pădure, grupă funcțională, sortimente, compoziție actuală, compoziție țel, consistență, volum la hectar, etc.);
- înmagazinează informații în altă formă decât cele de tip tabelar, cum sunt de exemplu informațiile geospațiale vectoriale reprezentate de puncte, linii și poligoane;
- realizează diferite sortări de tip *query* pe baza informațiilor primare;
- este deosebit de dinamică și permite accesul mai multor utilizatori simultan;
- realizează copii de siguranță a informațiilor deținute;
- comunicarea între parteneri, în ceea ce privește datele critice, este făcută pe cale securizată

- aplicația respecta specificațiile INSPIRE pentru bazele de date geospațiale ale ariilor protejate, având o interfață specială de vizualizare, inserare și editare a acestora, precum și cea de editare a metadatelor spațiale;
- accesul se asigură pe baza de utilizator și parolă. Orice operație este înregistrată într-un istoric cu datele necesare în indentificarea operatorului precum și corectării unor eventuale erori de operare

Pentru managementul bazei de date, până la finalizarea structurii bazei de date, s-a realizat stocarea gratuită a acestora pe serverul SC Forest Design SRL, persoana juridică ce a realizat baza de date, accesul la aceasta fiind făcut pe baza de user name și parolă. Ulterior finalizării întregii structuri întreaga baza de date completată a fost relocată pe serverul APM Vrancea din localitatea Focșani. Accesul la baza de date se poate face prin accesarea următoarei legături către server:

www.carnivoremari.ro (stânga) și www.lifeursus.carnivoremari.ro/baza-de-date-gis.php (dreapta)

o versiune publică cu acces limitat pentru publicul larg (conține hărți tematice și informații referitoare la activitățile proiectului, zone conflictuale, limite arii protejate naționale și situri Natura 2000, zone cu diferite statute de conservare, date de contact și teritorii de competență ale instituțiilor publice, administratori arii protejate și ai fondurilor de management cinegetic, etc)

o versiune securizată și completă, up-datată de APM Vrancea la care au acces on-line partenerii la acest proiect. Aceasta versiune asigură analiză și luarea unor decizii viabile în timp real, asigură completarea cu informații de către toți partenerii și asigură în primul rând coerența activităților implementate pentru atingerea obiectivelor proiectului. Prin accesarea acestei baze de date GIS, fiecare partener află zilnic noutățile legate de implementarea activităților proiectului, care sunt zonele și activitățile implementate în acea perioadă de către un anumit partener, unde sunt localizate la un moment dat echipele de teren, unde sunt localizate exemplarele de urs monitorizate și poate descărca informații complete referitoare la întreaga activitate legată de conservarea ursilor pe teritoriul celor trei județe.

Administrarea bazei de date se face dintr-un mediu securizat, creat și acesta modular. Accesul se face pe baza de utilizator și parolă. Accesul la informații și la operațiile asupra acestora se face ierarhic în funcție de drepturile fiecărui utilizator. Orice operație este înregistrată într-un istoric cu datele necesare în indentificarea operatorului precum și corectării unor eventuale erori de operare.

Accesând butonul "Despre proiect", pot fi accesate informații privind siturile Natura 200 incluse în proiect și informații privind ursul brun. Informațiile sunt în trei limbi și conțin atât informații cu caracter tehnic cât și informații de bază privind siturile Natura 200 și specia țintă. De asemenea informațiile sunt completate de elemente media (poze și filme). Baza de date GIS respectă specificațiile INSPIRE pentru bazele de date geospațiale ale ariilor protejate, având o interfață specială de vizualizare, inserare și editare a acestora, precum și cea de editare a metadatelor spațiale;

Existența bazei de date realizate în cadrul proiectului LIFE05NAT/RO/000170, pentru suprafețele siturilor Natura 2000 de pe teritoriul județului Vrancea, a evidențiat utilitatea gestionării informațiilor referitoare la cadrul natural, habitate, activități umane, teritorii, etc, în format GIS. O baza de date în

format GIS, operabila de catre parteneri si deschisa partial catre publicul larg, ofera posibilitatea analizelor la macroscara, corelarea activitatilor de conservare a speciei tinta, identificarea arealelor cu nivel al pagubelor crescut, identificarea zonelor in care coerenta retelei de arii protejate este fragmentata, punctarea arealelor favorabile pentru barloage, etc.

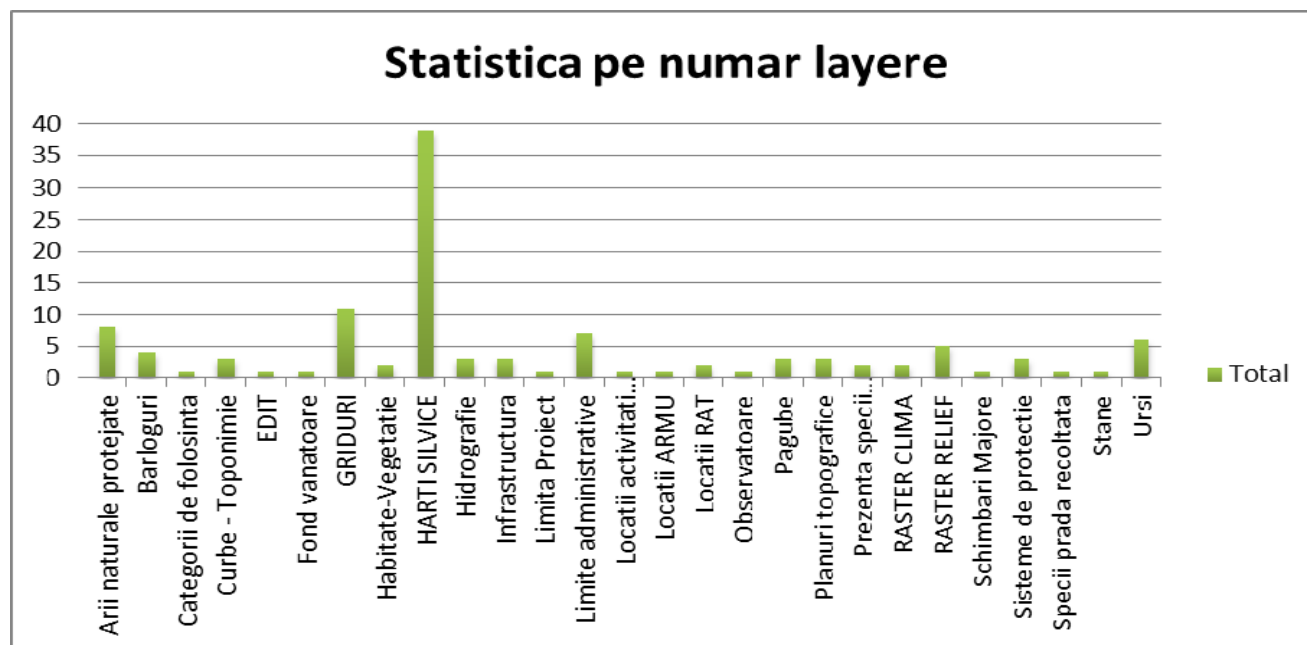
Costurile realizarii acestei baze de date sunt reduse, nefiind necesara decat plata unor servicii de asistenta externa pentru contractarea unor servicii de operationalizare si extindere a bazei de date GIS gestionata la nivelul judetului Vrancea in cadrul proiectului LIFE05NAT/RO/000170.

Continutul Bazei de date GIS pentru judetele Vrancea, Covasna, Harghita este urmatorul .

- Limite administrative complete (țară, regiuni, județ, comună, zone contruite
- Infrastructura existentă: drumuri (naționale, județene, comunale), drumuri forestiere, căi ferate, canale de desecare, canale de irigații
- Rețea hidrografică
- Categoria de habitat (Corine)
- SRTM
- Lista habitatelor forestiere de interes prioritar pentru conservare
- Harta vegetatiei forestiere
- Raster din imagini spot disponibile pentru areal proiect
- Relief
- Limite situri Natura 2000
- Limite alte arii protejate
- Paduri virgine RO
- Limite Bioregiuni/Ecoregiuni
- Fondurile de vânătoare/gestionari
- Fragmentare relief
- Expozitie versant
- Harta declivitate
- Harti climatice (Precipitatii si Temp medie, maxima, minima)
- Harta tipuri soluri
- Harta geologie
- Schimbari majore in utilizarea terenuri
- Harti topo georeferentiate de preferat 1: 25 000
- Date despre gestionarii fondurilor de management cinegetic (administratori, date contact)
- Date despre situri Natura 2000 : administratori, date contact, formulare standard in word, regim proprietate (obsti, composesorate, persoane fizice, juridice, RNP, stat, prop publica locala, etc)
- Date statistice rezultate in urma chestionarului cu pagube produse de ursi
- Arealul de distributie a ursului pe suprafata proiectului
- Locatii stane
- Locatii barloage
- Locatii conflicte/pagube
- Locatii observatoare/puncte de hranire
- Locatii activitati educative desfasurate si planificate
- Locatii interventii RAT
- Locatii/punct ursi impuscati sau ucisi accidental
- Locatii specii prada recoltate
- Locatii punct ursi braconati
- Locatii prezenta ursi
- Locatii prezenta specii concurente (lup/ras)

Din statistica informațiilor spațiale existente in baza de date se poate observa că acestea conțin informațiile privind mediul fizico-geografic, biologic și climatic in care ursul trăiește. Acestea sunt completate de informații spațiale privind factorul antropic.

Intreg tabloul a fost destinat optimizării activității echipei proiectului cât și asigurării unui set de date complet, util autorităților publice locale, gestionarilor de faună și publicului larg. Transparența informației a fost considerată esențială însă securitatea speciei a fost determinantă în selecția informațiilor accesibile publicului. La momentul realizării prezentului raport baza de date realizate este cea mai completă bază de date din România ce vizează o singură specie. Astfel baza de date are un număr de 166.363 de înregistrări-linie, respectiv informații unice cu caracter spațial. Aceste informații au fost generate din alte informații open source existente sau au fost create în procesul de dezvoltare a bazei de date.

La data realizării prezentului raport informațiile ce vizează direct specia urs reprezintă un număr de **2.459 înregistrări** făcute pe baza datelor colectate din teren, în decursul a 1442 de zile (lucrătoare și nelucrătoare), ceea ce înseamnă **1.7 înregistrări pe zi** făcute pe perioada de implementare a proiectului.

Solicitarea unei parole de acces în versiunea securizată a bazei de date se poate face către echipa de management a proiectului. Baza de date este găzduită pe un server achiziționat de către APM Vrancea în cadrul proiectului, echipamentele fiind amplasate în sediul instituției într-un spațiu climatizat și asigurat. Întreținerea și actualizarea bazei de date este o componentă a planului de continuarea a acțiunilor proiectului și va fi realizată în următorii ani de către beneficiarul coordonator.

Livrabile	Cod acțiune	Termen limita	Data realizării
Crearea bazei de date GIS	A2	Mai 2010	Februarie 2011
Raport privind structura și funcționarea bazei de date GIS	A2	Octombrie 2010 Octombrie 2013	Octombrie 2010 Octombrie 2013

Livrabile transmise ca anexe anterioare acestui raport

Conținutul și structura bazei de date – Mid term Report 2011

Anexe atasate acestui raport:

Raport privind structura și funcționarea bazei de date GIS (anexa nr 1)

A.3: Elaborarea unei strategii de punere în aplicare a acțiunilor de sensibilizare, pe baza evaluării percepției localnicilor asupra speciei țintă

Obiectivul acestei acțiuni a fost identificarea acțiunilor și necesităților de comunicare cu grupurile-țintă pentru o bună implementare a campaniei de conștientizare. Ca și rezultate așteptate s-au evidențiat realizarea strategiei pentru implementarea campaniei de conștientizare și un raport privind eficiența de campanie de conștientizare.

Acțiunile care vizează implementarea unor campanii de conștientizare și informare în acest proiect au fost precedate de aplicarea unor chestionare de opinie care au arătat modul în care localnicii percep specia țintă și rețeaua de arii protejate Natura 2000. Modelul chestionarului a fost preluat și îmbunătățit de la proiectul LIFE02NAT/RO/8576 fiind actualizat cu noi întrebări legate de contextul actual.

Cercetarea a avut ca obiectiv principal studierea nivelului actual de informare și atitudine a populației din zonele care se suprapun cu zonele Natura 2000, cu zonele de coabitare dintre oameni și urși din județele Harghita și Covasna. Cercetarea a avut un eșantion total de 433 de persoane din zonele de mai sus, cu vârste cuprinse între 16 și 60 de ani.

Chestionarele au fost aplicate în perioada iulie-august 2010, în conformitate cu algoritmul aleatoriu de prelevare de probe, luând în considerare toate localitățile din zonele în care se suprapun siturile Natura 2000 cu arealul de distribuție a ursului brun din județele Harghita și Covasna, după cum urmează :

- un număr de 26 de localități din județul Harghita, în care au fost aplicate un număr de 303 de chestionare ;
- un total de 24 de localități din județul Covasna, în care au fost aplicate un număr de 130 de chestionare.

Rezultatele studiilor efectuate în județele Harghita și Covasna au fost comparate cu cele obținute din sondaje efectuate în județul Vrancea , în LIFE05NAT/RO/000170 proiecte și LIFE02NAT/RO/8576 . La începutul lunii septembrie 2010, a fost realizată interpretarea chestionarelor, aceste informații fiind prezentate în raportul "Identificarea nivelului actual de informare și atitudinea populației locale din zonele de suprapunere ale siturilor Natura 2000, cu zonele de coabitare ale oamenilor cu urșii din județele Harghita și Covasna, pe baza unui sondaj de opinie aplicat pe teren în perioada iulie-septembrie 2010". Raportul a fost realizat de o echipă formată din Leonardo Bereczky, Anegroaie Ximena de ACNV, Lucian Benca - student la psihologie și Robert Kovacs - sociolog .

Bazată pe interpretarea acestor chestionare, a fost dezvoltată o strategie de implementare a campaniei de conștientizare, care a evidențiat care sunt mesajele -cheie, grupurile țintă, care trebuie abordate și a indicat care sunt zonele "fierbinți" din punct de vedere al atitudinii negative față de urși. Strategia de implementare a campaniei de conștientizare a fost realizată de către Rodica Bongeac (APM Vrancea), Leonardo Bereczky, Ximena Anegroaie și Robert Kovacs (ACNV).

Strategia de implementare a campaniei de conștientizare în ceea ce privește percepția populației locale asupra ursului brun (*Ursus arctos*) și a siturilor Natura 2000 document a fost refăcut în conformitate cu recomandările primite de la raportul interimar. În acest sens, a fost utilizat ghidul " Toolkit de pe Comunicare, educație și conștientizare publică " elaborat în temeiul Convenției Biodiversitate.

În perioada septembrie-octombrie 2014, același set de chestionare a fost aplicat la sfârșitul proiectului pentru a evalua percepția în schimbare și, evident, răspunsul local la campania de conștientizare implementată. Ca și în prima etapă, cercetarea a avut ca obiectiv principal studierea nivelului curent de informare și atitudine a populației din zonele de suprapunere ale siturilor Natura 2000, cu zonele de coabitare ale oamenilor cu urșii din județele Harghita, Covasna și de data aceasta și Vrancea.

Cercetarea a avut un eșantion total de 594 de persoane din zonele menționate mai sus, cu vârste între 16 și 78 de ani, pe județe fiind aplicate chestionare după cum urmează: județul Harghita – în 26

localitati/303 chestionare, judetul Covasna – in 24 localitati/130 chestionare, judetul Vrancea – in 62 localitati/161 chestionare.

In urma interpretarii rezultatelor furnizate de aceste chestionare s-a realizat in luna Noiembrie 2013 un Raport final privind eficienta campaniei de constientizare, care a fost postat pe pagina web a proiectului si va fi utilizat de catre beneficiarii proiectului LIFEURSUS la implementarea pe viitor a actiunilor de constientizare.

Livrabile	Cod actiune	Termen limita	Data realizarii
Aplicarea chestionarelor pentru analiza perceptiei populatiei asupra specie tinta si a siturilor Natura 2000	A3	August 2010 August 2013	August 2010 Octombrie 2013
Strategie de implementare a campaniei de constientizare	A3	Octombrie 2010	Octombrie 2010
Raport final privind eficienta campaniei de constientizare	A3	Octombrie 2013	Noiembrie 2013

Livrabile transmise ca anexe anterioare acestui raport

- Chestionar – Inception Report 2010
- Raport privind rezultatele chestionarelor aplicate - Inception Report 2010
- Strategie de implementare a campaniei de constientizare – Mid term Report 2011
- Strategie de implementare a campaniei de constientizare revizuita – Progress Report 2012

Anexe atasate acestui raport:

- Raport final privind eficienta campaniei de constientizare (anexa nr 2)

A4. Analiza pagubelor produse de urs la nivelul întregului areal al proiectului în vederea stabilirii zonelor de implementare a sistemelor de protecție .

Prezența în același spațiu al ursului brun și al activităților umane reprezintă principala premisă a apariției pagubelor. În fapt obiectivele și rezultatele activităților umane din zootehnie și agricultură reprezintă în unele situații un puternic atractant pentru indivizi din specia urs.

Primul pas în desfasurarea activității a fost elaborarea unei baze de date referitoare la istoricul producerii pagubelor de către urși la nivelul întregului areal al proiectului. Astfel toți partenerii au furnizat responsabilului de acțiune (ABC) datele deținute referitoare la pagubele produse de urși la nivelul județelor Vrancea, Covasna și Harghita. În cadrul informațiilor colectate pentru perioada 2007-2009, au fost luate în considerare atât informații cu caracter oficial cât și informații cu caracter neoficial, obținute din discuțiile cu gestionarii fondurilor cinegetice, reprezentanți ai administrațiilor publice locale și bineînțeles păgubiți. Considerând informațiile a fost realizat un prim design al bazei de date și un formular în vederea colectării informațiilor necesare identificării contextului în care pagubele au avut loc.

Pasul doi a fost transmiterea către toate primăriile și gestionarii fondurilor de vanatoare de pe raza proiectului a unor formulare, preimbricate, care după completarea cu informații cerute au fost returnate prin poșta către fiecare Agenție pentru Protecția Mediului Locală. Datele obținute au fost confruntate cu cele existente în cadrul instituțiilor, fiind de asemenea contactate (prin sondaj persoane păgubite) activități necesare validării informațiilor colectate. După validare, datele au fost inserate în baza de date GIS, fiind actualizată astfel o hartă vectorizată referitoare la locațiile cu nivel crescut al incidentelor. Prima concluzie a plecat de la analiza spațială a distribuției incidentelor. Utilizând softul Arc Map 9.3., s-a calculat distanța medie a punctelor învecinate pentru a estima probabilitatea ca distribuția incidentelor să fie aleatorie. Rezultatul obținut astfel confirmă faptul că distribuția punctelor nu este aleatorie existând o probabilitate de sub 1% ca repartizarea acestora în arealul studiat să fie întâmplătoare. În acest context continuarea activităților s-a dezvoltat în jurul ipotezei că distribuția spațială a incidentelor este influențată de diverși factori. O altă ipoteză de lucru a fost reprezentată de modelul comportamental al ursului, prin manifestarea unui comportament atipic, caracterizat de un nivel ridicat de acceptanță a prezenței umane, respectiv de manifestarea unui comportament habituat.

Pasul trei constă în demararea unor studii preliminare pentru a identifica factorii favorizanți ai apariției pagubelor, principala constatare fiind că în peste 60% din cazuri principala responsabilitate este a celui ce a gestionat resursa prădută de urs. În această etapă a studiului studiul s-a identificat patru categorii de pagube și anume, pagube produse șeptelului, culturilor agricole, stupinelor și livezilor. Majoritatea atacurilor din cei doi ani anteriori demarării proiectului, au fost înregistrate în rândul crescătorilor de animale fiind inventariate 205 de prădări în fondul șeptelului existent. Din totalul de 205 incidente, înregistrate în perioada 2008-2010, 70 de incidente au fost considerate ca fiind provocate de urși „specializați”, 54 din acestea având loc în spațiu ocupat de intravilanul localităților. În cazul pagubelor provocate culturilor, specificul atacului este diferit din prisma faptului că în multe situații culturile sunt „vizitate” de mai mulți indivizi de urs brun, în aceeași perioadă. De asemenea în aceste situații este mai dificil de stabilit dacă a paguba a fost realizată într-o singură vizită sau în mai multe. În aceste cazuri nu putem vorbi de o specializare clară a unor indivizi. Suprafețe afectate au variat între 0,1 ha și până la 2 ha. În cazul suprafețelor mari a fost identificată și prezența mistrețului, nefiind posibil de evaluat ce procent din suprafață a fost afectat de urs și ce procent de mistreț. Toate aspectele constatate au fost luate în considerare în etapa următoare și de asemenea în consolidarea structurii bazei de date GIS a proiectului.

Pasul patru ulterior analizei datelor culese din teren au constat în realizarea și editarea unei metodologii, în luna iulie 2010, care propune soluții optime a modului în care echipa proiectului trebuie să implementeze sistemele de protecție a stanelor, culturilor, fermelor apicole și livezilor. Prin această metodologie s-au stabilit care sunt siturile cele mai vulnerabile atacurilor ursilor, care sunt caracteristicile tehnice ale sistemelor de protecție necesare diminuării pagubelor în funcție de zona care

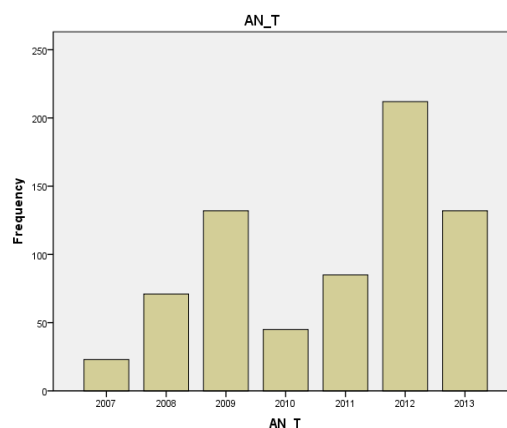
urmeaza a fi protejata, au fost descrise masurile minime pentru reducerea pagubelor in diferite situatii si tipuri de ferme. Deasemenea metodologia prezinta institutiile implicate in activitatile de reducere a pagubelor si promoveaza deasemenea activitatea institutiilor care pot intervenii in situatii conflictuale si de risc. Este prezentat deasemenea si contextul legislativ, referitor la modalitatile concrete de plata a compensatiilor pentru pagubele produse de urși.

“Metodologia pentru implementarea sistemelor de protecție a culturilor agricole, șeptelului și stupinelor în vederea reducerii pagubelor produse de urși” are număr oficial de înregistrare ISBN ISBN 978-973-0-09167-0) și a fost postată în vederea promovării și diseminării pe pagina web a proiectului: http://issuu.com/carnivoremari/docs/lifeursus_final

Continuitatea activităților de colectare a datelor a fost obligatorie în contextul necesității de a contribui la îmbunătățirea coexistenței om-urs atât pe perioada proiectului cât și ulterior. Din această perspectivă toate informațiile obținute în cadrul altor activități (C2, C3, C6, C7) au fost înregistrate în baza de date a proiectului în vederea inventarierii permanente a conflictelor și a pregătirii activităților de implementare a sistemelor de protecție (acțiunea C6).

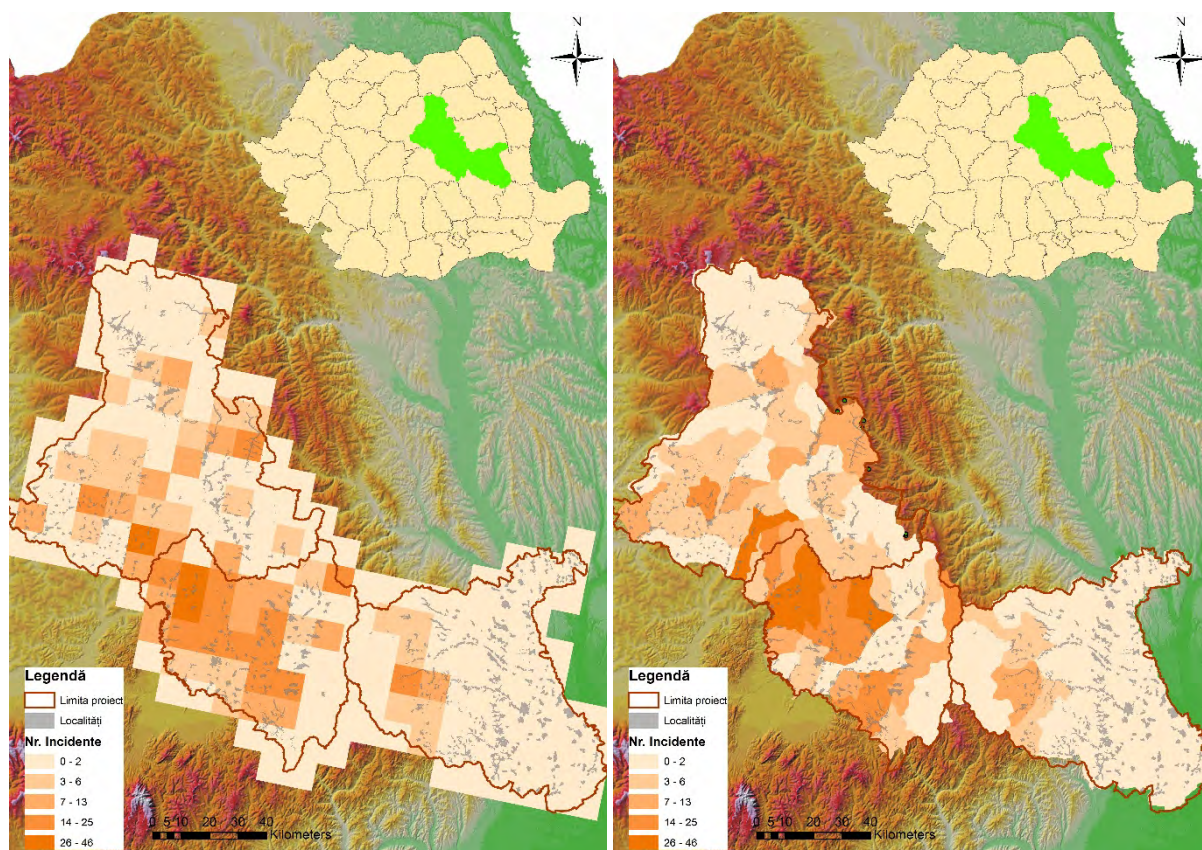
Pasul cinci a demarat ca o continuare firească a activităților ce au condus la realizarea metodologiei pentru implementarea sistemelor de protecție. În perioada 2010-2014 au fost colectate permanent date din teren privind pagubele produse de urs.

Anul	Frecvența	Procent
2007	23	3.3
2008	71	10.1
2009	132	18.9
2010	45	6.4
2011	85	12.1
2012	212	30.3
2013	132	18.9
Total	700	100.0

Toate datele sunt inserate în baza de date referitoare la pagubele produse de urși care este compatibilă GIS și conține informații privind: localizarea pagubei (sat, comuna, județ, coordonate x/y), tipul pagubei (oi, vaci, porci, porumb, fructe, pomi, stupi etc), proprietar (nume, prenume, date de contact), elemente care favorizează (tip de împrejmuire, distanța față de pădure, rute de deplasare, număr câini de pază, număr de ciobani, etc), data, ora, sisteme de protecție utilizate. Baza de date este completată permanent cu informații primite de la toți partenerii din cadrul activităților conexe, informații furnizate de gestionarii fondurilor de vanatoare, procese verbale tip furnizate de Agențiile locale de Protecție a Mediului și informații obținute din mass-media locală. La data prezentului raport în baza de date GIS sunt înregistrate un număr de 704 incidente, care au implicat existența unei pagube (indiferent de valoare sau importanță), înregistrate pentru perioada 2007-2013, informații validate ca fiind corecte.

În perioada de implementare a proiectului (2010-2013) au fost constatate 474 incidente, reprezentând 68% din totalul incidentelor înregistrate pentru perioada 2007-2013. Principalele cauze probabile ale creșterii numărului de pagube raportate sunt apariția în anul 2008 a legislației privind compensarea respectiv prezența echipei proiectului în zonele de conflict și amplasarea de sisteme de protecție ce s-au dovedit un vector important pentru anunțarea pagubelor către Agențiile pentru Protecția Mediului partenere în cadrul proiectului.

*Frecvența pagubelor în zona proiectului:
stânga – griduri 10x10 raportare CE; dreapta – fonduri cinegetice*

Activitățile de pășorît sunt cele mai expuse atacurilor carnivorelor mari, mai ales în cazul în care acestea se desfășoară în zona montană. Animalele domestice, fiind o sursă de hrană mai ușor de obținut, constituie o atracție pentru urs, mai ales în perioadele cu deficit de hrană pentru acestea. Astfel, în cazul în care se dorește promovarea unui plan integrat de conservare a carnivorelor mari, situația existentă la nivelul activităților de pășorît trebuie cunoscută în detaliu pentru adaptarea măsurilor orientate spre scăderea dimensiunii conflictelor dintre carnivorele mari și crescătorii de animale și optimizarea eficiență a sistemului de acordare a despăgubirilor. Având în vedere imaginea negativă creată de către carnivorele mari în randul crescătorilor de animale, ne-am propus în primul rând să identificăm o cale cât mai eficientă de a reduce nivelul pagubelor produse. De asemenea, pe lângă implementarea unui sistem de garduri electrice, ne-am străduit să analizăm care este nivelul apropiat de realitate al pagubelor produse de carnivorele mari asupra septelului dar și a culturilor agricole, stupinelor și livezilor.

Tabelul privind estimarea valorii pierderilor pentru perioada 2010-2013 (4 ani)

Categoria pagubă	Nr. incidente *	Animale ucise	Pret mediu/animal **	Pierderi estimate (lei)	Pierderi estimate (euro) ***
bovine	193	201	3500	703,500	158,090
ovine si caprine	98	454	400	181,600	40,809
porcine	18	40	900	36,000	8,090
iepuri	4	21	50	1,050	236
pasari	9	159	30	4,770	1,072
bubaline	2	2	4000	8,000	1,798
cabaline	9	14	3000	42,000	9,438
cervide	1	0	0	0	0
total	334			976,920	219,533
		Hectare afectate	Pret mediu lucrări/ha		
porumb	90	134.17	2000	268,340	60,301

ovaz	16	12.95	1500	19,425	4,365
grâu	6	2.46	1500	3,690	829
alte	4	2.1	1500	3,150	708
total	116			294,605	66,203
		Nr. pomi	Pret pom		
livadă	10	40	40	1,600	360
total	10			1,600	360
		Număr stupi	Preț stup		
stupina	14	65	500	32,500	7,303
total	14			32,500	7,303
TOTAL	474			1,305,625	293,399

* Au fost considerate doar incidentele din perioada 2010-2013

** Prețul utilizat în formulă este estimat pe baza proceselor verbale întocmite de APM. Valorile reale pe piață putând varia cu $\pm 20\%$.

*** Valoarea utilizată este de 4,45 Lei pentru 1 Euro

Din perspectiva prevenție pagubelor cele mai prost păzite au fost culturile agricole. Din considerentul distanței relativ mari (1-2 km) până la pădure sau foarte mici (50-100 m) până la localități aceste nu au fost păzite. De asemenea un număr semnificativ de pagube au avut loc datorită superficialității măsurilor existente, utile mai mult manipulării animalelor sau separării culturilor. Din totalul incidentelor înregistrate, cca.40 % au implicat existența unor măsuri ce pot opri sau măcar încurca ursul să ajungă la resursă, în majoritatea cazurilor analizate în perioada 2010-2013. Aceste aspecte au fost urmărite cu scopul de a îmbunătății rezultatele activității de implementare a sistemelor de protecție și de a permite în final realizarea unei analize cost beneficiu.

Toate informațiile au fost incluse în cadrul unui raport final ce cuprinde informații privind analiza pagubelor pe categorii, descrierea activităților de implementare a sistemelor mixte de protecție și o analiză a eficienței măsurilor de protecție implementate.

Livrabile	Cod actiune	Termen limita	Data realizarii
Elaborarea unui ghid pentru implementarea sistemelor de protectie in vederea reducerii pagubelor	A4	Iulie 2010	Iulie 2010
Implementarea anuala a sistemelor de protectie	A4	Anual intre lunile mai si octombrie	Anual conform planificarilor
Rapoarte anuale privind implemntarea sitemelor de protectie	A4	Anual in luna noiembrie	Anual luna noiembrie

Livrabile transmise ca anexă la rapoarte anterioare

- Metodologie pentru implementarea sistemelor de protecție pentru reducerea pagubelor provocate de urși –Inception Report 2010
- Harta distribuție pagubelor in arealul proiectului anexa foto - Inception Report 2010
- Raport privind pagubele și implementarea sistemelor de protective pentru anul 2010 - Mid term Report 2011
- Harta pagubelor înregistrate in anul 2011 – Mid term Report 2011
- Harta pagubelor in anul 2012 – Progress report 2012

Anexe atasate acestui raport:

Raport final privind pagubele produse de urs și analiza cost beneficiu privind implementarea sistemelor de protecție a culturilor, șeptelului și gospodăriilor (anexa nr 3)

Acțiunea C1. Aplicarea demonstrativa a unui set de metode pentru estimarea cantitativă și calitativă a populației de urs brun în zone delimitate din punct de vedere administrativ din perspectiva managementului faunei

Acțiunea a fost structurată în trei grupe principale de activități: (1) Activități pregătitoare, (2) Aplicarea metodelor selectate pe teren și (3) Elaborarea și diseminarea ghidului final.

(1) Activitățile pregătitoare

Pregătirea activităților a început prin colectarea de informații suplimentare față de cele deja existente, în perioada martie-mai 2010, vizând întreaga zonă a proiectului. În această perioadă, membrii ai echipei au avut întâlniri cu mai mulți reprezentanți ai gestionarilor fondurilor cinegetice în diferite puncte ale zonei de proiect pentru a stabili un contact cu personalul de teren și de a identifica problemele cheie în ceea ce privește punerea în aplicare a metodelor propuse. Versiunile adaptate ale metodelor propuse, au fost asamblate într-o planificare spațială și temporală a punerii în aplicare a metodelor demonstrative document livrabilă a proiectului. Planificarea propusă au fost prezentate în 11 mai 2010, în cadrul unei întâlniri membrilor Grupului National de Lucru pentru Conservarea Carnivorelor Mari (GNLCCM), format din reprezentanți ai Ministerul Mediului, Institutului de Cercetări și Amenajări Silvice, Agențiilor pentru Protecția Mediului, Asociațiilor de Vânători, Regia Națională a Pădurilor Romsilva, WWF DCP, Organizații Neguvernamentale. Planificarea spațială și temporală a punerii în aplicare a metodelor demonstrative a fost inclusă ca anexă în Raportul de Debut în anul 2010.

Pe parcursul anului 2010, în vederea realizării versiunii draft a ghidului metodologic, au fost studiate peste 50 de lucrări științifice și alte publicații considerate relevante pentru a realiza în cadrul proiectului, metodologia și procedura de lucru necesare pentru punerea în aplicare a acțiunii. Proiectul de ghid metodologic, în formă de lucru destinat echipei proiectului, realizat în perioada martie – noiembrie 2010, a fost analizat în cadrul GLNCCM care au avut loc în perioada 23-24 februarie 2011. Membrii prezenți la reuniune a considerat că metodele pot fi aplicate așa cum sunt ele planificate

Până la sfârșitul anului 2010 au fost achiziționate toate echipamentele de teren necesare: autovehicul 4x4, 22 camere foto cu senzori, o cameră foto profesională, unelte și consumabile pentru fixare camere foto, atractanți (ulei de anason, miere și propolis), rulete, unități GPS, tetraciclină, lampă UV, echipamente de teren pentru 6 persoane, o stație GIS.

(2) Aplicarea metodelor selectate pe teren

Începând cu luna martie 2011 am demarat munca de teren pentru colectarea de date. Primul sezon de colectare a datelor a fost implementat în conformitate cu planificarea spațială și temporală a punerii în aplicare a metodelor demonstrative realizată în primăvara anului 2010. La aplicarea pe teren a metodologiilor au participat circa 11 persoane din cadrul tuturor institutiilor si organizatiilor partenere in proiectul LIFEURSUS (3 persoane APM Covasna, 2 persoane APM Harghita, 2 persoane APM Vrancea, 2 persoane ACDB, 2 persoane ACNV precum si voluntari cooptati din randul unor gestionari. Aplicarea pe teren a celor cinci metode s-a desfasurat in perioada martie 2011 – septembrie 2012 in fonduri de management cinegetic si situri Natura 2000 din arealul judetelor Vrancea, Covasna si Harghita.

Având în vedere rezultatele preliminare, programul original a fost modificat pentru prima dată în august 2011 iar pentru noul sezon au fost incluse (a se vedea tabelul de mai jos) sesiuni noi pentru metodele transecte drum, camere foto cu senzori și numărare femel cu pui. Nu au fost făcute modificări la protocolul de colectare date din teren, nefiind operate schimbări la nivelul metodelor propuse inițial. Costurile financiare suplimentare generate de noile sesiuni propuse în anul 2011 și 2012 au fost compensate la sfârșitul anului 2012 prin renunțarea la ultima sesiune de captură foto cu senzori și a transectelor drum.

Luna	2011											2012											2013		
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1-4	5	6		
Captura foto		X	X					X	X				X	X					C	C					
Triunghiuri finlandeze						X			X	X										C	C				
Transecte drum	X	X						X	X		X	X							C	C					
Tetraciclină	X	X	X																						
Femele cu pui				X		X						X	X	X	X	X				C	C				

Sesiuni implementate	X
Sesiune anulată	C
Planificare inițială	
Sesiuni noi planificate față de programul inițial	
Finalizarea ghidului	
Midterm report	
Termene livrabile	
Milestone	
Alte activități, analiza date, colectare oportună, întâlniri	

Între septembrie 2011 și octombrie 2012, toate activitățile au fost puse în aplicare în conformitate cu programul modificat în august 2011. Planificarea activităților a fost influențată de condițiile meteorologice și de prezența și absența stratului de zăpadă. Având în vedere rezultatele intermediare (din februarie 2011 august 2012), luând în considerare de asemenea prognoza meteo, care a fost tot timpul luată în considerare pentru planificarea activității, anterior raportului de progres din 2012, echipa proiectului, a considerat că un alt sezon de colectare a datelor nu va schimba în mod semnificativ pozitiv rezultatele, dar va crește costurile legate de întreaga acțiune. În acest context a fost folosit de timpul rămas pentru a colecta alte informații legate de variabile care au fost incluse în modelul statistic final.

În această perioadă am colectat date atât în sezonul de toamnă cât și de primăvară prin aplicarea metodelor transects drum, stații de captură foto, monitorizarea femelelor cu pui, având trei seturi de date colectate de pe teren. În primăvara și toamna anului 2012 am obținut probele necesare (fragmente de oase), de la urși împușcați ceea ce a permis analiza rezultatelor prin metoda Tetraciclina biomarker. Metoda triunghiurilor finlandeze a fost aplicată pentru a evalua efortul fizic, și timpul necesar pentru a colecta datele, iar concluziile au fost că, în munții din România această metodă este greu de aplicat cu rezultate bune, din cauza timpului lung și efortul mare necesar pentru a colectarea datelor. Efortul în teren pentru colectarea de date, doar pentru metodele selectate pentru a fi incluse în ghidul final, în perioada martie 2011 și octombrie 2012 a constat în măsurarea urmelor de urs pe o lungime de **848 km** de transecte, amplasarea a **360 de stații de captură foto** (însumând aprox. **1800 zile de captură foto**) și peste **30 de zile de monitorizare** doar pentru femele cu pui mai mici de un an.

Pentru **metoda transectelor**, este posibilă identificarea a diferiți indivizi per transect prin măsurarea urmelor proaspete pe zăpadă sau noroi. Astfel, datele pot fi tratate ca prezență/absență, ori ca număr absolut de indivizi diferiți identificați în timpul parcurgerii unui anumit transect. În cadrul a trei fonduri cinegetice suprapuse cu situri Natura 2000, selectate în funcție de diversitatea habitatelor au fost desemnate transecte drum cu o lungime de 2 km, ce au fost parcurse repetat în cadrul unei sesiuni.

Distanțe parcurse pentru parcurgerea transectelor

<i>Nr. sesiune</i>	<i>Nr. transecte</i>	<i>Nr. sesiuni</i>	<i>Total parcurgeri</i>	<i>Lungime transect</i>	<i>Km. parcursi</i>
I	28	3	84	2	168
II	34	5	170	2	340
III	34	5	170	2	340
Total					848

În cadrul activităților propuse prin **metoda stațiilor de captura** s-a procedat după cum urmează:

- Pe fiecare fond cinegetic s-au montat 10 camere în stare bună de funcționare, în cadrul a 10 situri (celule) de 3x3 km
- Camerele au funcționat maxim 7-8 zile, și au fost mutate în alte stații de 2 ori. Astfel un sezon se încadrează în perioada maximă de 30 zile și se investighează 30 stații;
- Sezonul cu 30 stații sa repetat, prin alegerea siturilor randomizat

Situri de amplasare a camerelor

Poze din stațiile de captură

Metoda cu Tetraciclina biomarker, presupune introducerea de tetraciclină în corpul animalului prin injectare sau momeli (hrană tratată). Odată introdusă tetraciclina în organismul animalului, în următoarea perioadă, se prelevează mostre de țesut osos sau din cadrul danturii de la toate exemplarele ucise în zonă de către vânători, iar acestea sunt analizate cu ajutorul unei lămpi fluorescente cu ajutorul căreia tetraciclina devine vizibilă în cadrul țesutului. Toate mostrele au fost catalogate și înregistrate indiferent dacă conțin sau nu biomarkerul. Metoda presupunea ca în cadrul unui sezon de vânătoare să fie stabilită proporția dintre exemplarele vâdate cu biomarker sau fără biomarker.

Pregătirea probelor și verificarea lor cu sursă de lumină UV

Metoda inventarierii femelelor cu pui constă în observarea și monitorizarea femelelor cu pui de până la un an pe perioada verii, înregistrându-se data, locația și numărul de pui pentru toate exemplarele identificate. Datele astfel obținute se introduc într-o bază de date GIS, urmând ca pe baza observațiilor și a home range-ului să se elimine dubla numărătoare a femelelor. Terenul a fost parcurs pe drumuri forestiere, drumuri de exploatare, poteci de vânat care permit vizualizarea în bune condiții a urmelor. De asemenea orice informație primită de la gestionarii de fonduri de vânătoare sau de la muncitorii silvici a fost verificată pe teren.

Femele cu pui la monitorizare și surprinsă pe camere

Metoda Triunghiurilor finlandeze conduce la calcularea unui indice de abundență exprimat în urme/km/zi, ce permite evaluarea în timp și spațiu a variației efectivelor unei anumite populații. În acest sens se crează o rețea de amplasare a triunghiurilor (sampling network), care să acopere suprafața fiecărui fond cinegetic. Metoda s-a implementat pe teritoriul județelor Vrancea, Covasna și Harghita. Siturile Natura 2000 vizate au fost: Putna Vrancea – Fondul cinegetic Lepsa; Ciomad Balványos – Fondul cinegetic Turia; Oituz Ojdula – Fondul cinegetic Oituz. În acest sens s-a creat o rețea de triunghiuri inclusă în rețeaua de griduri de 3x3 km (sampling network), care acoperă suprafața fiecărui fond cinegetic. Triunghiurile au fost parcurse pentru a estima efortul fizic necesar atât în condiții de iarnă cât și în condiții de vară.

Toate rezultatele activităților de colectare de teren au fost incluse în "**Raport privind implementarea activităților**" document considerat livrabilă a proiectului, care a fost inclus ca anexă în Raportul de progres din 2012. Analiza datelor colectate în cele trei sesiuni au indicat în unele zone pilot un nivel mai scăzut al populației de urs brun decât datele prezentate de către gestionarii fondurilor, sugerând abundențe mai mici. În județul Vrancea, cel mai probabil din cauza impactului proiectelor LIFE deja finalizate abundențele au fost aproape similare cu cele raportate de vânători. Rezultatele obținute sugerează că "inventarul" de urși bruni, realizat în prezent la nivel de fond cinegetic este o abordare nerealistă.

Având în vedere analiza finală a datelor, trei din cele cinci metode propuse au fost propuse pentru a fi incluse în versiunea finală a Ghidului pentru estimarea populației de urs brun.

(3) Elaborarea și diseminarea ghidului final.

Pachetul de activități a constatat în **elaborarea, editarea și diseminarea către managerii faunei sălbatice a unui manual cu privire la metode de estimare a populației de urși bruni**. Ghidul/manualul a fost structurat, în scopul de a informa managerii de faună cu privire la metodele alternative de evaluare a populației de mamifere mari, în special metodele de non-invazive. Un alt subiect inclus în ghid a fost legate de informațiile minime, de bază pentru orice manager, privind biologia, ecologia și etologia ursului brun. Metodele finale prezentate în Ghidului sunt monitorizarea urmelor pe transecte drum, captura foto și monitorizarea femelelor cu pui. Toate metodele au fost adaptate cu scopul de a facilita în perioada următoare tranziția, atât de necesară, de la metoda veche la metode noi. Ghidul si-a propus a face trecerea de la un inventar al urșilor (soluție nerealistă tehnic) spre soluții vizând abundența populației (alternativă mai realistă).

Rezultatele acțiunii și proiectul de ghid au fost prezentate membrilor Grupului Național de Lucru pentru Conservarea Carnivorelor Mari și a altor factori interesați, în scopul de a asigura un consens cu privire la implementarea metodelor și de a obține suportul pentru aprobarea ghidului. Întâlnirea organizată în cadrul acțiunii C5 , a avut loc în perioada 24-26 iulie 2013, fiind invitați reprezentanți ai tuturor factorilor interesați, alții decât cei din grupul de lucru. Unele dintre propunerile participanților au fost luate în considerare, în scopul de a îmbunătăți documentul final înainte de a-l trimite Ministerului Mediului și Schimbărilor Climatice pentru aprobare împreună cu minuta întâlnirii Grupului de Lucru. Metodologiile propuse în cadrul ghidului au fost prezentate la cea de a 22-a Conferința Internațională pentru Cercetarea și Managementul speciilor de urs organizată de Internațional Bear Association în perioada 15-20 septembrie 2013 în Utah (SUA) și la a 87-a Conferința Anuală a Societății Germane de Mammalogie în perioada 8-12 septembrie 2013 în Praga (Republica Cehă).

În octombrie 2013, prin scrisoarea numărul 25863/16.10.2013 Ministerul Mediului a aprobat "**Ghidul pentru estimarea populației de urs brun**" și a recomandat proiectului LIFEURSUS diseminarea acestui material pe plan național. Ghidul final, a fost pregătit pentru tipărire și a fost publicat oficial prin intermediul editurii Green Steps într-un tiraj de 1000 exemplare.

După workshopul de încheiere a proiectului în cadrul căruia s-a făcut o amplă prezentare a ghidului, acesta a fost distribuit prin posta și prin intermediul partenerilor instituțiilor publice, manageri de faună și administratorilor de arii protejate. Pe pagina web a proiectului a fost publicată o versiune electronică (fișier format .pdf) ce este disponibilă gratuit pentru descărcare.

În timpul implementării activității nu au fost solicitate sau realizate modificări semnificative ale planificării inițiale a acțiunii sau a bugetului. Principalele probleme au fost generate de schimbări neașteptate ale condițiilor meteo (ex. toamne lungi și uscate). Schimbările din sistemul administrativ al gestionarilor fondurilor cinegetice și de asemenea, schimbările succesive din cadrul Guvernului respectiv al Ministerului Mediului, a provocat modificări programului original, fără a afecta însă obiectivul , rezultatele sau bugetul acțiunii .

În următorii ani, echipa de proiect va continua asigurarea asistenței tehnice, atât în interiorul cât și în afara zonei de proiect, managerilor de faună, administratorilor de arii naturale protejate, instituțiilor publice și altor organizații, pentru a sprijini punerea în aplicare a metodelor propuse. La momentul prezentului raport echipa noastră a primit 4 cereri de sprijin din partea organizațiilor implicate în managementul fondurilor cinegetice. Proiecte finanțate prin Programul Operațional Sectorial de Mediu pentru perioada 2007-2014 pun deja în aplicare metodele și utilizează ghidul pentru pregătirea sistemelor de monitorizare și a măsurilor de conservare. Pe termen mediu și lung, următoarele etape, în ordinea firească, vor fi legate de dezvoltarea de proiecte/programe de promovare a metodelor de capturare/marcare/recapturare folosind metode genetice. Din perspectiva unui management eficient primul pas pentru a schimba abordarea managerilor faunei sălbatice față de estimarea populației de urs este deja făcut.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Planificare spațială și temporală a punerii în aplicare a metodelor demonstrative	C1	July 2010	July 2010
Raport privind implementarea activităților	C1	May 2012	Mai 2012
Milestone	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Realizarea Ghidului cu metode pentru estimarea populației de urs	C1	May 2012	October 2013

Livrabile transmise ca anexă la rapoarte anterioare

- Planificare spațială și temporală a activităților - Inception Report 2010
- Raport preliminar 2011 – Mid term Report 2011
- Raport privind implementarea activităților - Progress Report 2012

Anexe atasate acestui raport:

- Raport activitate C1, versiunea finală Martie 2013(anexa nr 4)
- Copie scrisoare MMSC(anexa nr 5)
- Ghid pentru estimarea populației de urs brun, versiune tiparita(anexa nr 6)
- Lista de distributie a ghidurilor pentru estimarea populației de urs brun, versiune tiparita(anexa nr 7)

Actiunea C2. Crearea în scop demonstrativ la nivelul întregului areal al proiectului a unei entități ce va evalua riscurile ridicate de urșii problemă și va propune măsuri pentru soluționarea aceste situații

(1) Etapa pregătitoare

La momentul debutului proiectului în anul 2010 Echipa de Evaluare a Riscului (RAT) a fost creată prin desemnarea de către fiecare partener a cel puțin unei persoane cu experiență în identificare pagubelor și etologiei ursului brun. Astfel la nivelul fiecărui județ au fost constituite echipe formate din reprezentanți ai Agențiilor pentru Protecția Mediului și a organizațiilor asociate. Imediat după constituire principala preocupare a vizat pregătirea unei metodologii/protocol de lucru, astfel încât activitatea să fie desfășurată unitar în întreg arealul proiectului. Primul proiect de metodologie, realizat în primele două luni ale proiectului a fost analizat în cadrul grupului de lucru al proiectului, la sfârșitul lunii martie 2010. În cadrul reuniunii din 11 mai 2010, la Grupul Național de Lucru pentru Conservarea Carnivorelor Mari (GNLCCM), a fost discutat de către membrii grupului utilitatea echipei RAT respectiv metodologia/protocolul de evaluare a riscurilor. Au fost propuse modificări de formă minore, principiile fiind acceptate de către toți membrii, metodologia putând fi utilizată și de către persoane cu cunoștințe reduse privind carnivorele mari. La sfârșitul lunii mai 2010, metodologia a fost discutată, de asemenea, cu reprezentantul beneficiarului român al proiectului LIFE07/NAT/IT/000502, un proiect care s-a ocupat, de asemenea, de îmbunătățirea coexistenței om - urs, parte a metodologiei RAT fiind preluată de echipa proiectului LIFEXTRA. La sfârșitul lunii iunie, metodologia a fost prezentat în mod oficial pentru aprobare la Ministerul Mediului.

Pe baza metodologiei, se propune autorităților responsabile pentru gestionarea faunei sălbatice, soluția optimă în cazul unei situații de conflict. În acest sens responsabilizarea celor implicați este o unealtă în menținerea conflictelor la un nivel cât mai redus și adoptarea unor soluții de management optime.

Metodologia conține de asemenea informații despre proiectul LIFEURSUS și informații generale cu privire la conservarea la nivel național și european al ursul brun, informații utile cu privire la biologia speciei și la etologie. Metodologia este dezvoltată plecând de la procedura de obținere a informațiilor necesare pentru a evalua conflictul, modul de acțiune pe teren pentru colectarea și interpretarea datelor și principiile pentru stabilirea riscului bazat pe monitorizarea regulată a zonei de conflict. În încercarea de a facilita activitatea membrilor echipei și alții, metodologia este completată de formulare și rapoarte standard. Există, de asemenea, informații cu privire la comunicare interinstituțională și modalități de a implica părțile interesate. În legătură cu echipa ARMU de la EPA VN, metodologia a preluat procedura standard elaborată de această echipă, pentru capturarea, marcarea și eliberarea exemplarelor de urs. **Ministerul Mediului și Pădurilor, a aprobat metodologia propusă pentru evaluarea riscurilor prezentate de prezența urșilor în zonele locuite de notificare nr. 115058/21.06.2010**, (acesta a fost atașată ca anexă la raportul de debut).

În perioada de debut a activității o parte a setului de instrumente de informare RAT (postere, flyere) au fost distribuite în zona proiectului. Materialul tipărit conține informații privind rolul echipei RAT și datele de contact ale Agențiilor pentru Protecția Mediului la care situațiile de risc pot fi anunțate. Materialele au fost distribuite în toate cele trei județe din arealul proiectului, în localitățile în care a fost semnalată prezența ursului.

(2) Activitatea R.A.T.

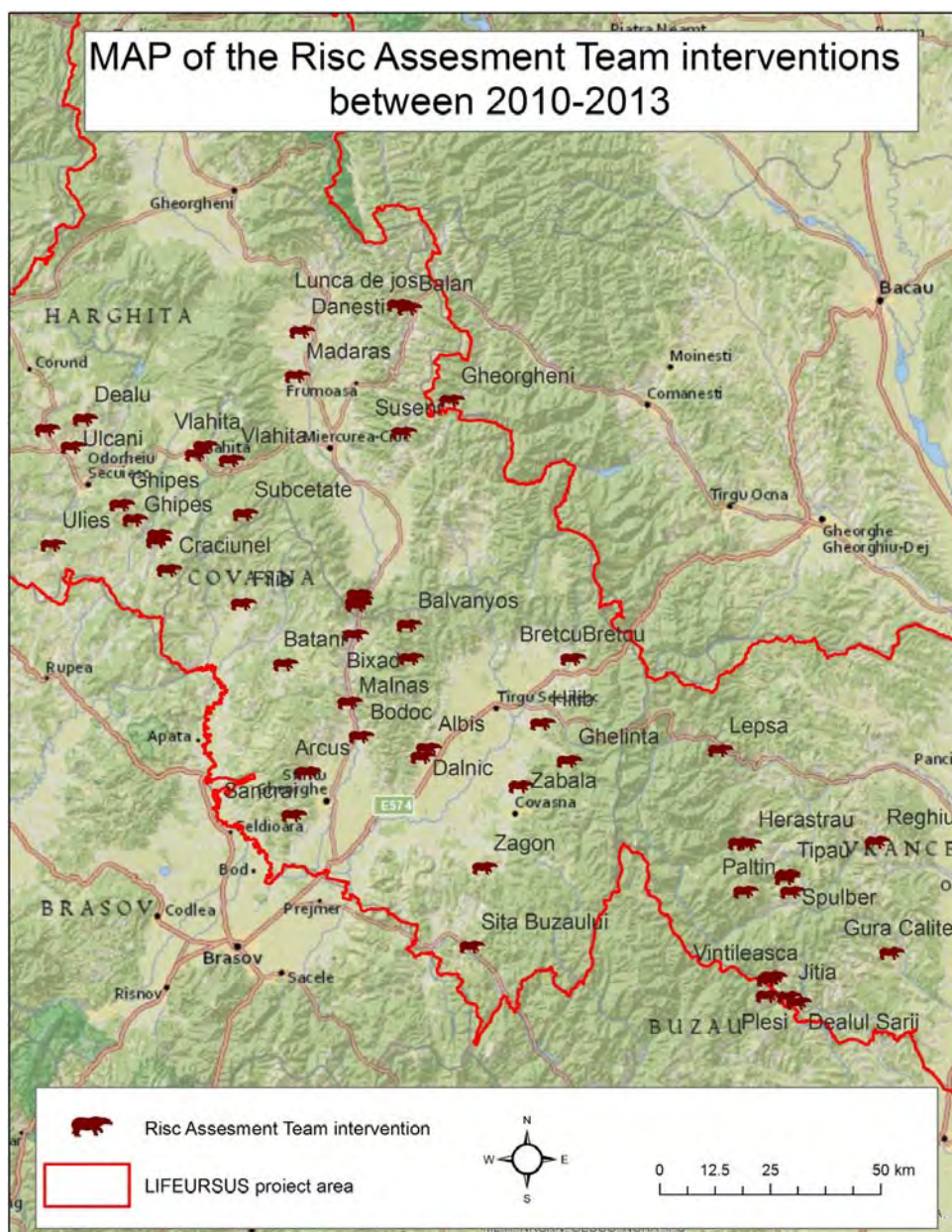
Ulterior finalizării metodologiei, a fost realizat un instructaj împreună cu echipa ARMU în ceea ce privește abordarea unor situații problemă din teren. Membrii echipei au fost instruiți în ceea ce privește identificarea celor mai ne semnificative urme de urs precum și în modalități de prelevare a probelor.

Activitățile desfășurate au însumat peste 430 de zile de activități în teren, în care membrii echipei RAT au evaluat pagube/conflicte, au monitorizat zonele de conflict, au implementat măsuri de protecție, au monitorizat urși problemă, au ajutat la capturarea și relocarea urșilor, au participat la monitorizarea urșilor relocați și recuperarea colarelor montate.

Începând cu luna martie 2010 până în decembrie 2013, **echipa RAT din cadrul proiectului a analizat în zona proiectului 65 de conflicte** în interiorul sau în imediata apropiere a localităților, 19 în județul Vrancea , 19 în Covasna și 27 în județul Harghita.

<i>Judet</i>	<i>Nr. cazuri 2010</i>	<i>Nr. cazuri 2011</i>	<i>Nr. cazuri 2012</i>	<i>Nr. cazuri 2013</i>
<i>Vrancea</i>	2	3	9	5
<i>Covasna</i>	7	2	6	4
<i>Harghita</i>	12	3	9	3
<i>Total</i>	21	8	24	12

Din cele 65 de cazuri analizate în 36 (55%) nu au fost necesare măsuri speciale de intervenție, fiind realizată doar o monitorizare a zonei. În 14 cazuri (22%) au fost implementate măsuri suplimentare de prevenție în urma cărora nu au mai fost înregistrate pagube. În 10 cazuri (15%) au fost propuse măsuri de relocare iar în 5 cazuri aceste au fost și implementate. În 5 situații (8%) a fost propusă îndepărtarea definitivă a urșilor din populația de urs, trei indivizi fiind împușcați după obținerea derogării de la autoritatea responsabilă.

Fiecare situație analizată a necesitat între 2 și 10 zile de monitorizare și observații în zona de conflict. Indiferent de gravitatea cazului, echipa proiectului s-a deplasat la orice sesizare venită pe căi oficiale sau neoficiale.

Solutii propuse de echipa RAT	Numar de cazuri analizate				Numar de cazuri in care solutia impusa de RAT a fost implementata			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Fara interventie/monitoring	9	2	18	7	9	2	18	7
Masuri preventive de protectie	6	2	2	4	6	2	2	4
Relocarea ursului	5	1	3	1	2	1	1	1
Impuscarea ursului	1	3	1	0	1	1	1	0

Montare sisteme repelente olfactive și captură în vederea relocării

Echipa a relocat în cei patru ani de proiect două exemplare de urși juvenili, trei urși adulți, și trei pui sub doi ani. De asemenea doi urși prinși în lațuri în imediata vecinătate a localităților (Ojdula și Ghelința) au fost dotați cu colare fiind observat în cazul lor un comportament de urși habituați. Fiecare urs din cei menționați a fost echipat cu colare GPS/GSM achiziționate în cadrul proiectului și colare puse la dispoziție de Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii. În situațiile în care urșii au fost relocați echipa RAT a asigurat și monitorizarea acestora și pe teren utilizând sistemul VHF incorporat în colarele achiziționate.

Cazurile care nu au fost considerate ca făcând obiectul analizei nu au fost înregistrate ca atare ele fiind însă înregistrate ca pagube în baza de date. În conformitate cu livrabilele asumate, **la sfârșitul fiecărui an a fost realizat un raport de activitate în care au fost prezentate cazurile analizate.** Zona Tușnad și Balványos reprezintă o zonă de conflict permanent, datorită prezenței localităților în zona celui mai important coridor ecologic din partea de sud a Carpaților Orientali dar și a numeroase zone favorabile pentru iernat în vecinătate (aspecte constatate în cadrul acțiunilor C4 și C7). Pentru soluționarea problemelor, este nevoie de o abordare integrată a managementului deșeurilor, a managementului forestier, a managementului cinegetic și a celui turistic cu o mai mare implicare a autorităților locale. În ciuda eforturilor echipei proiectului de a implica în activități și alte instituții cu responsabilități, reacția acestora a fost sub așteptări.

(3) Metodologia finală

După trei ani de implementare și calibrare, metodologia a fost adaptată, fiind adăugate explicații suplimentare, fiind înlăturate elementele inutile cu caracter instituțional/administrativ. Forma nouă a fost adoptată pentru a facilita accesul la metodologie tuturor factorilor implicați, punând accent pe explicațiile privind analiza elementelor necesare identificării riscurilor respectiv propunerea unei

soluții optime. Metodologia a fost dezbătută cu factori interesați și a fost retransmisă autorității centrale responsabile pentru aprobare. Odată aprobată a fost transmisă împreună cu ghidul pentru estimarea populației de urs brun, managerilor de faună sălbatică și diferitelor instituții publice cu responsabilități în acest domeniu, fiind aplicată ori de câte ori este nevoie în cazul apariției unei situații conflictuale.

Metodologia a fost prezentată ca poster în cadrul celei de a 19-a Conferința Internațională pentru Cercetarea și Managementul speciilor de urs organizată de Internațional Bear Association în perioada 18-22 mai 2010 în Tbilisi, Georgia. Rezultate parțiale privind monitorizarea urșilor problemă și a moduli în care folosesc habitatele au fost de asemenea prezentate în cadrul conferinței Mediu-Paisaje-Identitate Europeană, din cadrul Conferinței anuale a Facultății de Geografie din București ce a avut loc în 4-6 noiembrie 2011. De asemenea rezultatele activităților și o analiză a necesității abordării conflictelor într-un mod mai serios a fost realizată în cadrul workshopului final din cadrul proiectului.

Versiunea în format electronic este disponibilă pentru descărcare gratuită pe pagina web a proiectului. Editarea metodologiei s-a făcut utilizând fonduri ale Asociației pentru Conservarea Diversității Biologice, partener în cadrul proiectului.

Livrabila	Cod acțiune	Termen limită	Data realizării
Metodologie pentru analiza riscurilor ridicate de prezența urșilor în zonele locuite	C2	Martie 2010	Martie 2010 Revised version: Octombrie 2013
Raport anual privind activitatea RAT în anul 2010 (EN)	C2	Noiembrie 2010	Noiembrie 2010
Raport anual privind activitatea RAT în anul 2011 (EN)	C2	Noiembrie 2011	Noiembrie 2011
Raport anual privind activitatea RAT în anul 2012 (EN)	C2	Noiembrie 2012	Octombrie 2012
Raport anual privind activitatea RAT în anul 2013 (EN)	C2	Noiembrie 2013	Decembrie 2013
Milestone	Cod acțiune	Termen limită	Data realizării
Crearea Echipei de Evaluare a Riscurilor (RAT)	C2	Februarie 2010	Februarie 2010

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Toolkit RAT (poster, fluturas, carte de vizita), procedură RAT, aprobare Minister procedură RAT, Raport parțial 2010 – Inception Report 2010
- Raport anual RAT 2010 – Mid term report 2011
- Raport anual RAT 2011 – Progress Report 2012
- Raport anual RAT 2012 – Progress Report 2012

Anexe atasate acestui raport:

- Raportul de activitate pe 2013 (anexa nr 8)
- Metodologie pentru analiza riscurilor ridicate de prezența urșilor în zonele locuite (versiune tipărită și revizuită) (anexa nr 9)
- Lista distribuție metodologie Metodologie pentru analiza riscurilor ridicate de prezența urșilor în zonele locuite (versiune tipărită și revizuită) (anexa nr 7)

ACTIUNEA C.3 Extinderea ariei de actiune a Unitatii Mobile de Salvare a Animalelor Salbatice (ARMU) la nivelul intregii zone a proiectului și asigurarea de interventii rapide pentru capturarea, relocarea și monitorizarea „ursilor problema”

Obiectivul actiunii a fost reprezentat prin prevenirea declinului populatiei de urs brun determinata de braconaj, de uciderile accidentale sau a exemplarelor din arealele de conflict om – urs. Pentru atingerea obiectivului propus au fost planificate si implementate mai multe etape:

Extinderea si formarea echipei ARMU

Centrul de Monitorizare și Reabilitare a Carnivorelor Mari (CMRCM) și Unitatea Mobilă pentru Salvarea Animalelor Sălbatic (ARMU) au luat fiinta in anul 2006, in cadrul proiectului LIFE05NAT/RO/000170 Intărirea sistemului de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea. Odata cu debutul proiectului LIFE08 NAT/08/RO/000500 functiile ARMU si CMRCM s-au transferat din proiectul anterior, **extinzandu-se aria de actiune a echipei la nivelul celor trei judete**. Componenta practica de salvare a exemplarelor de animale salbatice are doua elemente conectate, atat prin functiile complementare pe care le indeplinesc, cat si prin personalul specializat care le deservește. Prima componenta, Centrul de Monitorizare si Reabilitare a Carnivorelor Mari - reprezentat de edificiul din punctul Lepsa Funicular, care implica existenta spatiilor de acordare a ingrijirilor medicale si de detinere temporara a animalelor si constituie baza de adapost si de lucru pentru echipa de teren. Cea de-a doua componenta este Unitatea mobila de interventie pentru salvarea animalelor salbatice, materializata in autoutilitara de teren cu dotarile specifice interventiilor veterinare.

Nucleul echipei Unitatii Mobile de Salvare a Animalelor Salbatice (ARMU) il constituie formula conturata in anii 2003 – 2006. Caracterul de interventie in regim de urgenta al echipei impune o disponibilitate si o mobilitate ridicate si posibilitatea de reactie in cat mai scurt timp in orice regiune din aria de implementare a proiectului (teritoriul judetelor Vrancea, Covasna si Harghita). Din aceste considerente, s-a urmarit definirea unor nuclee locale ale echipei, bine pregatite din punct de vedere profesional si dotate logistic pentru a fi capabile sa intervina in timp mai scurt in oricare din zonele unde este necesar. Deasemeni capacitatea de actiune a acestor echipe mai mici exclude mobilizarea exclusiva pe o singura zona dand posibilitatea de actiune simultana in doua sau mai multe areale.

Avand in vedere extinderea atat a ariei de actiune cat si a echipei ARMU, inca de la debutul proiectului a fost necesara **elaborarea unui nou Regulament de functionare** a Unitatii Mobile pentru Salvarea Animalelor Sălbatic si a Centrului de Monitorizare și Reabilitare a Carnivorelor Mari (protocolul a fost anexat la inception report).

In perioada 27-28 aprilie 2010 s-a desfasurat la Lepsa, **sesiunea de pregatire** a noilor membri ai echipei ARMU. Cazarea participantilor la sesiunea de pregatire a fost asigurata la CMRC, iar cheltuielile de transport au fost suportate individual. Lista de participanti a cuprins echipa ARMU formata pe baza propunerilor partenerilor: Radu Mihai Sandu, Silviu Chiriac, Gelu Radu Cosmin Stinga, medicul veterinar Florin Vulpoi, Ioan Mihai Pop de la APM Covasna, Szabo Szilard si Jozsef Both de la APM Harghita, Leonardo Bereczky si Ximena Anegroaiei de la ACNV si George Vlad – medic veterinar din cadrul ACDB. Sesiunea a inclus activitati de pregatire teoretica si de aplicatie practica, simulari de actiune in conformitate cu protocolul ARMU. Au fost prezentate dezbatute si insusite Regulamentul de functionare a CMRC si Protocolul de interventie al A.R.M.U, au fost sustinute prezentari/expuneri ale echipamentelor pentru interventii de tranchilizare, eliberare din capcane improvizate, transport, relocare si monitorizare a exemplarelor din fauna salbatica si ale tehnicilor de tranchilizare a animalelor salbatice.

Pe intreaga perioada de implementare a proiectului echipa ARMU, prin **pregatire nonformala** a membrilor, dar mai cu seama prin actiuni specifice de interventie, si-a dezvoltat capacitatea de actiune in formula extinsa (ce include noii membri). Membri echipei ARMU au fost instiintati permanent prin

comunicari actualizate privind tehnicile si substantele de tranchilizare. Materialele informative (lucrari de literatura de specialitate, studii de caz, etc.) au intrat in posesia membrilor echipei si au fost dezbătute in cadrul intalnirilor informale.

O parte dintre membrii echipei ARMU (Berde Lajos, Radu Mihai Sandu, Alexandra Sallay, Leonardo Bereczky) au participat in vederea dezvoltarii abilitatilor si competentelor profesionale specifice, la **un curs de competență** pentru imobilizare fauna sălbatică. Cursul a fost organizat in perioada 26 - 27 martie 2014 în Sababurg, Germania. Acest curs a fost organizat de către Oficiul pentru Zoo Animale și Wildlife în Munchen, în colaborare cu Asociația Game Reserve germană în Sababurg. Au fost predate, discutate și examinate aspecte ale legislației privind substantele farmaceutice, produse privind imobilizarea, practica de imobilizare a animalelor sălbatice, principiile generale de drept pentru imobilizare. Au fost realizate exerciții practice cu diferite tipuri de arme de anestezie și muniție furnizate de compania Telinject. Participarea la acest curs a fost sponsorizat de TatKraft din cadrul companiei Ingolstadt, Germania.

Promovarea activităților și intervențiilor ARMU

Fiecare actiune-interventie ARMU in sine reprezinta o modalitate de promovare a sa. De asemeni actiunile ARMU reprezinta ocazii de a promova activitatea specifica in comunitatile locale unde exista conflicte om / urs, in randul administratorilor fondurilor cinegetice care asigura managementul speciei *Ursus arctos*. Materialele pentru informarea autoritatilor si localnicilor din judetele din aria de implementare a proiectului asupra existentei si functiilor ARMU si a Centrului, au fost editate si distribuite in aria de implementare a proiectului atat direct si prin mediul electronic. Acest tip de informare s-a realizat in cadrul actiunilor ARMU sau RAT de constatare si evaluare a pagubelor, sau in etapele ulterioare de actiune ale membrilor echipei RAT, cat si prin intalnirile organizate in localitatile desemnate ca arii de risc in raport cu posibilitatea de aparitie a conflictelor om / urs.

Activitățile de salvare specifice ARMU au fost promovate prin intermediul unui **film documentar** cu o larga audienta "*Adnan printre animalele sălbatice - Urșii din România*", realizat de către Televiziunea Arte Germania (Link-ul emisiunii realizate de televiziunea germană Arte Tv: <http://www.arte.tv/guide/de/047322-007/adnan-unter-wilden-tieren-3-5>). Echipa de filmare a însoțit ARMU în timpul acțiunilor filmate în aprilie 2013, participand la salvarea unui pui de urs care a fost găsit abandonat de către mama sa în pădure. O altă sarcină principală a fost imobilizarea și transportul unui urs mascul subadult, cu trei picioare cu scopul de a fi relocat înapoi în sălbăticie, după un proces de reabilitare realizat profesional. Acest urs a fost găsit rănit și abandonat de mama sa la vârsta de șase luni de la malul râului Olt în Bixad (jud. Covasna) în august 2012. Lovit de un tren a pierdut un membru anterior drept. ARMU a luat măsuri imediate și transportat ursul la CRCM, unde puiul a suferit o operatie medicala.

Membri echipei ARMU au participat cu **comunicari** in cadrul Congresului Anual de Zoologie al Muzeului "Grigore Antipa" organizat intre 20 si 23 noiembrie 2013 de catre Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” fiind prezentate actiunile si rezultatele atinse in procedurile de reabilitare si relocare a unor exemplare de urs.

Reducerea mortalitatii ursilor la nivelul arealului proiectului

In perioada de implementare a proiectului echipa ARMU a actionat in interventii, pentru:

- eliberarea din capcane improvizate instalate de braconieri a **20** exemplare din specia *Ursus arctos*;
- capturarea a **8** exemplare din specia *Ursus arctos* habituate si relocarea lor in areale cu habitate favorabile;
- preluarea a **33** exemplare de pui orfani din specia *Ursus arctos* in vederea introducerii in programe de reabilitare;

- preluarea acordarea ingrijirilor medicale si eliberarea in mediul natural a 2 exemplare din specia *Ursus arctos* accidentate;
- acordarea de ingrijiri si preluarea in vederea introducerii in program de reabilitare a in mediul natural a unui exemplar dintr-un accident feroviar;
- preluarea unui exemplar pui din specia *Lynx lynx* in vederea introducerii in programe de reabilitare;
- preluarea unui exemplar pui din specia *Capreolus capreolus* in vederea introducerii in programe de reabilitare;
- in 12 dintre interventii (majoritatea cazuri de accidente rutiere sau feroviare) echipa ARMU nu a reusit decat sa constate decesul exemplarelor din specia *Ursus arctos*.
- tranchilizarea, masurarea biometrica, atasarea colarului GPS, transportul, relocarea si eliberarea in mediul natural unui exemplar din specia *Ursus arctos* dupa programul de reabilitare;
- tranchilizarea, masurarea biometrica, atasarea colarelor GPS si eliberarea in mediul natural a patru exemplare din specia *Cervus elaphus* aflate in cadrul programelor de reabilitare;

Exemplare eliberate de ARMU din capcane improvizate de braconieri in bazinul hidrografic al raului Milcov

Pentru puii de urși orfani, echipa ARMU a intervenit pentru preluarea și integrarea în programe de reabilitare în cadrul Centrului de reabilitare a puilor de urși orfani din Bălan, județul Harghita, administrat și coordonat de beneficiarul asociat Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii.

Numar urși eliberati din capcane	Numar urși capturati /relocati	Pui de urs confiscati in vederea reabilitarii	Urși accidentati/reintegrati	Necropsii/anchete urși morti	Numar exemplare din alte specii tratate/reabilitate
20	8	33	2	12	6
TOTAL 81					

Având în vedere extinderea ariei de acțiune a echipei ARMU la nivelul a trei județe cu concentrările cele mai mari de populație de urs, și implicit creșterea incidenței de apariție a cazurilor de capturare a urșilor, se poate observa o reducere a numărului de situații de braconaj față de anii precedenți. Între motivele acestei scăderi considerăm principale atât acțiunile de constientizare a populației umane, monitorizarea exemplarelor salvate de ARMU și prezenta în teren a echipelor din cadrul proiectului, cât și implicarea mai activă a noilor gestionari în managementul fondurilor cinegetice (accentuând în principal paza).

Prin suprapunerea hartilor de prezenta a exemplarelor de urși monitorizati în perioada 2003 – 2013 cu hartile tipurilor de acoperire a terenurilor și având în vedere perioadele de producție a fructelor în livezi (mere, prune, nuci) au fost monitorizate în mod special zonele cu risc potențial de braconaj cu

capcane improvizate. În deplasările în teren s-au realizat activități de verificare a acestor zone în vederea eliminării capcanelor instalate și a descurajării acestui tip de combatere.

În ceea ce privește linia telefonică specializată în preluarea apelurilor de urgență, în momentul elaborării formularului cererii de finanțare, sistemul unic de preluarea apelurilor telefonice în situații de urgență nu a fost operațional în România. Când ne-am dorit să înființăm o "linie directă" pentru a prelua apeluri despre urși sau animale sălbatice aflate în dificultate sau identificarea cazurilor de braconaj faunei sălbatice, am fost informați că prin introducerea numărului unic european de urgență - 112 se asigură și transmiterea apelurilor de urgență în domeniul protecției naturii, fauna sălbatică în dificultate, braconaj, etc.

Practic, acest sistem tehnic preia, în afară de apeluri care semnalează situații de urgență pentru oameni și informațiile privind agresiunea unor animale sălbatice, pericol animale, muscături / întepături de animale, acte de braconaj, etc. În acest context, prin înființarea unei linii telefonice separate, era posibilă promovarea unei confuzii pentru localnici. Majoritatea apelurilor de urgență pentru eliberarea urșilor din capcane sau a celor răniți în coliziuni cu autovehicule sau trenuri, au venit prin apelul sistemului unic 112 care direcționează apelul și informațiile spre ARMU, echipa RAT sau agenția pentru protecția mediului din județul respectiv.

Pentru a răspunde punctului I4 din scrisoarea Comisiei nr. ARES (2013) 3078410 – 18.09.2013, va comunicăm că această decizie nu a influențat bugetul acțiunii sau atingerea rezultatelor propuse.

Asigurarea funcționării CMRCM și ARMU

În cadrul CMRCM s-a asigurat prezența permanentă cel puțin a unui membru al echipei ARMU, secondat de personal voluntar implicat în acțiunile proiectului. În cadrul ARMU și al CMRCM au activat numeroși voluntari, care au semnat un contract de voluntariat fie cu APM Vrancea fie cu ACDB: George Bouros, Teodora Sin, Lucian Marius Patrascu (Ro), Trufasu Veronica (Germania), Alexandra Sallay (Germania), Rodriguez Francisco, Lopez Virginia, Hermosilla Garzon Rocio, Sánchez Pardo Jesús Alberto, Manuel Menendez Puertas (Spania). Voluntarii implicați în cadrul proiectului au desfășurat stagii de minim 4 luni, acest fapt însemnând o bună participare și o cunoaștere profundă a specificului acțiunilor în care au fost angrenați. În cadrul tuturor acțiunilor ARMU, în baza contractului de colaborare, asistența medicală veterinară specializată este asigurată de medicii veterinari George Vlad și Florin Vulpoi.

În cadrul Centrului de Monitorizare și Reabilitare a Carnivorelor Mari (CMRCM) s-au desfășurat acțiuni specifice de îngrijire și tratament a exemplarelor de animale deținute în programe de reabilitare în vederea reintroducerii în mediul natural, cât și acțiuni și lucrări de întreținere sau reparații necesare clădirii, tarcurilor și dotărilor. Buna funcționare a Centrului și în special serviciul de permanență în cadrul acestuia sunt condiționate de existența continuă a cantității de benzină necesară generatorului de electricitate, pentru urgențe, a lemnului pentru încălzire și a materialelor consumabile de întreținere curentă a clădirii precum și de asigurarea hranei personalului.

Sistemul de producere a energiei electrice ce se bazează pe un generator care folosea benzină, a fost dublat de punerea în funcțiune a unui sistem de panouri de conversie a energiei solare în energie electrică. Acest sistem poate susține consumul obișnuit de energie din Centru, fiind necesar aportul generatorului electric doar în situații speciale.

Pentru o mai mare mobilitate în cazul acțiunilor ARMU a fost realizată o cutie pentru transport animale sălbatice. Caracteristicile cutiei sunt dimensiunile considerabil mai mici decât ale cutiilor folosite în proiectele anterioare și greutatea redusă, posibilitatea de a fi utilizată și fără a fi instalată pe o mașină, fiind ușor de transportat de doar doi membri ai echipei.

Marirea efectivului animalelor deținute simultan în cadrul Centrului a determinat extinderea tarcurilor pentru ungulate. În incinta Centrului a fost împrejmuit un spațiu de cca. 180 mp. Cu posibilitatea de conectare la sistemul modular existent.

Pentru recoltarea de furaje si pentru taierea ierbii atat in cadrul Centrului cat si in actiunile legate de instalarea sistemelor de protectie a culturilor, stanelor stupinelor impotriva pagubelor provocate de ursi, a fost achizitionata o moto - coasa.

S-au derulat periodic lucrari de intretinere a curtii Centrului, constand in special in cosirea vegetatiei, eliberarea cantitatilor mari de zapada in timpul iernii, reparatii ale imprejmuirii. S-a asigurat continuu cantitatea de hrana (constand in fan, cereale, lucerna, furaje concentrate, legume si fructe) necesara animalelor detinute in cadrul Centrului. Pentru hrana exemplarelor de fauna salbatica detinute in Centru au fost periodic achizitionate si depozitate cantitati de furaje specifice. Deasemeni, intreaga cantitate de fan rezultata din cosirea perioadica a spatiului din curtea centrului, a fost administrata exemplarelor din programele de reabilitare.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Organizarea sesiunii de pregatire a noi echipe ARMU	C3	Martie 2010	Aprilie 2010
Realizare toolkit promovare ARMU	C3	Septembrie 2011	Octombrie 2011
Raport anual de activitate ARMU	C3	In fiecare an in luna decembrie	In fiecare an in luna decembrie

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Regulament ARMU
- Pliant si poster prezentare ARMU
- Raport anual de activitate al ARMU- CRCM 2010
- Raport anual de activitate al ARMU – CRCM 2011
- Raport anual de activitate al ARMU – CRCM 2012

Anexe atasate acestui raport:

- Raportul de activitate anual al ARMU – CRCM pe 2013(anexa nr 10)

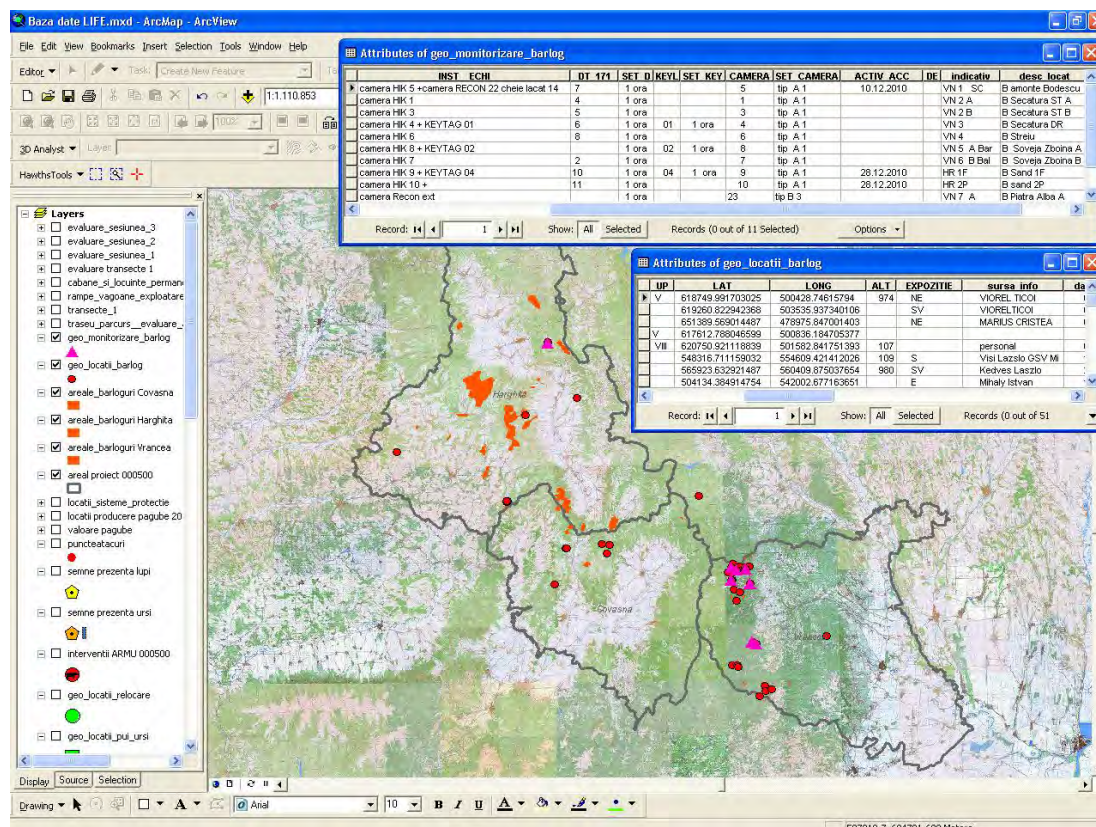
ACTIUNEA C.4: Reducerea mortalității juvenile cauzate de acțiunile umane perturbatoare prin protecția barloagelor în perioada de hibernare și de hranire a puilor.

Obiectivul acțiunii a fost reducerea mortalității juvenile cauzate de acțiunile umane perturbatoare prin protecția barloagelor în perioada de hibernare și de hranire a puilor.

Realizarea unei prime variante a hărții detaliate a barlogurilor și zonelor de iernare la nivelul întregului areal de implementare a proiectului și corelarea măsurilor de management cu acțiunile de protecție a acestora.

Setul de date principal care au stat la baza realizării hărții barlogurilor și zonelor de iernare au fost colectate în aria de implementare a proiectului, respectiv județele Vrancea, Covasna și Harghita, în perioada 2010-2013. Acestei categorii de informații li s-au adăugat cele obținute prin consultarea personalului silvic de teren și a administratorilor fondurilor cinegetice precum și cele rezultate din experiența membrilor echipei formate în proiectele de conservare a faunei implementate anterior; LIFE 02NAT/RO/8576 și LIFE 05NAT/RO/000170. O altă categorie o reprezintă datele colectate prin activitatea de monitorizare a exemplarelor cărora li s-au atasat colare radio, GPS sau GPS GSM, în perioada 2002 -2013. În cadrul proiectului Life/08/NAT/RO/000500 ce are ca arie de implementare județele Vrancea, Covasna, Harghita în perioada 2010-2013, au fost identificate **76 de barloguri** și **64 de areale** cu barloguri în care ursii au iernat.

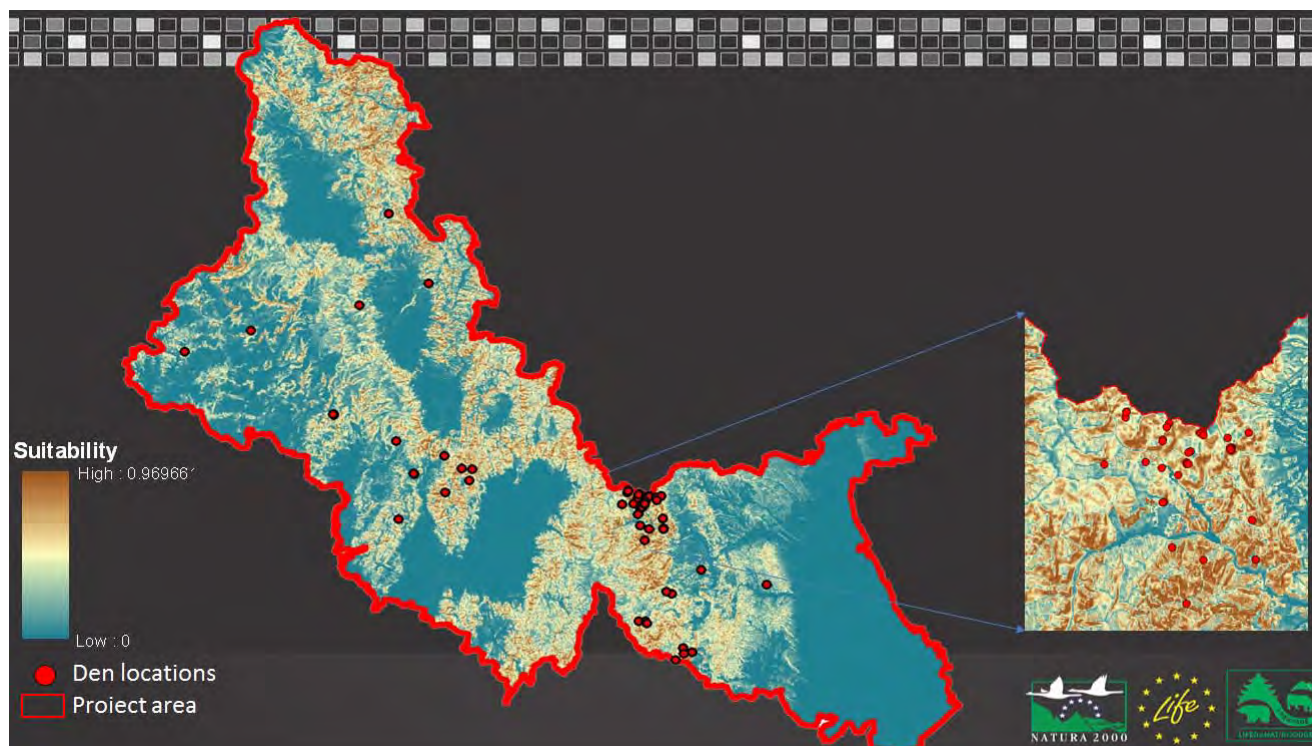
Monitorizarea fiecărui barlog s-a realizat având la baza o fișă tip ale cărei informații colectate se regăsesc în totalitate în tabelul de atribute din baza de date GIS. Baza de date cuprinde pe lângă vectorii de localizare precisă, parametri fizici, caracteristicile vegetației și indicativele unităților de amenajare (u.a.) și a unitilor de producție (U.P.) suprapuse. În studiu au fost analizate, pentru fiecare barlog locația exactă, tipul barlogului, dimensiunile barlogului, altitudinea, panta versantului, tipul de acoperire a terenurilor (Corine Land Cover 2006, rezoluție de 100 m). Altitudinea s-a determinat folosind modelul digital de elevație (MDE). S-a calculat distanța liniară dintre barlog și cel mai apropiat curs de apă, așezare umană și drum.

Transpunerea în baza de date GIS a informațiilor

Aceste informatii au stat la baza alcatuirii unei harti complexe privind barlogurile si zonele de iernare utilizate de ursi in zona judetelor Vrancea, Covasna si Harghita.

Pentru a determina potentialele locatii adecvate in alegerea barlogului s-a folosit probabilitatea de distribuție maximă a entropiei (Maxent v.3.3.3) pe baza datelor de localizare de 76 de barloage din zona de studiu (15 196 kmp) și straturile raster GIS. Conform acestei metode, fiecarei celulă de hartă ii este atribuit un scor în funcție de cât de apropiată este de media multivariată a caracteristicilor habitatului din cadrul celulei de hartă ocupate. Aceasta tehnica este potrivita pentru modelare, deoarece necesită doar datele de prezență pentru intrare și reduce complexitatea de amplasare a punctelor de absență. Cu ajutorul acestor analize au fost determinate arealele de maxima favorabilitate si disponibilitate reala pentru alegerea de catre ursi ca zona de iernare.

Toate categoriile de informatii privind arealele de iernare si barlogurile ursilor au fost structurate in format baza de date GIS realizata in actiunea A2. Actiunea de identificare si monitorizare a arealelor de iernare si a barlogurilor reprezinta un proces continuu. Baza de date este permanent up-datata in vederea reconfigurarii si completarii datelor privind arealele utilizate de ursi pentru somnul de iarna. Informatiile au fost publicate pe pagina web a proiectului (versiunea publica a bazei de date GIS, securizanduse locatia barlogurilor) si au fost prezentate in cadrul unor conferinte si simpozioane nationale/internationale:

**Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu, Ioan Mihai Pop, Lucian Marius Pătrașcu. Analyzing suitability factors in selecting dens by brown bears in the South-Eastern part of the Eastern Romanian Carpathians. Poster. 21st International Conference on Bear Research and Management, 26-30 November 2012, New Delhi, India, IBA 2012 Conference;*

**Radu Mihai Sandu , Alexandra Sallay, L. Bereczky. Yes, No, Maybe: den selection by brown bears in the South-Eastern part of the Eastern Romanian Carpathians the 20th International Conference on Bear Research and Management to be held in Provo, Utah USA*

**Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu, Matei Ionuț Dragomir – The analysis of favourability factors that determine choosing of dens by brown bears in south-eastern part of the Eastern Carpathians, Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum, 23-25 november 2011, Bucharest, Romania*

Monitorizarea barlogurilor pe durata somnului de iarna

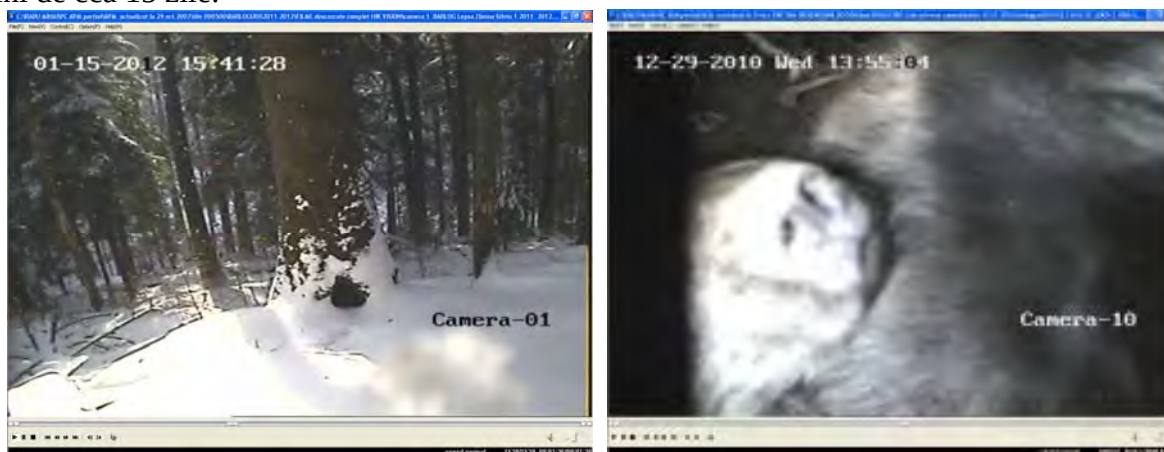
În fiecare perioadă suprapusă somnului de iarnă a ursilor (anual în perioada noiembrie – martie) zonele de iernare și barlogurile considerate active au fost monitorizate de echipa LIFEURSUS prin diferite metode și mijloace tehnice. Luând în considerare în principal criteriul ocupării în cât mai multe dintre sezoanele anterioare, anual cinsprezece barloguri active în sezonul hibernal au fost monitorizate cu ajutorul unor camere video cu senzori de mișcare și ale unor echipamente de înregistrare a temperaturii și umidității relative montate în interiorul cavităților, astfel încât au fost obținute informații referitoare la activitatea ursilor pe durata somnului de iarnă și la dinamica parametrilor ambiențiali din interiorul barlogurilor. În baza de date, prin derularea acțiunilor de monitorizare a barlogurilor în perioada somnului de iarnă au fost cumulate date importante din punct de vedere al utilizării lor în stabilirea de măsuri de management pentru specie. Au fost înregistrate date referitoare la activitatea ursilor în timpul iernii, corelat cu grosimea stratului de zăpadă, precum și date referitoare la momentul intrării și ieșirii în și din barlog, pentru somnul de iarnă.

Pentru colectarea datelor s-au utilizat:

echipamente de înregistrare a parametrilor climatici: înregistrator (temperatura, umiditate, punct de rouă) SYN DT - 171; Trix 8

echipamente de înregistrare a imaginilor pentru confirmarea prezenței la barlog: camera network IP HIK VISION, model: DS – 2 CD 802PF, sensor: 1/3" Sony CCD; interface: 1 RJ 45 10M/100M UTP; lentila CCTV LENS, AUTO IRIS LENS 3,5 - 9mm. RV 03509D F1.2 1/3" CS; mediu de stocare card SDHC 16 GB class6; microfon unidirecțional; spot led 12V; camera Talon Extreme 3.0MP instalată pentru monitorizarea spațiului din exteriorul barlogului.

Protocolul de exploatare a sistemelor constă în verificarea la interval de maxim 15 zile a prezenței sau non prezenței animalului în barlog și alimentarea echipamentelor la acumulatorul reincarcabil plasat în exteriorul barlogului, la o distanță sigură pentru evitarea pericolului asupra operatorului. Dacă în cazul verificării se constată un barlog ocupat, camera rămâne alimentată pentru următoarele 15 zile la acumulator. Echipamentele de înregistrare a imaginilor, instalate în interior, au fost setate să declanșeze înregistrarea la detectarea mișcării, asigurând un timp cumulat maxim de capturare de imagini de cca 15 zile.

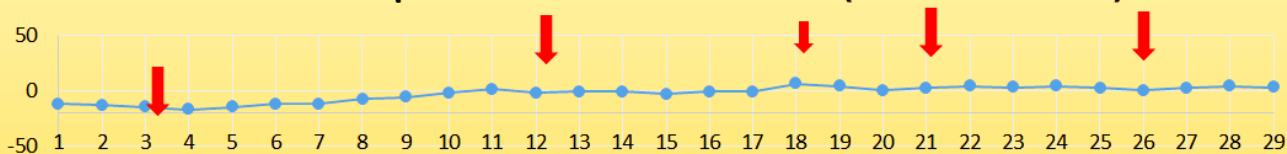

Imagini prelevate cu ajutorul camerelor cu senzori de mișcare

Înregistratoarele au fost instalate în tipuri diferite de barloguri, atât în cavități sapate în pământ, în spații dintre blocuri de roca sau în scorburi de arbori, fiecare cu dimensiuni, orientări ale spațiului de acces sau poziționări altitudinale proprii. Datele colectate în cadrul acțiunii au fost corelate cu celelalte seturi de informații, precum și cu cele furnizate de colarele GPS GSM atasate pe exemplare monitorizate. În urma prelucrării datelor de monitorizare cumulate în cadrul acțiunii s-a realizat un raport privind somnul de iarnă al ursului brun.

	Februarie																												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Madaras 1																													
Madaras 2																													
Soveja 1																													
Soveja 2																													
Activitate urs																													
Conditie climatică																													
Temperatura (°C)	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-2	-1	-2	-1	-1	-3	-1	-1	6	4	0	2	4	3	4	2	0	2	4	3

Evolutia temperaturii in luna februarie (medii zilnice °C)

	innorat
	zapada
	ninsoare
	senin
	camera functionala

Inregistrare activitate ursi

03.02 Madaras: ursul din barlog apare la gura cavitatii unde este atacat de un alt exemplar de urs probabil mascul. Ursoaica se retrage in barlog iar exemplarul agresiv se retrage.
 12.02 Madaras: in noaptea de 12.02 ursoaica iese din barlog pentru a manca zapada. Sta in apropierea cavitatii si mananca zapada timp de 14 minute.
 18.02 Madaras: ursoaica iese din barlog si mananca zapada timp de cateva minute dupa care se retrage. Conditie climatică se prezinta prin ceata si nebulozitate ridicata.
 21.02 Madaras: ursoaica apare din nou in fata barlogului sa-si potoleasca setea din zapada ce a ramas in petice. Cer innorat.
 26.02 Madaras: ursoaica apare din nou in fata barlogului sa-si potoleasca setea. Petrece 5 minute la intrarea barlogului de jos.

Fisa de monitorizare a unor barloguri active

Pe baza observatiilor realizate in etapele de monitorizare a barlogurilor ursilor s-a realizat o importanta documentare care sta in prezent la baza elaborarii unui articol stiintific care urmeaza a fi transmis spre publicare in prima jumatate a anului 2014. O importanta deosebita a actiunilor de monitorizare consta in faptul ca prin actiunea noastra s-a asigurat o protectie efectiva pentru zonele de iernare a ursilor, prezenta echipelor in teren constituie un factor descurajant al activitatilor perturbatoare. De asemenea etapele de teren au fost un bun prilej pentru identificarea a noi zone de iernare si pentru analiza etologiei ursilor pe durata iernii.

Concluzii ale activitatii de monitorizare:

- Urșii din Carpatii romanesti prefera sa petreaca iernile în bârlog, fara a hiberna, asa cum o fac alte specii;
- Somnul de iarna dureaza circa trei luni dar perioada de ocupare a barlogului, cel putin pentru ursoaicele care fata in anul respectiv poate sa se extinda cu cca. o luna;
- Bârlogul este in scorburi largi, sapat în sol sau amenajat în cavitati naturale, sub stânci, la distante relativ mari de asezari umane, in zone greu accesibile;
- Unii urși pot ramâne activi tot timpul anului în conditiile în care gasesc hrana suficienta. Acest comportament poate fi determinat si de existenta in apropierea home- range-lui a unei surse de

hrana continua, abundenta si facil de obtinut (deseuri menajere, resturi alimentare la puncte de colectare sau rampe de gunoi, puncte de hranire sustinute de managementul cinegetic);

- Durata somnului de iarna este direct proporționala cu cantitatea de grasime acumulata pe timpul toamnei și invers proporționala cu cantitatea de hrana disponibila pe timpul iernii;
- Durata utilizarii barlogurilor de catre ursi este diferita in functie de sex si de existenta sau non existenta puilor. Femelele care au fatat pe timpul iernii in curs, raman in barlog pana la data la care puii sunt capabili fiziologic sa se deplaseze pe distante mai lungi. Masculii parasesc balogurile imediat dupa topirea zapezii, in jurul deatei de 15 martie;
- Nu exista o dependenta stricta de apropierea fata de o sursa de apa, ursii consumand pe timpul iernii zapada pentru a asigura necesarul de lichide;
- Nu a fost constatata o relatie directa intre fenomenele extreme generate pe fondul schimbarilor climatice si comportamentul ursilor pe durata somnului de iarna. Desi initial s-a plecat de la ipoteza ca iernile mai blande pot genera o schimbare comportamentala insotita de o depreciere a statusului biologic al femelelor gestante, nu au fost inregistrate date care sa confirme acesta supozitie. Comportamentul ursilor pe timpul somnului de iarna este marcat de instincte biologice si reflexe conditionate de un cumul de factori (temperatura, acumularea tesutului adipos, starea de sanatate, varsta, existenta puilor in varsta de un an, gestatie, calitatea adapostului, existenta si intensitatea factorilor perturbatori, etc);
- Perturbarea antropica a zonelor de iernare poate genera o mortalitate ridicata datorita abandonului puilor. Cea mai frecventa activitate perturbatoare este vanatoarea care, chiar daca nu are ca specie tinta ursul, este puternic invaziva mai ales daca se suprapune zonelor cu barloguri.

Reducerea fenomenului de abandon a puilor de urs datorat actiunile umane perturbatoare prin impunerea de restrictii in zonele favorabile si în perioada de hibernare si de crestere a puilor

Protectia efectiva a barlogurilor de urs s-a realizat cu precadere prin urmatoarele demersuri:

- Au fost impuse restrictii privind implementarea unor planuri, programe sau activitati prin corelarea hartii localizarii barlogurilor de urs cu prevederile amenajamentelor silvice ale padurilor care au fost supuse procedurilor SEA si EA; Tuturor beneficiarilor proiectelor si planurilor din domeniul silvic li s-a solicitat furnizarea de informatii si analiza impactului planurilor asupra zonelor de iernare si crestere a puilor de urs;
- Analizarea in cadrul fiecărei Agentii judetene pentru Protectia Mediului din aria de implementare a proiectului, respectiv judetele Vrancea, Covasna si Harghita, a proiectelor cu posibil impact asupra locului si perioadei de crestere si hrănire a puilor de urs, si impunerea unui set de masuri restrictive in cadrul actelor de reglementare emise (avize, acorduri si/sau autorizatii de mediu);
- Transmiterea catre custozii si administratorii Siturilor Natura 2000 a unor harti si adrese scrise prin care au fost informati cu privire la zonele importante pentru iernarea si cresterea puilor de urs;
- Implementarea in regim de urgenta a unor masuri de limitare a activitatilor umane si avertizare a populatiei/localnicilor in cazul identificarii unor barloguri de urs active in zone din vecinatatea unor asezari umane (un caz femela cu doi pui in zona Magura Odobesti si un caz femela cu trei pui la 75 de metrii de un restaurant din localitatea Baile Homorod/Harghita). In astfel de cazuri zonele au fost permanent monitorizate de ARMU si au fost montate cordoane de limitare a accesului și texte printate de avertizare a populației și a turiștilor;
- Comunicarea permanenta cu membrii echipei SALVAMONT cu privire la existenta unor barloguri active de urs in vecinatatea traseelor turistice montane;
- Implementarea in cadrul actiunii D4 a unor activitati de informare si promovare a necesitatilor de protectie efectiva a zonelor de iernare si crestere a puilor de urs;
- Continuarea monitorizarii barlogurilor active de urs atat prin implementarea planului After LIFE, dar si prin implementarea unui grant oferit de catre National Geographic SUA.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Baza de date GIS cu informatii privind barlogurile de urs si zonele de iernare	C4	August 2012	August 2012
Harta complexa privind barlogurile de urs si zonele de iernare	C4	August 2012	August 2012
Monitorizarea permanenta a barlogurilor si protectia acestora	C4	Anual intre lunile noiembrie si martie	Anual intre lunile noiembrie si martie
Raport privind zonele de iernare, monitorizarea barlogurilor si impactul schimbarilor climatice asupra somnului de iarna	C4	Septembrie 2013	Septembrie 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Harta barloguri și zone cu barloguri, print screen la baza de date si fisa de monitorizare – Inception Report 2010
- Raport privind identificare și monitorizarea bârlogurilor in anul 2010 – Mid term Report 2011
- Raport privind identificarea și monitorizarea bârlogurilor in anul 2011 – 2012 Progress report 2012
- Harta privind locatia barlogurilor si a zonelor de iernare – iunie 2013

Anexe atasate acestui raport:

- Raport privind identificarea și monitorizarea bârlogurilor in anul 2012 – 2013 (anexa nr 11)
- Raport privind zonele de iernare, monitorizarea barlogurilor si impactul schimbarilor climatice asupra somnului de iarna (anexa nr 12)

Acțiunea C5: Lobby pentru adoptarea de către Ministerul Mediului (MM) și Ministerul Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale (MADR), a unui ghid metodologic privind metodele optime de evaluare a populației de urs brun

Activitatea de lobby, în sensul corect și legal stabilit în România în anul 2011, este o activitate nouă în mediul organizațional și instituțional în care s-a desfășurat proiectul. În acest context experiența în acest domeniu a echipei proiectului a fost inexistentă la momentul demarării activităților, chiar fiind îngreunată de faptul că partenerul responsabil de acțiune este o instituție publică. Activitățile de lobby pentru adoptarea de către Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice (MMSC, fost Ministerul Mediului, Ministerul Mediului și Pădurilor) a Ghidului pentru estimarea populației de urs brun, s-au concentrat asupra grupurilor de persoane implicate în la nivel național în conservarea carnivorelor mari. În cazul acestei activități, grupul țintă principal este reprezentat de membrii Grupului Național de Lucru pentru Conservarea Carnivorelor Mari (GNLCCM), creat în anul 2007 cu rolul unui organism tehnic de suport în deciziile MMSC privind gestionarea carnivorelor mari.

Activitățile de lobby au demarat fortuit în cadrul a două reuniuni organizate de reprezentanții MMSC, prima în martie 2010 și cea de a doua în aprilie 2010, întâlniri în cadrul cărora echipa proiectului LIFEURSUS a prezentat obiectivele proiectului și acțiunile propuse pentru dezvoltarea ghidului. Acest prim pas ce a presupus prezentarea transparentă a intențiilor a avut rolul de a asigura o minimă implicarea responsabilă a factorilor interesați în următoarele dezbateri. Al doilea pas a fost dezvoltarea unui protocol pentru acțiunile de lobby și de organizare ateliere de lucru și seminarii, bazat pe poziția fiecărei organizații reprezentate în GNLCCM. Protocolul, livrabilă în cadrul proiectului a fost încheiat la sfârșitul lunii iunie 2010, a fost revizuit la solicitarea finanțatorului și retransmis în forma revizuită în anul 2011.

Următorul pas a fost făcut în februarie 2011, prin organizarea în cadrul proiectului, a unui atelier de lucru inter-instituțional cu persoanele implicate în conservarea ursului brun, majoritatea membrii ai GNLCCM și reprezentanți ai asociațiilor de vânătoare (anexat lista participanți și minuta). Atelierul a fost organizat pentru o perioadă de două zile, prima zi fiind rezervată prezentării primei versiuni a ghidului (realizată pentru echipa proiectului pentru implementarea demonstrativă) și a doua zi discuțiilor libere privind populația de urs brun.

Participanți la GNLCCM organizat în februarie 2011

Atelierul a fost organizat în conformitate cu protocolul elaborat, în Lepșa, județul Vrancea, pe 23 și 24 februarie 2011. Costurile de cazare a oaspeților și de catering au fost suportate din bugetul proiectului. Participanții au făcut comentarii la versiunea de lucru a ghidului, comentarii ce au fost luate în considerare. De asemenea au indicat probleme ce pot apare la implementarea metodelor, îndeosebi considerând variații ale temperaturilor și precipitațiilor.

Un al doilea atelier de lucru a fost organizat la data de 30 martie 2011, cu participarea managerilor fondurilor cinegetice din județele Covasna și Harghita. Atelierul a fost organizat la sediul APM Covasna, obiectivul fiind de a obține un feed-back de la o categorie importantă a grupului țintă final al

ghidului. Rezultatele workshop-ului au fost pozitive, managerii manifestând interes în a participa la activitățile de teren și de asemenea de a oferi informații utile implementării activităților.

Întâlnire în Covasna cu gestionari ai fondurilor cinegetice

Datorită modificărilor administrative din anul 2010, Departamentul Păduri și Vânătoare din cadrul Ministerului Agriculturii a fost transferat la Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice, împreună cu toate responsabilitățile legate de vânătoare și de gestionare a faunei sălbatice. Urmare modificărilor instituționale Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale nu a mai fost considerat ca fiind o țintă pentru lobby, membri ai instituțiilor subordonate (cu atribuții limitate în domeniul faunei sălbatice) fiind reprezentate în grupul de lucru.

Un al doilea atelier de lucru a fost planificat în prima jumătate a anului 2012, cu scopul de a prezenta rezultatele activităților de teren și rezultatele parțiale membrilor GNLCCM. Pentru această a doua întâlnire, după discuții cu doamna Director Alina Frim din cadrul MMSC, am profitat de oportunitatea de a prezenta rezultatele parțiale în cadrul reuniunii organizate la cererea echipei proiectului LIFE07/NAT/IT/000502. La această întâlnire ce a avut loc în perioada 6-7 martie 2012, au fost prezentate rezultate parțiale din primele sesiuni de colectare date din teren nefiind înregistrate din partea participanților comentarii sau idei suplimentare altele decât cele discutate la întâlnirile anterioare.

În perioada septembrie 2011 și decembrie 2012, membrii echipei noastre au profitat de alte ocazii pentru a menține vie atenția oficialilor asupra oportunității adoptării unei noi abordări în ceea ce privește estimarea populației de urs. În 18 octombrie 2011 d-nei Director Mirela Pantilie din cadrul Agenției Naționale pentru Protecția Mediului și d-nei director Alina Frim din cadrul MMSC li s-au prezentat rezultate parțiale obținute din teren. În 24 ianuarie 2012 s-a discutat cu domnul Nicolae Manta din cadrul MMSC aspecte privind calendarul viitor pentru realizarea ghidului și rezultatele preliminare. În cadrul unei sedințe convocate de urgență de către d-na Rovana Plumb, Ministrul Mediului, în data de 24 septembrie 2012, la care au participat reprezentanți ai MMSC, GNM, Organizații Neguvernamentale, gestionari ai fondurilor cinegetice, au fost prezentate pe scurt atât necesitatea unei noi abordări în ceea ce privește estimarea populației de urs și cât și rezultatele parțiale obținute. Discuțiile în situațiile menționate anterior, cu privire la activitatea din proiect au fost posibile datorită interesului diferitelor părți, de a afla rezultate ale proiectului dar mai ales datorită dezbaterilor în jurul numărului de urși din România. Alte întâlniri considerate oportunități de a intra în contact cu organizații din grupul țintă, pentru promovarea rezultatelor acțiunii C1 au fost organizate de diverși beneficiari cu suportul ICAS Brașov în martie și august 2012. La aceste întâlniri de lucru au participat membrii ai GNLCCM și reprezentanți ai gestionarilor de fonduri cinegetice cu care au fost discutate detalii tehnice și probleme ce au fost sesizate în cadrul activităților desfășurate pentru realizarea ghidului. Raportul de activitate preliminar a fost prezentat într-o întâlnire scurtă domnului Nicolae Manta din cadrul MMSC în decembrie 2012.

În anul 2013, după finalizarea raportului de activitate, în 7 iunie managerul proiectului a avut o întâlnire cu domnul Director Florian Udrea din cadrul MMSC pentru a-l informa asupra finalizării ghidului și a-l invita personal la workshopul final planificat pentru perioada 24-26 iunie. În cadrul workshopului au fost invitați atât membrii ai GNLCCM cât și reprezentanți ai altor factori interesați precum autorități publice de mediu, institute de cercetare, universități, asociații de proprietari/administratori de pădure și ai gestionarilor de fonduri cinegetice. Atelierul de lucru a avut loc în localitatea Lepșa din județul Vrancea, fiind prezenți 22 de invitați (minuta cu lista de participanți inclusă în anexe). Discuțiile s-au purtat îndeosebi pe aspectele tehnice și modul în care metodele au fost aplicate. Comentariile și sugestiile participanților au fost luate în considerare și parte dintre ele au fost incluse în varianta revizuită a ghidului.

În 19 septembrie 2013 a avut loc o nouă întâlnire cu domnul Director Florian Udrea și domnul Nicolae Manta în care a fost prezentat raportul de activitate și ghidul revizuit dar și perspective de viitor privind estimarea populației de urs. La această întâlnire s-a luat decizia finală privind aprobarea ghidului, cu condiția asigurării asistenței tehnice de către echipa proiectului la solicitarea MMSC sau a altor factori interesați.

Soluțiile tehnice propuse în ghid au fost prezentate în cadrul celui de al V-lea Congres Anual de Zoologie al Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, ce a avut loc în București în perioada 20-23 noiembrie 2013.

Finalitatea activității este reprezentată de aprobarea respectiv editarea Ghidului pentru estimarea populației de urs brun. Acesta a fost lansat cu ocazia evenimentului de închidere a proiectului desfășurat în perioada 13-15 noiembrie 2013.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizării
Protocol pentru întâlniri	C5	July 2010	July 2010
Protocol pentru întâlniri	C5	July 2012	June 2011
Atelier de lucru pentru prezentare Ghid metodologic	C5	June 2013	June 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Protocol organizare întâlniri și ateliere de lucru – Inception Report 2010
- Varianta revizuită - 2011

Anexe atasate acestui raport:

- Minuta întâlnire GNLCCM februarie 2011(anexa nr 13)
- Lista participanți GNLCCM februarie 2011(anexa nr 14)
- Minuta cu lista experți consultare/aprobare ghid final - Iunie 2013(anexa nr 15)

Acțiunea C6: Implementarea la nivelul întregului proiect de acțiuni demonstrative tip sisteme de protecție agricole prin utilizarea echipamentelor și/sau substantelor repelente pentru protecția culturilor , efectivele de animale

Având un regim de hrană omnivor, ursul brun poate fi considerat din punct de vedere al comportamentului legat de procurarea hranei o specie oportunistă, care, în funcție de oferta trofică existentă în teritoriul acoperit, alege cea mai facilă sursă. Suprapunerea arealului de distribuție a ursului brun cu numeroase zone cultivate sau utilizate de fermieri pentru creșterea animalelor domestice, crează numeroase contexte în care urșii aleg să se hrănească cu fructe, cereale sau animale domestice din livezile sau fermele în care sistemele de protecție sunt insuficiente sau chiar lipsesc. De aici pornesc numeroase conflicte soldate adesea cu victime din rândul ambelor tabere implicate.

Obiectivul acestei acțiuni a constat în prevenirea și reducerea conflictelor între urși și populației locale la Covasna, Vrancea și Harghita, prin punerea în aplicare a unor acțiuni demonstrative în care se utilizează sisteme de garduri electrificate, echipamente și/sau substanțe repelente pentru protecția culturilor și animalelor domestice.

Conflictele om-urs au creat pe parcursul timpului numeroase victime umane și s-au soldat adesea cu importante represalii asupra speciei. Astfel, în arealul proiectului, cu toate că nu s-au înregistrat pierderi de vieți omenești, în perioada 2008-2013 aproximativ 50 de exemplare de urși au fost braconate fiind capturate de localnici cu ajutorul unor lațuri metalice montate în jurul culturilor, livezilor sau în locurile de trecere. Raportat la numărul de indivizi raportați oficial în cele trei județe, se poate estima că 1-2% din urși sunt probabil uciși anual numai prin acțiuni de braconaj pentru protecția septelului și culturilor agricole.

Un număr mare de atacuri ale urșilor au șanse mari de succes din **cauza sistemelor rudimentare** de protecție a fermelor, culturilor sau gospodăriilor rurale. În acest fel apar multe pierderi de animale domestice, stupi, fructe sau cereale, uneori existând chiar riscul de pierderi de vieți omenești. În urma acestor situații apare o psihoză în mintea localnicilor care are ca efect o reacție violentă împotriva prădătorilor cu care aceștia intră în contact.

Prezentarea în rândul localnicilor a avantajelor implementării unor metode și sisteme eficiente de protecție a proprietăților sau îndepărtare a urșilor poate preveni activitățile ilegale de braconaj cinegetic și totodată reducerea mortalității în rândul acestei specii. Dovedirea beneficiilor aduse de aceste sisteme, pentru oameni și animale, cu siguranță va conduce la o rată scăzută a braconajului și la reducerea adversității populației în ceea ce privește urșii.

Intr-o prima fază a fost realizată o analiză a eficienței sistemelor de protecție existente în acele locații unde au fost semnalate pagube. Diversitatea sistemelor existente arată inventivitatea fermierilor, diverse marimi de garduri, specii de câini, utilizarea de mijloace sonore, fizuale un spectru larg de măsuri implementate. Unele dintre ele ar fi putut funcționa însă ele nu au fost corect implementate. Protecția existentă la locațiile unde au avut loc pagubele a fost clasificată în patru clase:

Clasa IV – fără sisteme de protecție – nu oprește ursul

Clasa III – măsuri ineficiente, inutile în fața ursului – acesta poate trece fără niciun fel de probleme obstacolele (ex. câini ineficienți sau legați, garduri de sârmă)

Clasa II – măsuri parțial eficiente, bine construite dar prost utilizate sau construite greșit – ursul poate să treacă de obstacole din una sau mai multe încercări provocând daune și sistemului de protecție (ex. garduri electrice montate sau întreținute defectuos, paza umană cu caracter temporar, neglijență în conducerea animalelor)

Clasa I – măsuri eficiente – ursul trece extrem de greu sau profită de reguli de la procesul de funcționare a sistemului (ex. garduri electrice dublate de câini protecție umană, grajduri închise, câini potriviți)

Numărul de incidente pe clase de eficiență

Clasa	IV	III	II	I
Nr. incidente	217	208	203	72*

*Din cele 72 de situații în 28 pagube s-a produs în afara sistemului de protecție existent, pe perioada de activitate diurnă (ex. pășunat, adăpat)

Din perspectiva repartitiei pe județe a pagubelor, se poate constata că în județul Vrancea numărul incidentelor este mai redus. Acest fapt poate fi pus pe seama unor structuri diferite a habitatelor, comparativ cu zonele cu pagube frecvente din județele Covasna și Harghita. O altă explicație este experiența dobândită de către fermierii ce au fost implicați în proiectele anterioare (LIFE02NAT/RO/8576 și LIFE05NAT/RO/000170) ce a contribuit la păstrarea sistemelor tradiționale (câini și selecția locurilor de înnoptare) în armonie cu adoptarea unor noi (gardurile electrice).

În următoarea etapă a proiectului, cele 12 sisteme complete de garduri electrice existente în baza materială a proiectului LIFE05NAT/RO/000170 au fost transferate către ACDB împreună cu accesoriile de montaj și instrumentele de masură. În luna mai 2010 au fost achiziționate de părți componente pentru fabricarea de 30 sisteme de protecție cu caracteristici tehnice diferite și s-au construit alte sisteme de avertizare acustice sau vizuale (cu cordoane, steaguri textile, mori eoliene mici, sisteme de avertizare sonoră, substanțe), necesare pentru a finaliza Sistemele de garduri electrificate. Începând cu sfârșitul lunii mai 2010 au fost instalate anual circa 30 de sisteme complexe de protecție a stânelor, fermelor de albine, culturi și livezi în locurile unde au fost raportate pagube provocate de urși.

Implementarea anuală a sistemelor de protecție

Aplicarea cu scop demonstrativ în cadrul acțiunii C6 din cadrul proiectului a unor metode eficiente de protecție a avut principalul rol de a promova sisteme moderne de protecție a fermelor, culturilor și gospodăriilor. În plan secund activitatea a vizat reducerea nivelului pagubelor în zona proiectului.

În cadrul activității C6 au fost montate un număr de 124 de sisteme de protecție în întreg arealul proiectului. Deoarece promovarea sistemelor a fost obiectivul central, în situațiile în care beneficiarul sistemului s-a dovedit a fi un promotor bun al sistemului și un beneficiar serios, a beneficiat repetat de serviciile de montare a gardurilor.

Sistemele de protecție utilizate de echipa LIFEURSUS sunt descrise pe larg în “Metodologia pentru implementarea sistemelor de protecție a culturilor agricole, șeptelului și stupinelor în vederea reducerii pagubelor produse de urși” (anexată la inception report) și au fost compuse din următoarele:

- garduri electrificate;
- sisteme de sperietori acustice
- substanțe repelente;
- snururi cu stegulete;
- conditionari adverse

Numărul de sisteme mixte de protecție montate în fiecare an de proiect

Anul	2010	2011	2012	2013
Nr. sisteme	30	29	34	31

Ca principiu general gardurile au fost montate în locații unde la începutul sezonului de pagube produse șeptelului (mai-iunie) au avut loc pagube sau a existat o tentativă. Parte din echipamente au fost păstrate pentru perioada de toamnă pentru a fi montate în scop demonstrativ la culturi și livezi. În perioada

201-2013 cele mai multe sisteme de protecție au fost montate la stâne de oi și capre și la ferme de bovine (tab.16). În unele cazuri nu obiectivele protejate au fost ferme cu oi, vaci și albine cuprinse într-o singură fermă.

Număr de sisteme mixte de protecție implementate pe categorii de obiective protejate

Obiectivul	Ferme bovine	Stâne oi și/sau capre	Culturi	Gospodării izolate sau în intravilan	Stupină	Livadă
Nr. sisteme	18	50	22	14	9	11

Deoarece proiectul și-a propus să promoveze mai multe tipuri de metode de prevenție a pagubelor, s-a preferat funcție de caracteristicile obiectivelor implementarea unor sisteme mixte formate din gard electric ca sistem de bază și metode vizuale, sonore și olfactive .

Sisteme mixte implementate

Sistem implementat	Nr. sisteme
Garduri electrice	50
Gard electric, sisteme acustice, vizuale	36
Gard electric, sisteme acustice, vizuale, olfactive	21
Gard electric, substanțe repelente	17

Fiecare sistem a fost monitorizat fiind verificată apariția unor noi pagube și condițiile în care s-au manifestat cu scopul de a îmbunătăți protecția fermelor și gospodăriilor. Din cele 124 de sisteme montate, în 7% din locații au avut loc alte pagube la livezi și culturi agricole sau sistemul nu a funcționat la randament maxim animalul reușind să treacă de sistem însă nu a produs pagube fiind îndepărtat de câini sau de oameni.

Sistemele montate s-au dovedit a fi funcționale, nemafiind înregistrate pagube în interiorul obiectivului protejat. În cazul protecției animalelor domestice, prezența sistemelor mixte susținută de prezența unor câini eficienți de pază s-a dovedit a fi soluția optimă. Considerând că cele 124 de sisteme au contribuit la reducerea incidentelor, putem afirma că implementarea lor a redus numărul incidentelor cu 21% în întreg arealul proiectului, raportat la 474 incidente înregistrate în perioada 2010-2013. Cu toate acestea valoarea reală a sistemelor implementate este caracterul demonstrativ și faptul că beneficiarii sistemelor au constituit un model pentru fermierii din zonă. De asemenea implicarea echipei proiectului în reducerea pagubelor a avut un impact social, echipa fiind informată continuu asupra problemelor apărute.

Analiza cost-beneficiu a implementării sistemelor de protecție

În cazul în care se dorește promovarea unui plan integrat de conservare a carnivorelor mari, situația existentă la nivelul activităților de păstorit trebuie cunoscută în detaliu pentru adaptarea măsurilor orientate spre scăderea dimensiunii conflictelor dintre carnivorele mari și crescătorii de animale și optimizarea eficienței a sistemului de acordare a despăgubirilor. Având în vedere imaginea negativă creată de către carnivorele mari în rândul crescătorilor de animale, ne-am propus în primul rând să identificăm o cale cât mai eficientă de a reduce nivelul pagubelor produse. De asemenea, pe lângă implementarea unui sistem de garduri electrice, s-a analizat care este nivelul apropiat de realitate al pagubelor produse de carnivorele mari asupra septelului dar și a culturilor agricole, stupinelor și livezilor.

Analiza cost beneficiu a fost realizată din două perspective:

- Perspectiva impactului financiar direct al proiectului
- Perspectiva impactului financiar pe termen scurt a beneficiarilor

Pentru analiza cost beneficiu a proiectului am luat în considerare toate cele 124 sisteme implementate, precum și cele 474 incidente înregistrate pentru perioada 2010-2013 perioada de implementare a proiectului LIFE08NAT/RO/000500. Valorile obținute au fost raportate la costurile de implementare a activității C6. Considerând pierderi medii pe fiecare categorie de obiective protejate am calculat pierderea potențială în lipsa implementării sistemelor de protecție.

a. Perspectiva impactului financiar direct al proiectului

Considerând că fiecare sistem de protecție implementat în acțiunea C6 în perioada 2010-2013 a oprit minim un incident pe an, **limita minima a pagubelor evitate este de cca. 62.000 Euro**

Estimarea valorii pagubelor probabile in lipsa sistemelor de protectie implementate de proiectul LIFEURSUS

Categoria pagubă	Nr. incidente	Pierderi estimate (lei)	Pierderi estimate (euro)*
Animale total	82	186,264	41,857
Culturi total	22	65,594	14,740
Livezi total	11	1,760	396
Stupine total	9	20,893	4,695
TOTAL	124	274,512	61,688

În cadrul activității C6, costurile aferente echipamentelor și consumabilelor utilizate pentru cele 124 de garduri au ajuns la 13.923 Euro, costul mediu calculat pentru un sistem mixt fiind de cca. 464 euro cu consumabile incluse. Considerând valoarea pagubelor potențiale în lipsa sistemelor de protecție, raportul cost – beneficiu este de 0.22, astfel spus, considerând principiul precauției, **valoarea pagubelor potențiale ar fi putut fi de 4 ori mai mare decât valoarea sistemelor implementate.**

b.Perspectiva impactului financiar pe termen scurt a beneficiarilor activității

Considerând că beneficiarii sistemelor de protecție au ales să își achiziționeze sistemele proprii de protecție și considerând o durată minimă de 5 ani de implementare a acestora, **pierderile evitate**, considerând un incident pe an în cazul fiecărui beneficiar, **sunt de cca. 183.000 euro raportate la o investiție totală de cca. 33.000 Euro** (cca. 464 Euro de fiecare beneficiar).

Estimarea valorii pagubelor ce pot fi evitate de beneficiarii activității C6 în următorii 5 ani, prin utilizarea propriilor echipamente.

Categoria pagubă	Nr. incidente	Pierderi estimate pe 5 ani (lei)	Pierderi estimate pe 5 ani (euro)*
Animale total	48	558,133	125,423
Culturi total	13	193,801	43,551
Livezi total	7	5,600	1,258
Stupine total	5	58,036	13,042
TOTAL	73	815,570	183,274

Din discuțiile avute cu beneficiarii activității C6, echipa proiectului estimează că la fiecare sistem implementat în cadrul proiectului LIFEURSUS, anual începând cu 2011, cel puțin încă două sisteme au mai fost montate și utilizate, de către fermierii vecini. Astfel putem estima că în zonele unde au fost

aplicate demonstrativ sisteme de protecție, în prezent există un număr de cca. 200-300 ferme, gospodării, stupine, livezi și culturi protejate cu sisteme moderne de protecție precum gardurile electrice. Din perspectiva rentabilității sistemelor mixte de protecție, acestea sunt fără dubiu rentabile în cazul fermelor de bovine, porcine, cabaline, a culturilor de porumb și a stupinelor. În zonele în care prezența ursului este permanentă, gardul devine rentabil chiar din primul an de folosință, considerând probabilitatea ca ferma/stâna să fie cel puțin o dată pe an "vizitată" de urs. Dacă considerăm că implementarea unor sisteme de protecție poate fi realizată și cu costuri mai reduse decât cele estimate (464 euro), datorită scăderii prețurilor echipamentelor, sistemele de protecție devin rentabile din primul an și în cazul fermelor de ovine și caprine și a altor culturi.

Estimarea rentabilității sistemelor mixte de protecție

Obiectiv	Medie pierdere/ Incident	valoare unitară (lei)	Pierderi incident (lei)	Pierderi/ incident (euro)*	Cost sistem mixt (euro)	Rentabilitate la un an folosință (>1 rentabil)
bovine	1.0 buc	3500	3645	819	464	1.8
ovine si caprine	4.6 buc	400	1853	416	464	0.9
porcine	2.2 buc	900	2000	449	464	1.0
iepuri	5.3 buc	50	263	59	464	0.1
pasari	17.7 buc	30	530	119	464	0.3
bubaline	1.0 buc	4000	4000	899	464	1.9
cabaline	1.6 buc	3000	4667	1049	464	2.3
porumb	1.5 ha	2000	2982	670	464	1.4
ovaz	0.8 ha	1500	1214	273	464	0.6
grâu	0.4 ha	1500	615	138	464	0.3
alte culturi	0.5 ha	1500	788	177	464	0.4
livadă	4.0 pomi	40	160	36	464	0.1
stupina	4.6 stup	500	2321	522	464	1.1

Diseminarea informațiilor privind eficiența sistemelor de protecție a culturilor și fermelor de animale

După finalizarea evaluării eficienței sistemelor de protecție, au fost desfășurate acțiuni de diseminare a informațiilor obținute. A fost tipărit un pliant pentru a explica modul în care funcționează sistemele și care este eficiența sistemelor de protecție, dar cel mai mare impact a fost efectul concret în reducerea daunelor.

Pliantul a fost realizat de către ACDB și a fost tipărit în format A4 într-un număr de 500 exemplare. Pliantul intitulat "Echipamente și sfaturi pentru reducerea pagubelor produse de urși" include informații despre proiectul LIFEURSUS, descriere elementele care favorizează producerea pagubelor, prezintă metodele pentru reducerea pagubelor (garduri electrice, snururi cu stegulete, sisteme acustice-vizuale, substanțe repelente, câini de paza) și arată cititorului câteva sfaturi pentru managementul terenurilor din vecinătatea fermelor, culturilor și livezilor. Promovarea acestor sisteme de reducere a pagubelor produse de urși s-a realizat în cadrul întâlnirilor neoficiale cu fermieri, proprietari de culturi agricole, padurari și vânatori. De asemenea ori de câte ori echipa LIFEURSUS s-a deplasat în teren pentru analiză și atestarea unor pagube semnalate de autorități au fost diseminate materiale și au fost împărtășite opinii și soluții pentru reducerea pagubelor. Echipa LIFEURSUS a fost solicitată în numeroase ocazii pentru oferi expertiză tehnică crescătorilor care au dorit să cumpere astfel de sisteme.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizării
Raport anual privind implementarea sistemelor de protecție	C7	Anual în luna noiembrie	Anual în luna decembrie
Implementarea anuală a sistemelor de protecție	C7	Anual între lunile mai și octombrie	Anual între lunile mai și octombrie
Pliant	C7	-	Ianuarie 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Tabel cu locațiile unde ai fost amplasate sisteme de protecție și Harta cu locațiile - Inception Report 2010
- Raport privind implementarea sistemelor de protecție pentru anul 2010 - Mid term Report 2011
- Raport privind implementarea sistemelor de protecție pentru anul 2011 – Progress report 2012
- Raport privind implementarea sistemelor de protecție pentru anul 2012 – scrisoare către CE iunie 2013

Anexe atasate acestui raport:

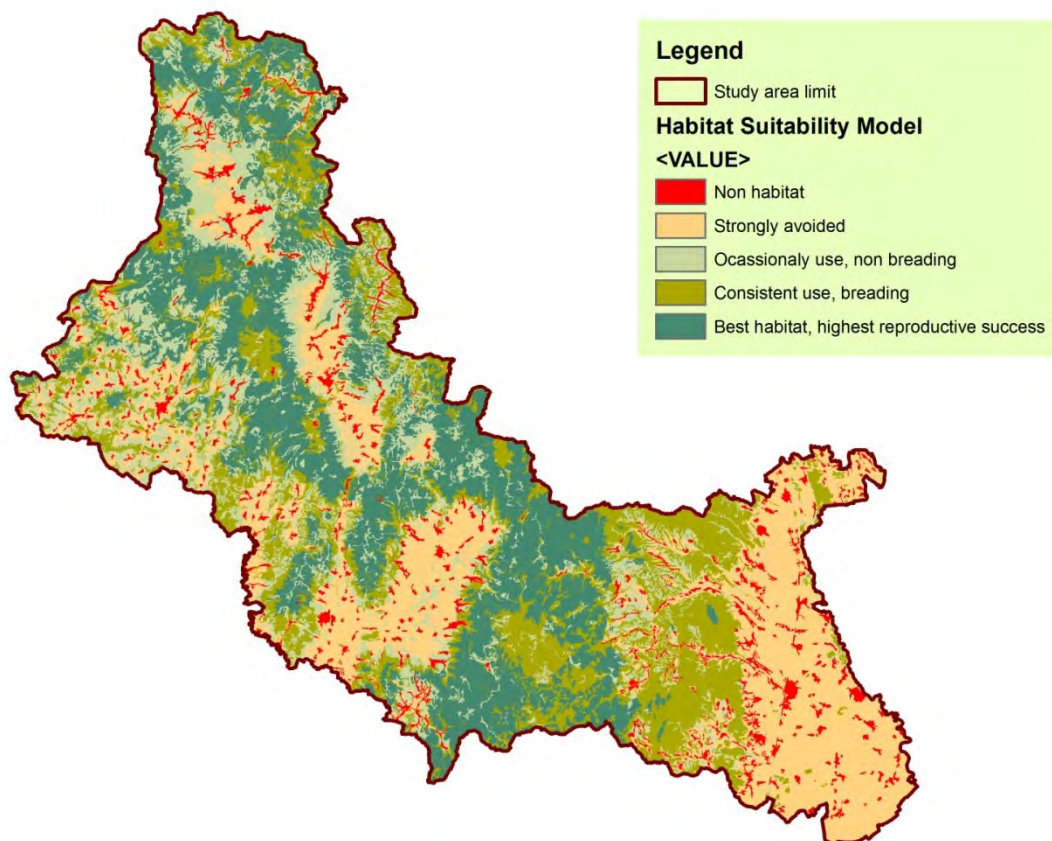
- Raport privind implementarea sistemelor de protecție pentru anul 2013 (anexa nr 16)
- Pliant “Echipamente și sfaturi pentru reducerea pagubelor produse de urși” (anexa nr 17)

Actiunea C7 Analiza degradarii si fragmentarii habitatelor utilizate de ursii bruni

- Reducerea fragmentării și degradării habitatelor prin realizarea unor propuneri de asigurare a conectivității siturilor Natura 2000 dedicate conservării speciei *Ursus arctos*.
- Raport privind fragmentarea și degradarea habitatelor.
- Bază de date utilă evaluării adecvate a viitoarelor planuri, programe și proiecte.

În prima perioadă a desfășurării proiectului au fost colectate și prelucrate digital toate seturile de date brute (caracteristicile terenurilor, topografie, altitudinea, distanță față de localități, drumuri, căi ferate, punctele de hrănire, etc.) necesare analizei degradării și fragmentării habitatului ursului brun. Aceste date au fost completate cu datele GIS colectate în cursul deplasărilor pe teren referitoare la starea de conservare a habitatelor, semnele de prezență a urșilor, locațiile accidentelor rutiere și feroviare etc. Aceste date sunt centralizate în baza de date GIS a proiectului realizat în cadrul Acțiunii A2.

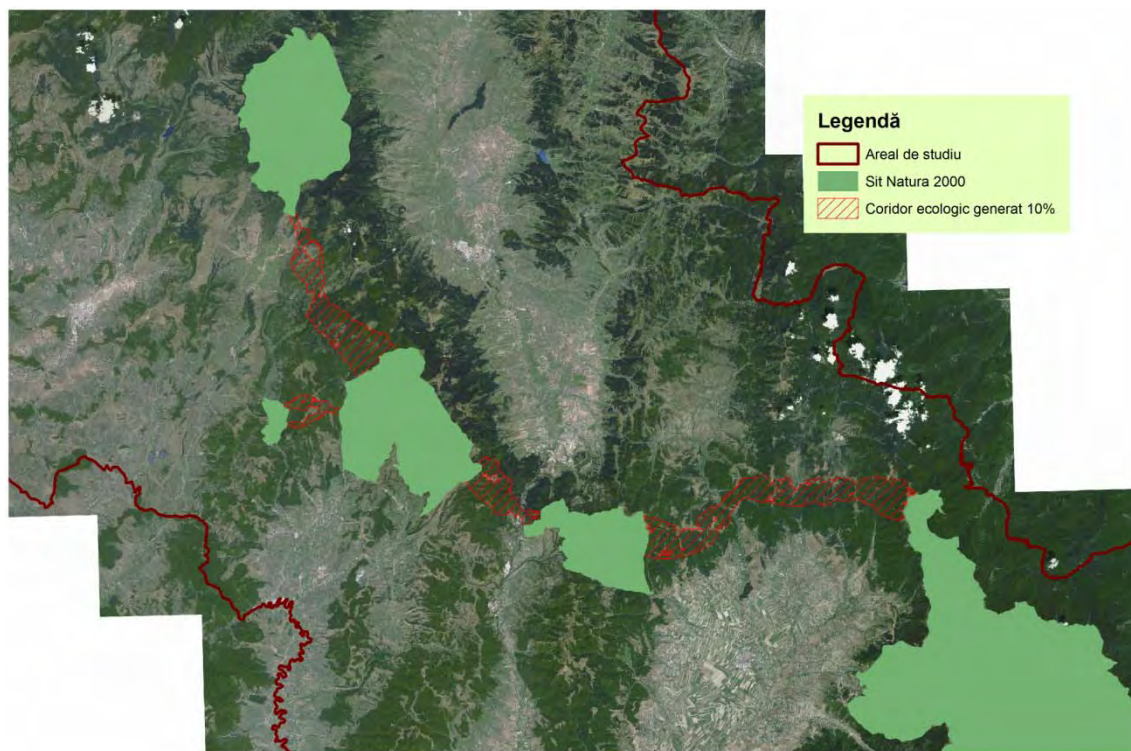
Pe baza datelor s-a efectuat **analiza GIS** propriu zisă a gradului de degradare și fragmentare a habitatelor prin parcurgerea următorilor pași procedurali: rasterizarea celor 7 straturi de bază, parametrizarea factorilor de calitate a habitatelor, realizarea modelelor generale al calității habitatului (Habitat Suitability Model, HSM) prin prelucrarea matematică a straturilor de bază în funcție de parametrizare a factorilor. Ținând cont de diferențele sezoniere de utilizare a habitatelor de către urs s-a generat 4 modele diferite pentru cele 4 sezoane: somnul de iarnă (15 noiembrie – 31 martie), perioada de hypofagie și reproducere (1 aprilie - 15 iunie), perioada fructelor de pădure (15 iunie-31 august), respectiv perioada de hyperfagie (1 septembrie -15 noiembrie). Această abordare a fost necesară pentru a evidenția în mod științific concentrările urșilor în diferite zone în diferite perioade ale anului. Din cele patru modele obținute s-a putut obține și un model general al calității habitatului, care a servit în continuare ca baza de calcul pentru studiul gradului de degradare și fragmentare a habitatului ursului brun.

Modelul calității habitatului

Pe baza datelor colectate în timpul deplasărilor pe teren, coroborate cu datele privind zonele de risc pentru coliziuni sau a unor proiecte de infrastructură cu potențial caracter de fragmentare a unor coridoare ecologice s-a efectuat revizuirea modelului.

În urma procesului de generare a zonelor de habitat favorabil (*Habitat patch*) a rezultat o hartă cu reprezentarea fragmentelor de habitat. Acestea au fost divizate în trei categorii, fragmente suficient de mari pentru a susține o populație viabilă (*Population patch*), fragmente care încă pot asigura reproducerea cu succes a speciei (*Breeding patch*) și fragmentele care sunt utilizate doar ocazional sau ca stepping stones pentru deplasarea urșilor (*Dispersal patch*). S-a creat rasterul cu „costul de deplasare”, factor este invers proporțional cu favorabilitatea habitatului și reprezintă rezistența opusă a tipului de habitat față de deplasarea urșilor. În etapa următoare s-au definit zone centrale (*Core Areas*) astfel încât acestea să cuprindă siturile Natura 2000 incluse în proiect, parcurile naționale și zonele cu habitat foarte favorabil care au o șansă mare de a fi păstrate pe termen lung. Între aceste zone s-a generat la rând coridoarelor ecologice potențiale. Coridoarele au fost prioritizate, și s-a unit coridoarele prioritare. La analizele ulterioare au fost folosite coridoarele de 5 și 10 %, care reprezintă procentul de 5% și 10% cel mai permeabil din peisaj.

Coridoarele ecologice generate care asigură conectivitatea siturilor Natura 2000

Pentru analiza riscului indus de infrastructură s-au suprapus coridoarele obținute cu rețeaua de transporturi rutiere și feroviare, procedeu prin care au fost evidențiate potențialele **hot-spoturi** care pot influența în mod negativ conectivitatea siturilor Natura 2000 incluse în proiect și a altor zone de habitat de calitate ridicate. Au fost identificate 11 astfel de zone, unde trebuie întreprinse în viitor acțiuni de conservare sau restabilire a conectivității ecologice. Aceste hot-spoturi au fost analizate mai amănunțit, prin generarea coridoarelor bazate pe hărți de rezoluție mare (rastere de 25x25m) și s-a efectuat analiza SWOT a acestora. În urma deplasărilor s-au colectat permanent date de teren din aceste zone (observații directe, urme, accidente rutiere și feroviare, pagube produse), care au servit la ridicarea gradului de credibilitate a modelului matematic.

S-au reprezentat barierele de deplasare care pot împiedica sau îngreuna deplasarea animalelor prin punctele critice identificate. S-a generat o hartă complexă reprezentând efectul cumulativ al barierele ecologice. Din modelul general a calității habitatelor se pot extrage acele zone care au pierdut total

favorabilitatea pentru specia urs. În arealul de studiu al proiectului s-a putut identifica 473.000 de ha de astfel de terenuri. Este de remarcat faptul că în cele 6 ani premergătoare efectuării analizelor extinderea acestor terenuri a crescut cu 51.000 ha, fapt care indică un fenomen de degradare a habitatelor. Dintre toate categoriile de terenuri au fost cel mai puternic afectați pădurile de foioase și mixte precum și pajiștile și pășunile naturale sau seminaturale.

În urma efectuării analizelor de fragmentare a habitatelor prin studii matematice bazate pe metode GIS s-a constatat o creștere însemnată a gradului de fragmentare. Numărul fragmentelor de habitat a crescut de la 5919 la 6893, în timp ce mărimea medie a acestora a scăzut la 86% față de situația de referință din 2006. Lungimea totală a perimetrelor fragmentelor de asemenea a crescut de la 74,40 mii km la 81,03 mii km, fapt care va cauza intensificarea efectului de margine. Activitățile desfășurate în cadrul acțiunii de analiza a gradului de degradare și fragmentare a habitatelor ursului brun precum și rezultatele acestora au fost redactate sub forma unui **Raport tehnic** complex.

În cursul lunii mai 2013 au fost contactați prin scrisoare oficială toți administratorii/ custozii celor 15 situri Natura 2000 implicate în proiect și au fost puse la dispoziția lor rezultatele analizelor efectuate. S-a propus o zonare internă a siturilor de importanță comunitară declarate pentru conservarea ursului brun pe baza zonelor de maximă favorabilitate pentru iernat, reproducere și hrănire, precum și coridoarele de deplasare a urșilor. Planurile de management a siturilor aflate în curs de elaborare vor contribui astfel în mod semnificativ la menținerea sau îmbunătățirea stării de conservare a acestei specii.

În faza următoare a proiectului pe baza concluziilor formulate în Raport tehnic s-a elaborat documentul numit **„Ghid practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun și asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România”**. Acest document a fost imprimat în 500 exemplare și conține setul de măsuri propuse pentru reducerea degradării și fragmentării habitatelor și pentru menținerea în termen lung a conectivității siturilor Natura 2000. Tipărirea acestui ghid a fost sprijinită de partenerul în proiect ACDB și o editura. Ghidul este înregistrat la Biblioteca Natională a României cu numărul ISBN 978-606-8484-29-7 și a fost postat pe pagina web a proiectului <http://carnivoremari.ro/pdf/Ghid-practic-pentru-prevenirea-degradarii-si-fragmentarii-habitatului-ursului-brun-si-asigurarea-conectivitatii-siturilor-Natura-2000.pdf>

Ghidul practic sus menționat a fost **aprobat și adoptat prin adresa nr. 25863/AJ/16.10.2013** a Ministerului Mediului și Schimbărilor Climatice și recomandat Agenției Naționale pentru Protecția Mediului pentru promovare către toate instituțiile și organizațiile interesate în gestionarea terenurilor care constituie habitatul ursului brun.

Partenerii de proiect au asigurat distribuirea acestui material conform tabelului anexat. Ghidul practic împreună cu toate datele și recomandările sunt postate pe site-ul oficial al Proiectului și constituie un suport pentru toate agențiile locale de protecția mediului în procesul de evaluare a impactului a diferitelor planuri și proiecte. Până în momentul raportării rezultatele analizelor de fragmentare și degradare a habitatelor ursului brun precum și considerentele necesare menținerii conectivității siturilor Natura 2000 au fost luate în considerare în următoarele situații concrete:

- Elaborarea Planului Urbanistic General a Munților Harghita de către Cosiliul Județean Harghita;
- Impunerea unor măsuri de asigurare a conectivității habitatelor în lungul drumului național DN2d – Vrancea/Covasna;
- Elaborarea studiilor de evaluare adecvate pentru amenajamentele silvice suprapuse Parcului Natural Putna Vrancea;
- stabilirea zonelor de liniște în cadrul fondului cinegetic nr. 17. Mădăraș, gestionat de AVPS Nimrod;
- stabilirea măsurilor de conservare în siturile Sindrilita și Padurea Verdele din Vrancea

- Elaborare planurilor de management a siturilor Natura 2000: ROSCI0007 „Bazinul Ciucului de Jos”, ROSCI0090 „Harghita Mădăraș”, ROSCI0036 „Cheile Vărgheșului”, ROSCI0248 „Lacul Sfânta Ana-Tinovul Mohoș”
- Distribuirea pe fonduri cinegetice a exemplarelor aprobate pentru recoltare în cadrul cotei maxime de intervenție aprobată prin ordinul Ministerului Mediului și Schimbărilor climatice pentru anii 2011 – 2014;

De asemenea rezultatele acțiunii C7 au fost luate în considerare în procesul de emitere a actelor de reglementare din punctul de vedere al protecției mediului în cazul următoarelor planuri/proiecte/activități:

- proiectul de dezvoltare a turismului montan în Comuna Siculeni;
- Reabilitarea drumurilor de exploatare forestieră în Comuna Ciceu;
- Construirea parcurilor fotovoltaice în comuna Căpâlnița și Vlăhița;
- Planul de amenajament silvic pentru UP 1 Csiksomlyo, Miercurea Ciuc și UP 16 Vrabia, Tușnad Sat;
- activitate de exploatare forestieră desfășurată pe teritoriul celor trei județe de către firme private;
- proiecte de împădurire a terenurilor degradate.

Termenele de finalizare a activităților în cadrul Acțiunii C7 redată în capitolul C3 din „Technical Application Forms Part – A” au fost respectate și considerăm că rezultatele așteptate a acțiunii C7 au fost realizate în procent 100% întrucât:

- s-a contribuit la reducerea degradării și fragmentării habitatelor prin realizarea și punerea la dispoziția factorilor de decizie a unui set de măsuri și propuneri și acestea au fost luate în considerare în numeroase cazuri la luarea deciziilor privind managementul habitatelor ursului brun;
- s-a realizat și s-a pus la dispoziția factorilor interesați raportul privind fragmentarea și degradarea habitatelor ursului brun atât pe format tipărit cât și în format digital (baze de date GIS)
- s-a creat o bază de date GIS utilizabilă pentru aprobarea în cadrul procedurilor SEA și EA a planurilor, programelor și proiectelor din viitor.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizării
Raport privind degradarea și fragmentarea habitatelor ursului brun	C7	-	August 2012
Ghid practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun și asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România - versiune tipărită	C7	-	Septembrie 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Raport privind degradarea și fragmentarea habitatelor ursului brun

Anexe atasate acestui raport:

- Ghid practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun și asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România – versiune tipărită (anexa nr 18)
- Lista de distribuție a ghidului practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun și asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România (anexa nr 7)

Scopul acestei activități a fost de a asigura un transferul experienței și a rezultatelor proiectului către alte instituții, proiecte LIFE, organizații sau grupuri de experți implicate în managementul speciei *Ursus arctos* sau în derularea unor proiecte similare de conservare a diversității biologice.

Demersurile noastre au vizat diseminarea rezultatelor proiectului, promovarea metodelor demonstrative și a celor mai bune practici, îmbunătățirea acțiunilor de conservare a speciilor țintă și acumularea de experiențe inovatoare utilizate în alte proiecte.

Schimbul de experiență cu alte proiecte/participări la conferințe și simpozioane

În cadrul activităților de networking, obiectivele au vizat diseminarea rezultatelor obținute în cadrul proiectului, schimbul de experiență cu proiecte sau programe ce au ca obiectiv conservarea speciilor de faună și creșterea capacității tehnice a echipei proiectului.

În cadrul activităților realizate ce au însemnat în majoritatea timpului discuții și corespondențe cu alte echipe ce implementează proiecte, reprezentanții proiectului LIFEURSUS au mai participat la diferite întâlniri, seminarii, ateliere de lucru și conferințe naționale și internaționale:

- În perioada 28.02.2010 - 02.03.2010, domnul Silviu Chiriac de la APM VN, împreună cu domnul Mihai Ioan Pop de la APM CV-ul au participat la conferința "LIFE08 Regional Kick-off Meeting", organizată de reprezentanții Comisiei Europene la Sofia, Bulgaria. Cu această ocazie a fost prezentat LIFE08NAT/RO000500 și au avut loc primele contacte cu alte proiecte LIFE+ și cu echipa de monitorizare.
- Comisia Europeană, împreună cu Stella Consulting și Ministerul Mediului au organizat la 12 mai 2010, sesiunea de informare LIFE + 2010. Pe agenda reuniunii a fost inclusă o prezentare a proiectului LIFE05NAT/RO/000170 "*Îmbunătățirea sistemului de protecție de protecție a carnivorelor mari din județul Vrancea*", care a fost prezentat de către Silviu Chiriac în calitate de coordonator de proiect scopul fiind de a promova sustenabilitatea proiectelor LIFE.
- În perioada 11-12 mai 2010, în județul Covasna localitatea Brăduț, la cabana Cormoș a avut loc "Întâlnirea Grupului de Lucru pentru Conservarea carnivorelor mari din România". Programul a inclus prezentarea proiectului LIFEURSUS, aici fiind prezentată prima variantă a "Metodologiei de evaluare a riscurilor privind prezența urșilor în zonele locuite de oameni". La întâlnire au participat din partea proiectului domnii Radu Mihai Sandu și Ioan Mihai Pop.
- În perioada 16-22 mai 2010, în Tbilisi, Georgia, a avut loc "A 19-a Conferința Internațională privind Cercetarea și Managementul Speciilor de Urs". Unul dintre principalele obiective ale conferinței Tbilisi a fost de a promova dialogul între specialiști de urși din Vest și Est. Echipa proiectului reprezentată de Leonardo Bereczky și Silviu Chiriac împreună cu Ramon Jurj de la ICAS Brașov au prezentat lucrarea intitulată "*A comparison of home range size, movements, habitat use and activity patterns of released orphan brown bears and wild captured brown bears in the Carpathian Mountains of Romania*". Echipa proiectului a mai fost prezentă cu două postere. Cele reprezentate de proiectul nostru au participat, de asemenea, la sesiunea de postere cu 2 postere: "*Risk assessment team - a tool for human-bear conflict management in the Romanian Eastern Carpatians*" (Pop Ioan Mihai and Nadia Chiriac) and "*Best practices for brown bear conservation in the Carpathians South-East area*" (Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu and Nadia Chiriac).
- O echipă formată din Silviu Chiriac, Radu Sandu, Mihai Pop și Nadia Chiriac reprezentanți ai proiectului LIFE + Natura LIFE08NAT/RO000500 au participat în data de 2 iunie 2010 la cursul de instruire "Punerea în aplicare și gestionarea Bear Emergency Team" realizată în cadrul proiectului LIFE07/NAT/IT/000502 "*Îmbunătățirea condițiilor pentru conservarea carnivorelor mari - transferul celor mai bune practici*".
- La 17 iulie 2010 a avut loc o lansare expoziție foto și catalog numit "Țara Vrancei". Aceste materiale sunt rezultatul punerii în aplicare a programului național România Student Tour ce vizează promovarea valorilor naturale și culturale ale României. Membrii proiectului au fost implicați în acest program, prin organizarea de excursii în diferite zone protejate cu echipe de

fotografii, promovând importanța carnivorelor mari și oferind organizatorilor oportunitatea fotografierii urșilor bruni.

- În perioada 17-23 iulie 2011 a avut loc "A 20-a Conferința Internațională privind Cercetarea și Managementul Speciilor de Urs" organizată de Internațional Bear Association în Ottawa, Canada. Reprezentant al grupului de lucru al proiectului LIFEURSUS a fost domnul Leonardo Bereczky din cadrul ACNV, asociație care a oferit fondurile pentru călătoria în Canada. În cadrul conferinței au fost prezentate următoarele informații: (1) *"Analyses of the Romanian south eastern Carpathians human bear conflicts based on bear damages, human opinion, bear hunting"* authors Pop Ioan Mihai Leonardo Bereczky, Silviu Chiriac and Radu Mihai Sandu ; (2) *"Analyze of brown bear populations regulating factors in the Romanian Carpathians based on a case study on survival rate and mortality cause of rehabilitated and re - introduced brown bears"* authors Leonardo Bereczky, Ioan Mihai Pop and Silviu Chiriac (3) *"Orphan bear rehabilitation centre a pilot project in the Romanian Carpathians"* authors Leonardo Bereczky, Ximena Anegroaei
- În perioada 20-22 iunie 2011 , reprezentanți ai grupului de lucru ai proiectului LIFEURSUS au participat la atelierul de lucru *"International Exchange Meeting on Ecological Networks 2nd Edition"*, ce a vut loc în localitatea Albota județul Sibiu, fiind prezentate obiectivele și acțiunile proiectului și rezultate parțiale . Atelierul de lucru a avut ca principală temă de discuție , asigurarea conectivității între habitate populate de specii de carnivore fi prezentate proiecte implementate în regiunea alpină .
- În 12 decembrie 2011, reprezentantul proiectului LIFEURSUS a participat la schimbul de experiență organizat în cadrul proiectului LIFE080NAT/RO/000502 în localitatea Ibănești;
- În data de 25 ianuarie 2012, întâlnindu-se cu echipa de proiect LIFE07NAT/IT/000502 solicitate de către echipa de proiect LIFEXTRA , pentru a discuta despre subiectul de echipe de intervenție în situații de urgență. La reuniune au participat reprezentanți ai Universității Transilvania din Brașov , ICAS Brașov și Ministerul Mediului și Pădurilor . Rezultatele au fost discutate și aspecte legate de echipa RAT de proiect LIFEURSUS și oportunități de a extinde activitățile la nivel național .
- În 6 martie 2012, au fost discutate probleme de distribuție a pagubelor în zona proiectului LIFEURSUS și factori determinanți împreună cu echipa proiectului LIFE07NAT/IT/000502.
- În peiroad 27-28 martie 2012 WWF - filiala Dunare Carpati Programul - Maramureș, a organizat seminarul de debut al proiectului "Granițe deschise pentru urși între Carpații României și Ucrainei", finanțat prin Programul Operațional Comun de Cooperare Transfrontalieră Ungaria - Slovacia - România - Ucraina 2007-2013. Membrii echipei LIFEURSUS au au prezentat rezultate privind favorabilitatea habitatelor în zona de sud est a Carpaților Orientali
- În perioada 30 mai -1 iunie 2012 membrii proiectului LIFEURSUS au participat la un atelier de lucrue organizat de WWF - DCP filiala Maramures, pentru a transferul de know how privind modalități de analiza a favorabilității habitatelor pentru urs în zona județului Maramureș și privind captura a 5 exemplare de urși de către echipa proiectului "Granițe deschise pentru urși între Carpații României și Ucrainei". Echipa proiectului LIFEURSUS a acordat asistență tehnică atât la demararea proiectului cât și pe toată perioada de implementare a acestuia.
- Echipa noastră a fost prezenta la cea de a "86-a Întâlnire Anuală a Societății Germane de Mamalogie" organizată cu sprijinul Muzeului de Științe Naturale Senckenberg, din Frankfurt în perioada 8-12 Septembrie 2013. Domnul Pop Ioan Mihai și Alexandra Sallay (doctorand voluntar) au prezentat lucrarea *Land use and behavioral patterns of brown bears in the South-Eastern Romanian Carpathian Mountains: A case study of relocated and rehabilitated individuals*.
- Un efort deosebit al echipei noastre, susținut de sponsorizări obținute din Germania și România s-a finalizat cu realizarea a două prezentări și trei postere, în cadrul a celei de-a "21-a Conferințe Internaționale pentru Cercetarea și Managementul Specilor de Urs ce a avut loc în perioada 26-30 noiembrie 2012 în New Delhi, India. Informațiile prezentate de echipa noastră, au fost colectate pe o perioadă de peste 18 luni, în cadrul proiectului LIFEURSUS: (1) *An*

equivocal relation between bear harvest and damage occurrence in the Eastern Carpathian Mountains autori Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Lajos Berde, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu; (2) How to nurse orphan bear cubs to self-sufficiency without getting problematic bears-12 years of experience in bear rehabilitation autori Leonardo Bereczky, Ximena Anegroaie; (3) Analyzing suitability factors in selecting dens by brown bears in the South-Eastern part of the Eastern Romanian Carpathians autori Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu, Ioan Mihai Pop, Lucian Marius Pătrașcu; (4) Land use and behavioral patterns of brown bears in the South-Eastern Romanian Carpathian Mountains: A case study of relocated and rehabilitated individuals autori Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu; (5) A GIS model to design touristic infrastructure in brown bear habitat in the Eastern Romanian Carpathian Mountains autori Lajos Berde, Alexandra Sallay, Radu Mihai Sandu, Lucian Pătrașcu.

- Echipa noastră a fost prezenta la cea de a "87-a Întâlnire Anuală a Societății Germane de Mamalogie" organizată cu sprijinul Facultății de Silvicultură și Știința Lemnului din Praga în perioada 8-12 Septembrie 2013. Reprezentanții echipei au avut oportunitatea de a prezenta rezultate din proiectul LIFEURSUS din ultimii 3 ani, alături de cercetători din Germania, Cehia, Italia, Slovacia, Turcia. Rezultatele noastre au fost materializate în două seturi de informații: (1) *Comparing two techniques for rapid assessment of brown bear abundance in Romania* autori Ioan Mihai Pop, Viorel D. Popescu, Lajos Berde, Silviu Chiriac, (2) *An equivocal relation between bear harvest and damage occurrence in the Eastern Carpathian Mountains* autori Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Lajos Berde, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu.
- În perioada 15-20 Septembrie 2012 a avut loc "A 22-a Conferința Internațională privind Cercetarea și Managementul Speciilor de Urs" organizată de Internațional Bear Association în Utah, SUA. Reprezentant al grupului de lucru al proiectului LIFEURSUS a fost domnul Leonardo Bereczky din cadrul ACNV, asociație care a oferit fondurile pentru călătoria în Canada. În cadrul conferinței au fost prezentate următoarele rezultate din cadrul proiectului: *Comparing Two Techniques for Rapid Assessment of Brown Bear Abundance in Romania* autori Viorel Dan Popescu, Ioan Mihai Pop, Gyorgy Lajos Berde, and Silviu Chiriac.
- Între 20 și 23 Noiembrie 2013, a fost organizat la București, al V-lea Congres Anual de Zoologie al Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa” unde Asociația pentru Conservarea Diversității Biologice partener în cadrul proiectului a prezentat trei studii realizate în perioada de implementare: (1) *An equivocal relation between demographic structures of harvested brown bears and damage occurrence in the Eastern Romanian Carpathian Mountains* autori Alexandra Sallay, Ioan M. Pop, Lajos Berde, Leonardo Bereczky, Silviu Chiriac; (2) *Comparing two techniques for rapid assessment of Brown bear abundance in Romania* autori Ioan M. Pop, Viorel D. Popescu, Lajos Berde, Silviu Chiriac; (3) *Perspectives for reintroducing physically disabled bears into the wild: the case of a 3-legged-bear* autori Lucian Pătrașcu, Silviu Chiriac, Leonardo Bereczky, Alexandra Sallay, Ioan M. Pop, Lajos Berde.

Contactul cu experți din alte țări, soluțiile de management discutate, problemele tehnice abordate au contribuit la creșterea nivelului de expertiză a membrilor proiectului și la îmbunătățirea calității rezultatelor.

Organizarea workshopului final

În cadrul activităților de final a proiectului a fost planificată organizarea unui workshop, cu participarea reprezentanților factorilor interesați, a autorităților locale și naționale precum și a altor proiecte ce vizează carnivorele mari, siturile Natura 2000 și specii și habitate de interes comunitar. Atelierul de lucru a avut loc în localitatea Tușnad Băi, în perioada 13-15 Noiembrie 2013, fiind planificate prezentări, dezbateri și o ieșire pe teren în zone unde au fost desfășurate activități ale proiectului. Scopul acestei întâlniri a fost de a realiza un schimb de experiență între actorii principali implicați în implementarea unor proiecte și acțiuni privind conservarea naturii în general și a ursului brun în special (<http://www.blog.carnivoremari.ro/2013/11/workshop-proiecte-si-actiuni->

[demonstrative-pentru-conservarea-naturii-si-a-carnivorelor-mari-in-romania-tusnad-13-15-noiembrie-2013/](#)).

Subiectele abordate în cadrul acestui workshop au fost:

„Proiectele LIFE – inițiative locale și naționale de conservare a naturii”

„Ursul brun – stadiu de cunoștere, metode de evaluare și gestionare”

„Natura 2000 și comunitățile locale”

În cadrul acestei întâlniri de lucru au fost expuse rezultate ale proiectelor sau ale activităților instituției pe care au reprezentat-o participanții, astfel au comunicat aspecte ce au fost considerate importante pentru alți participanți.

La workshopul derulat pe o perioadă de două zile au participat un număr de **46 de participanți** din toată țara, dar și din străinătate, fiind prezentate 20 de lucrări tehnice și științifice precum și proiecte implementate sau în curs de implementare. Din cele 20 de prezentări 11 au vizat conservarea ursului brun, trei au vizat managementul carnivorelor mari (urs lup și râs) în ariile naturale protejate din arealul proiectului și din țară, 6 prezentări vizând specii sau habitate a căror conservare este realizată prin proiecte LIFE sau POS Mediu. În cadrul workshopului au fost oficial lansate ghidurile și metodologiile elaborate în cadrul proiectului, fiind de asemenea prezentate studii realizate de către voluntarii ce au activat în cadrul proiectului sub umbrela proiectului LIFEURSUS.

Programul de voluntariat

Punerea în aplicare a unui program de voluntariat/cercetare în cadrul proiectului LIFEURSUS a demonstrat că programele de voluntariat pentru cercetători, studenți, masteranzi sau doctoranzi de la universități din România sau din Europa generează un bogat schimb de experiență și informații cu privire la conservare a speciilor și habitatelor.

Pentru a atrage persoanele interesate, în cadrul programului de voluntariat, pe site-ul proiectului a fost postat un link , de unde persoanele interesate pot obține informații cu privire la condițiile și temele de cercetare acceptabile. Selectarea voluntarilor s-a realizat de către Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea și Asociația pentru Conservarea Diversității Biologice prin analiza CV-urilor și a unor scrisori de intenție.

Până în prezent, în cadrul programului de voluntariat au activat 16 persoane:

Nr ordine	Nume	Tara de origine	Institutia de invatamant	Perioada de voluntariat	Tema abordata
1	Traista Katalin-Anett	Romania	Facultatea de Biologie Iasi	30.06.2011 – 30.07.2011	Monitorizarea carnivorelor mari prin tehnici non invazive
2	Bouros George	Romania	Facultatea de Geografie Bucuresti	Iunie 2010 – iunie 2011	Analiza fragmentarii habitatelor in SCI Putna-Vrancea (teza de disertatie)
3	Iulia Miu	Romania	Facultatea de Geografie Bucuresti	Aprilie 2010- Mai 2010	Tehnici non-ivazive de monitorizare a carnivorelor mari (teza de licenta)
4	Lucian Patrascu	Romania	Facultatea de Geografie Bucuresti	August 2011 - prezent	Dispersia carnivorelor mari in functie de conditiile geomorfologice in cadrul Parcului Natural Putna-Vrancea
5	Gherceanu Ioana	Romania	Facultatea de Geografie Bucuresti	Mai 2010 – august 2010	Analiza abundentei relative a ursului brun cu ajutorul foto traps camera
6	Marc P. Weeber	Olanda	Wageningen University	August 2010 – 30 September 2010	Scale of habitat selection of young brown bears (Ursus arctos) in Romania
7	Joong de Jost	Olanda	Wageningen University	August 2010 – 30 September 2010	Habitat type influence on the habitat selection of young brown bears in Romania.

8	Serghei	Russia	Wildlife and Forestry University Vladivostok	Mai 2011- 30 Iunie 2011.	Trainingship and experience change in methods for rehabilitate brown bear cubs.
9	Daniel Violet	England	Shetland, Anglia	Iulie – 15 August 2011	Voluntariat în cadrul proiectului de reabilitare a urșilor.
10	Alexandra Sallay	Germania	Institute of Wildlife - Austria	Mai 2011 - prezent	Basic Research in Problematic Behaviour and Management of Habituated and Food-Conditioned Brown Bears
11	Trufasu Veronica	Romania	Universitatea Greifswal, Germania	Martie-August 2013	Genetic analysis of Romanian brown bears
12	Francisco Parra Rodriguez	Spania	Universitatea Murcia, Spania	Aprilie –Iunie 2013	Degradarea habitatelor populate de urs
13	Virginia Garcia Lopez	Spania	Universitatea Murcia, Spania	Aprilie –Iunie 2013	Degradarea habitatelor populate de urs
14	Hermosilla Garzon Rocio	Spania	Universitatea Oviedo, Spania	iunie 2013 – decembrie 2013	Tehnici de monitorizare a carnivorelor mari
15	Manuel Menendez Puertas	Spania	Universitatea Oviedo, Spania	iunie 2013 – decembrie 2013	Tehnici de monitorizare a carnivorelor mari
16	Sánchez Pardo Jesús Alberto	Spania	Universitatea Oviedo, Spania	iunie 2013 – decembrie 2013	Tehnici de monitorizare a carnivorelor mari

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Organizare wokshop final	E3	August 2013	Noiembrie 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

Prezentari si articol utilizate de echipa proiectului la “19th International Conference on Bear Research and Management” Tbilisi, Georgia

Anexe atasate acestui raport:

Prezentari, postere si copii ale articolelor sustinute la evenimentele de tip networking(anexa nr 19)

4.2 Acțiuni de diseminare

4.2.1 Obiectivele

Ca multe țări din Europa de Est, România a dezvoltat în ultimii 20 de ani o bună experiență în domeniul educației ecologice și de mediu. Aceasta tematica este abordată în prezent în școli și într-o gamă largă de activități extracurriculare. În același timp, încă se înregistrează un nivel scăzut de comunicare cu părțile interesate și direct implicate în rezolvarea problemelor legate de conservarea și gestionarea patrimoniului natural, implicarea reală a publicului la luarea deciziei în elaborarea și implementarea politicilor nefiind la un nivel foarte înalt în toate zonele societății.

Acest lucru arată existența unui potențial neexploatat de implicare a diverselor grupuri țintă în activități de conservare a naturii și de asemenea, indică faptul că problema de conștientizare este poate mai puțin relevantă comparativ cu problema de a găsi modalități de a implica direct oamenii în acest sector. Prin activitățile propuse în proiect s-a încercat să se demonstreze populației locale că scopul implementării rețelei ecologice Natura 2000 nu este acela de a impune restricții. A fost nevoie de flexibilitate și cooperare pentru a menține și îmbunătăți conservarea naturii și a biodiversității, dar mai ales de implicarea actorilor locali în activitățile de conservare și recunoașterea faptului că ei pot contribui la conservarea naturii.

În acest context s-a reliefat încă de la bun început că scopul campaniei de educație și de conștientizare este acela de a dezvolta o atitudine favorabilă a populației locale față de ursul brun și de a implica activ populația în procesul de management al acestuia.

Campania de educație și conștientizare a populației locale a urmărit, printre altele, atingerea următoarelor obiective:

- ✓ Obținerea suportului local în rândul oamenilor pentru acțiunile de conservare a speciei țintă din cadrul proiectului.
- ✓ Promovarea dezvoltării durabile a zonelor rurale din cadrul proiectului prin atitudine „prietenosă” față de natură și față de specia țintă.
- ✓ Promovarea siturilor Natura 2000 dedicate conservării ursului brun.
- ✓ Crearea unor condiții favorabile pentru implementarea tuturor acțiunilor din proiect, prin comunicări media adecvate.

Obiectivele de conservare care au fost promovate în cadrul campaniei de conștientizare au fost :

- ✓ Generarea unei atitudini pozitive în rândul oamenilor în ceea ce privește ursul brun și siturile Natura 2000.
- ✓ Creșterea gradului de cunoaștere în rândul oamenilor în ceea ce privește comportamentul ursului și a factorilor sociali favorizanți pentru producerea pagubelor.
- ✓ Creșterea gradului de cunoaștere în rândul elevilor în ceea ce privește diferite aspecte de comportament și din viața urșilor.
- ✓ Creșterea gradului de cunoaștere în rândul oamenilor în ceea ce privește siturile Natura 2000 dedicate ursilor bruni.
- ✓ Scăderea gradului de perturbare a habitatului ca urmare a conștientizării efectelor deranjului.

Campania de conștientizare a fost desfășurată pe durata întregului proiect, la nivel național și internațional, punându-se accent pe siturile de implementare a acțiunilor proiectului. Grupurile țintă au fost constituite în principal din manageri ai fondurilor cinegetice, managerii ariilor protejate desemnate pentru protejarea carnivorelor mari, instituții publice cu responsabilități în probleme de conservare a ursului brun din România. Întreaga acțiune a fost realizată în termenii stabiliți în propunerea de proiect, fiecare activitate respectând termenul limită prevăzut și numărul stabilit pentru fiecare categorie de materiale promotionale și de informare, avându-se în vedere realizarea acestora la un nivel de calitate la standarde europene.

ACTIUNEA D.1 Promovarea proiectului, a obiectivelor si rezultatelor acestuia

Promovarea proiectului, a obiectivelor si rezultatelor acestuia reprezinta o etapa din cadrul unei actiuni mai ample de crestere a constientizarii publicului si diseminare a rezultatelor, realizandu-se la nivelul celor trei judete din arealul de implementare a proiectului, de catre Agentia pentru Protectia Mediului Vrancea, beneficiar responsabil pentru realizarea actiunii.

Pentru promovarea debutului proiectului LIFE+ Nature in judetele Vrancea, Covasna si Harghita, au fost realizate intalniri cu diverse institutii interesate la sediile partenerilor din proiect, ca rezultat al acestui eveniment aparand o serie de articole in mass-media locala si nationala, interviuri radio si TV. De asemenea, secretariatul proiectului a oferit mass-mediei locale si nationale comunicate de presa avand ca mesaj central promovarea scopului si obiectivelor proiectului.

Pana acum au fost publicate **190 articole** in presa locala si nationala, referitoare la diferite actiuni desfasurate in proiect, fiind inregistrate **38 aparitii** in cadrul televiziunilor locale si nationale, precum si **13 aparitii** la posturile de radio.

Dintre activitatile semnificative desfasurate in mass-media in scopul promovarii proiectului si informarii publicului larg cu privire la activitatile implementate pentru conservarea ursului brun, mentionam:

- **18 Octombrie 2010** – conferinta de presa organizata de catre APM Vrancea “*Cele mai bune practici si actiuni demonstrative pentru conservarea populatiei de Ursus arctos in zona central-estica a Carpatilor Orientali*” in care au fost prezentate activitatile care urmeaza a fi desfasurate o data cu demararea proiectului LIFEURSUS. Au participat reprezentanti din partea mass/mediei locale (FOCUS TV, ATLAS TV, Monitorul de Vrancea, Ziarul de Vrancea, Ziarul de Azi);
- **Mai 2010** - in numarul 85 al revistei **National Geographic** a fost publicat un articol conceput de catre managerul proiectului, Dr. Silviu Chiriac, intitulat “*Ursii din Romania*”, unde apare mentionat proiectul LIFEURSUS;
- **19 iulie 2010** - pe site-ul web al **Green Report** a fost postat un articol avand titlul “*Ursul carpatin, victima ‘depasirilor la hectar’*”, facandu-se referire la vanatoarea excesiva facuta pentru bani;
- **2010** - Articol stiintific publicat: Studii legate de eco-etologia ursului brun (*Ursus arctos*) bazate pe monitorizarea post eliberatorie a puilor de urs orfani reabilitati, Muzeul Județean Satu Mare, Studii și Comunicări Seria Științele Naturii, Vol X-XI, pp: 149-160. Bereczky Leonardo, Pop Ioan Mihai, Chiriac Silviu;
- **2010** - Articol stiintific publicat: Home range-ul și habitatul utilizat al unor exemplare de urs reintroduse în habitatul natural. Hubertus, nr. 2. Bereczky Leonardo, Mihai Pop, Silviu Chiriac;
- **Noiembrie 2010** - un articol intitulat “*Proiectul LIFEURSUS – cele mai bune practici pentru conservarea ursului brun*” realizat de catre membri institutiilor partenere in acest proiect (Ioan Mihai Pop - APM CV, Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu - APM VN, Leonardo Bereczky - ACNV Harghita), a aparut in revista de mediu si ecologie **InfoMEDIU Europa** nr.10 din Octombrie-Noiembrie 2010;
- **2011** - Siturile Natura 2000 destinate conservarii ursului brun in judetele Harghita, Vrancea si Covasna, Editura Green Steps, ISBN 978 – 606- 92551-4-8, Szabo Szilard, Both Jozsef, Mihai Pop, Chiriac Silviu;
- **2011** - Articol stiintific publicat: Trouble-making Brown bear *Ursus arctos* Linnaeus, 1758 (Mammalia: Carnivora) – behavioral pattern analysis of the specialized individuals, Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle Grigore Antipa, vol.54(2), pp.541-554. Bereczky Leonardo, Mihai Pop, Silviu Chiriac;
- **13 Iunie 2011** – in Jurnalul National a fost publicat un articol amplu privind vanatoarea ursilor si practicile injuste care predomina in aceasta activitate, “*Mos Martin, un criminal inventat doar pentru a fi impuscat*”. A fost realizat in colaborare cu Silviu Chiriac care ofera informatii referitoare la proiectul LIFEURSUS in curs de implementare;

- **16 Decembrie 2011** – conferinta de presa organizata de APM Harghita “Cele mai bune practice si actiuni demonstrative pentru conservarea populatiei de Ursus arctos in partea central-estica a Carpatilor Meridionali”, prezentarea activitatilor realizate de la debutul proiectului pana in Noiembrie 2011;
- **6 Februarie 2012** – conferinta de presa organizata de catre Asociatia pentru Conservarea Valorilor Naturii impreuna cu APM Vrancea si APM Covasna. Topicele abordate au fost: informatii noi incluse in portalul proiectului, prezentarea impacutului asupra speciei tinta din cauza deranjarii barlogurilor si masuri preventive, analiza pagubelor pentru anul 2011-cauze si masuri de prevenire;
- **2012** - Articol stiintific publicat: Land use and behavioral patterns of brown bears in the South- Eastern Romanian Carpathian Mountains: A case study of relocated and rehabilitated individuals, Procedia Environmental Sciences, 2012, 14, pp.111-122. Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu;
- In perioada **18-19 Octombrie 2013** d-l Joao Pedro Silva, senior expert LIFE Nature&Biodiversity a facut o vizita staffului LIFEURSUS in scopul realizarii unui articol pentru o publicatie **LIFE Nature** referitoare la impactul pe termen lung si sustenabilitatea actiunilor proiectelor LIFE Nature, managerul proiectului LIFEURSUS fiind selectat ca si candidat care a implementat mai multe proiecte LIFE, temele de discutie referindu-se la importanta programelor LIFE ca factori importanti in conservarea naturii la nivel european si la impactul LIFE privind implementarea retelei Natura 2000(propuneri de situri, legislatie si punere in aplicare), management pe termen lung si rezultate ale actiunilor de conservare, imbunatatirea statutului de conservare ale speciilor, etc. Publicatia a aparut in Ianuarie 2014 sub titlul **Long-term impact and sustainability of LIFE Nature**, articolul referitor la proiectul LIFE08 NAT/RO/000500, precum si la proiectele anterioare LIFE 02 NAT/RO/008576 si LIFE05 NAT/RO/000170, intitulat “*LIFE boots conservation capacity for Romania’s large carnivores*”;
- **22 Iulie 2013** – Articol amplu publicat in Ziarul de Vrancea in care este prezentata actiunea de voluntariat din cadrul proiectului LIFEURSUS “*Rocio, Alberto si Manuel, cei trei voluntary europeni care lucreaza in Vrancea*”;
- **16 Ianuarie 2014** – film documentar realizat in Vrancea, difuzat la **Arte Tv** din Germania in cadrul emisiunii “Adnan under wilden Tieren”. Documentarul prezinta situatia ursilor din Romania, concentrandu-se pe arealele cu populatie abundenta, areale suprapuse proiectului LIFEURSUS, anume, jud. Vrancea, Harghita si Covasa, facandu-se referire la activitatile realizate in teren de catre echipa proiectului.

Lista articolelor publicate in presa locala si nationala, precum si lista aparitiilor radio si Tv, este prezentata ca anexa a raportului final.

Pe parcursul desfasurarii proiectului LIFEURSUS, membri echipelor de implementare a actiunilor au participat la o serie de **conferinte internationale**, cu urmatoarele prezentari:

- Leonardo Bereczky, Anegroaie Ximena, Chiriac Silviu, Pop Ioan Mihai – „ *A comparision of home range size, movements, habitat use and activity patterns of released orphan brown bears and wild captured brown bears in the Carpathian mountains of Romania*”, 19th International Conference on Bear Research and Management, Conference IBA, **16-22 May 2010 Tbilisi, Georgia**,
- Pop Ioan Mihai , Leonardo Bereczky, Chiriac Silviu,– „*Analyses of the Romanian South-Eastern Carpathian human-bear conflicts based on bear damages, human opinion, bear hunting*”, 20th International Conference on Bear Research and Management, **17-22 Iulie 2011, Ottawa, Canada**
- Leonardo Bereczky, Pop Ioan Mihai , Chiriac Silviu, - „*Analyze of brown bear populations regulating factors in the Romanian Carpathians based on a case study on survival rate and mortality cause of rehabilitated and re - introduced brown bears*”, Poster at the 20th International Conference on Bear Research and Management, **17-22 Iulie 2011, Ottawa, Canada**
- “*Implemented methods for bear damage prevention in the southeast area of the Romanian Carpathians mountains - Best practices*” with co-authors S. Chiriac, G. Radu, and C. Stanga

the 20th International Conference on Bear Research and Management, **17-22 Iulie 2011, Ottawa, Canada**

- Comparing Two Techniques for Rapid Assessment of Brown Bear Abundance in Romania Viorel Dan Popescu, Ioan Mihai Pop, Gyorgy Lajos Berde, and Silviu Chiriac the 20th International Conference on Bear Research and Management, **17-22 Iulie 2011, Ottawa, Canada**
- Pop Ioan Mihai, Chiriac Silviu, Leonardo Bereczky. “*Land use and behavioral patterns of the relocated bears in the South Eastern Romanian Carpathian Mountains*”. The International Conference Environment – Landscape – European , Annual Meeting of the Faculty of Geography **4 – 6 Noiembrie 2011, Bucuresti, Romania**
- Pop Ioan Mihai, Bereczky Leonardo, Cosmin Stîngă, Berde Lajos. “*The analysis of the scores awarded to the trophies of brown bear skulls in the South-Eastern part of the Eastern Carpathians - reflection on the wildlife management*”, The 3rd Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum, **23-25 Noiembrie 2011, Bucuresti, Romania**
- Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu. “*Land use and behavioral patterns of brown bears in the South-Eastern Romanian Carpathian Mountains: A case study of relocated and rehabilitated individuals*”, The 86th Annual Conference of the German Society of Mamalogy, **4-8 Septembrie 2012, Frankfurt, Germania**
- Pop Ioan Mihai, Sallay Alexandra, Lajos Berde, Bereczky Leonardo, Chiriac Silviu. “*An equivocal relation between bear harvest and damage occurrence in the Eastern Carpathian Mountains*”. 21st International Conference on Bear Research and Management, Conference IBA, **26-30 Noiembrie 2012, New Delhi, India**
- Silviu Chiriac, Radu Mihai Sandu, Ioan Mihai Pop, Lucian Marius Pătrascu. “*Analyzing suitability factors in selecting dens by brown bears in the South-Eastern part of the Eastern Romanian Carpathians*”. Poster. 21st International Conference on Bear Research and Management, IBA 2012 Conference, **26-30 Noiembrie 2012, New Delhi, India**
- Pătrascu, L.M., Chiriac, Silviu, “*Perspectives for reintroducing physically disabled bears into the wild: the case of a 3-legged-bear*”, The Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum with international participation, **2013, Bucuresti, Romania**
- Ioan M. Pop, Viorel D. Popescu, Lajos Berde, Silviu Chiriac – “*Comparing two techniques for rapid assessment of Brown bear abundance in Romania*”. The Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum with international participation, **2013, Bucuresti, Romania**, http://www.czga.ro/pozepagini/CZGA_2013__Book_of_abstracts.pdf
- Alexandra Sallay, Ioan M. Pop, Lajos Berde, Leonardo Bereczky, Silviu Chiriac - An equivocal relation between demographic structures of harvested brown bears and damage occurrence in the Eastern Romanian Carpathian Mountains, The Annual Zoological Congress http://www.czga.ro/pozepagini/CZGA_2013__Book_of_abstracts.pdf of “Grigore Antipa” Museum with international participation, **2013, Bucuresti, Romania**

Avand in vedere faptul ca promovarea proiectului reprezinta o conditie esentiala pentru asigurarea succesului activitatilor din proiect, au fost concepute si realizate in **Decembrie 2010**, materiale promotionale, anume; **pliante** in limba romana (3000 exemplare) si engleza (1000 exemplare) continand informatii referitoare la scopul si obiectivele proiectului, **mape de hartie personalizate** (200 exemplare), **pixuri** (500 bucati), **tricouri** (300 bucati) si **calendare** (300 bucati) avand logo-ul LIFE Natura si al proiectului.

Pentru asigurarea unei informari optime si facile a populatiei din judetul Vrancea, in fata sediului institutiei coordonatoare a proiectului LIFEURSUS, APM Vrancea, a fost instalat **panoul de prezentare a proiectului** in format A0 care contine titlul proiectului, scopul si obiectivele acestuia, sursa de co-finantare, institutiile partenere, precum si siglele LIFE, Natura 2000 si cea a proiectului. De asemenea, la sediile institutiilor partenere au fost instalate **postere de prezentare** format A2 continand informatii referitoare la proiectul LIFE08/NAT/RO/000500. Toate aceste materiale promotinale au fost realizate in luna **Februarie 2010**.

Membri echipei campaniei de constientizare din partea APM Vrancea au realizat pagina web a proiectului www.carnivoremari.ro/lifeursus, intitulata "Cele mai bune practici si actiuni demonstrative pentru conservarea populatiei de *Ursus arctos* din sud/estul Carpatilor Orientali". Pagina poate fi accesata din domeniul www.carnivoremari.ro care contine si informatii privind alte proiecte LIFE desfasurate anterior LIFE 8576 si LIFE 000170. De pe acest domeniu pot fi obtinute, de asemenea, informatii referitoare la cele trei specii de carnivore mari (urs, lup, ras), avand pe pagina in limba romana un geo-portal GIS, articolele aparute in revista National Geographic, un portal dedicate voluntariatului, precum si un blog. Pe portalul vizitatorilor poate fi observat numarul vizitatorilor la un moment dat, steagurile reprezentand nationalitatea vizitatorilor si alte detalii interesante.

Pagina web a proiectul LIFE+ include informatii despre actiunile desfasurate si o versiune electronica a materialelor produse in acest proiect. A fost realizata verisunea in limba engleza a paginii web, la aceasta data ambele veriuni (RO, EN) fiind updatate cu cele mai recente notificari privind proiectul LIFEURSUS. A fost creat un blog care poate fi accesat de pe www.blog.carnivoremari.ro si care se leaga de cea mai populara retea de socializare Facebook in scopul de a promova rezultatele proiectului unei audiente mai largi.

Incepand cu anul de debut al proiectului a fost realizat periodic, in luna decembrie a fiecarui an, un newsletter distribuit ulterior partenerilor in proiect, institutiilor si grupurilor tinta interesate in implementarea activitatilor din proiect, in scopul informarii cu acuratete in ceea ce priveste desfasurarea in ansamblu a tuturor activitatilor proiectului LIFEURSUS si continand chestiuni privind: *Crearea echipei proiectului, Strategia campaniei de constientizare, Crearea bazei de date GIS, Analiza pagubelor produse de catre urs, Metode de evaluare cantitativa si calitativa a populatiei de urs brun, Echipa RAT, Lobby pentru adoptarea ghidurilor metodologice, Extinderea actiunilor ARMU, Reducerea mortalitatii juvenile pentru ursi, Inplementarea sistemelor de protective, Promovarea proiectului etc.* Newsletterul totalizeaza aproximativ 8 pagini, fiind conceput in limba romana si produs intr-un numar de 100 exemplare.

La finalul proiectului a fost produs raportul **layman** care reprezinta varianta soft a prezentarii ansamblului de actiuni desfasurate in acest proiect, fiind conceput special pentru publicul larg care nu este familiarizat cu limbajul de specialitate si termenii specifici domeniului conservarii speciei *Ursus arctos* si a habitatelor acestuia. Raportul apare in format A4, avand un numar de 20 pagini si este tiparit in 50 exemplare. Acest raport va aparea in mediul on line in format electronic si va fi distribuit prin intermediul paginii www.carnivoremari.ro

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Realizarea paginii web a proiectului	D1	Decembrie 2010	Decembrie 2010
Poster A0 pentru promovarea proiectului	D1	Februarie 2010	Februarie 2010
Newsletter	D1	Decembrie 2010 Decembrie 2011 Decembrie 2012 Decembrie 2013	Decembrie 2010 Decembrie 2011 Decembrie 2012 Decembrie 2013
Layman	D1	Octombrie 2013	Decembrie 2013
Realizarea paginii web a proiectului	D1	Decembrie 2010	Decembrie 2010
Realizarea toolkitului pentru promovarea proiectului	D1	Decembrie 2010	Decembrie 2010

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Pagina web – Inception Report 2010
- Pliant LIFEURSUS RO/EN, Tricou, pix, mapa – Inception Report 2010

- Press clipping – Mid term Report 2011
- Newsletter 2010, 2011 –Mid term Report and Progress report

Anexe atasate acestui raport:

- Raport Layman tiparit in doua versiuni ENG si RO (anexa nr 21)
- Newsletter nr. 4 pentru anul 2013(anexa nr 22)
- Raport final privind articolele publicate in mass-media(anexa nr 23)

ACTIUNEA D.2 Instalarea panourilor informative

Activitatile de concepere, producere si montare a panourilor informative in principalele puncte de desfasurare a activitatilor proiectului au venit in sprijinul implementarii campaniei de constientizare de diseminare a rezultatelor proiectului prin promovarea proiectului si a actiunilor de conservare a ursului brun si a siturilor Natura 2000. Responsabil de implementarea actiunii a fost Agentia pentru Protectia Mediului Vrancea, fiind atinse targeturile propuse in proiect.

Panourile au fost realizate intr-o prima transa la sfarsitul anului 2010 in luna Decembrie, un numar de **10 panouri informative** fiind instalate in spatii pietonale la sediile beneficiarului si ale partenerilor, precum si la Centrul de Reabilitare si Monitorizare a Carnivorelor Mari in Lepsa/Vrancea si la Centrul pentru Reabilitarea Puilor de Urs Orfani in Balan/Harghita. Aceste panouri contin principalele informatii cu privire la proiectul LIFEURSUS, precum si toate elementele care promoveaza pogramul LIFE+ si sprijinul financiar al Comisiei Europene.

Alte **10 panouri informative** au fost realizate in Mai 2011 si au fost montate in areale cu trafic turistic din urmatoarele situri Natura 2000: Putna-Vrancea (2 panouri), Herculian (2 panouri), Ciomad Balvanyos, Cheile Varghisului, Oituz Ojdula (2 panouri), Madaras, Tinovul Mohos. Panourile au dimensiunea de 200 x 150 cm, avand cadru metalic si protectie UV. Informatiile oferite prezinta scopul si obiectivele proiectului, situl Natura 2000, specia tinta, reguli de comportament intr-un habitat populat de ursi si harta sitului. Pe fiecare panou apar siglele LIFE, Natura 2000 si sigla proiectului, fiind prezentata sursa de finantare a proiectului LIFEURSUS.

Am urmarit ca panourile sa fie amplasate in puncte strategice si potrivite din punct de vedere al implementarii actiunilor proiectului, in arealele unde s-au desfasurat activitati constante din cadrul proiectului si sa prezinte un grad ridicat de accesibilitate si vizibilitate pentru public. Rezultatele au fost vizibile in primul rand la nivelul comunitatilor locale prin constientizarea importantei pe care siturile Natura 2000 o reprezinta si la nivelul vizitatorilor prin evidentierea siturilor protejate si punctarea prezentei speciei *Ursus arctos*.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Instalarea panourilor informative	D2	Septembrie 2010	Septembrie 2010 Mai 2011

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Poze in anexe foto – Inception Report 2010, Mid term Report 2011

Anexe atasate acestui raport:

- Nu este cazul

ACTIUNEA D.3 campanie de constientizare in scopul promovarii metodelor de conservare a ursului brun si de reducere a conflictelor

În cadrul campaniei pentru promovarea acțiunilor de conservare a ursului brun și a metodelor de reducere a conflictelor, au fost realizate, conform planificarilor și schemei de implementare a proiectului, activitățile de informare a grupurilor tinta (localnici, turiști, elevi și mass-media) din cele trei județe, fiind instalate bannere în 50 de locații din arii protejate. De asemenea, a fost produs toolkitul pentru conservarea speciei (pliante, suporturi de curs, DVD). De bună implementare a acestei acțiuni s-au ocupat membri Asociației pentru Conservarea Valorilor Naturii, Balan, jud. Harghita. Rezultatele au fost vizibile la nivelul cunoștințelor acumulate și acoperirii unei palete largi de domenii de interes, principalii beneficiari fiind comunitățile locale de pe raza de implementare a proiectului, în special a celor aflate în areale suprapuse sau învecinate siturilor de interes pentru conservarea speciei *Ursus arctos*. Localnicii din zonele rurale au înțeles faptul că populația de urși reprezintă o legătură importantă a unui sistem natural iar dispariția acestuia poate genera pagube mult mai mari decât cele înregistrate până acum prin prezența ursului brun în vecinătatea așezărilor umane.

Pentru atingerea scopurilor acțiunii, au fost organizate mai multe întâlniri cu autoritățile locale, fermieri, localnici din zonele rurale ale căror areale se întrepătrund cu habitatele ursului, gestionari ai fondurilor de management cinegetic, la multe din aceste întâlniri participând simultan atât factorii interesați cât și autoritățile locale.

- O întâlnire în acest scop a fost organizată de ACNV cu sprijinul APM Covasna, în **25.02. 2010** cu instituții și organizații având responsabilități directe sau indirecte în managementul ursului brun la nivelul județului Covasna. În cadrul acestei întâlniri au fost discutate subiecte referitoare la necesitățile de conservare a speciei *Ursus arctos* și metodele concrete de reducere a conflictelor cu ajutorul sistemelor demonstrative de protecție utilizate în cadrul proiectului LIFEURSUS. Participanții au fost informați asupra riscurilor create de fragmentarea habitatelor și de antropizarea tot mai accentuată a ecosistemelor forestiere, fapt care determină urșii să caute hrană în vecinătatea localităților umane. Localnicii prezenți au ridicat problema lipsei unui sistem eficient de compensare a pierderilor economice datorate urșilor și au solicitat autorităților o implicare mai bună în realizarea unui ghid pentru fermieri care să prezinte metodele concrete de prevenire a pagubelor.

- În județul Harghita, localitatea Miercurea Ciuc, la sediul Consiliului Județean Harghita fost organizată în **18.03.2010** o întâlnire cu factori interesați implicați în managementul ursului brun. La acest eveniment au participat reprezentanți ai următoarelor instituții: Prefectura Județului Harghita, Consiliul Județean Harghita, Garda Națională de Mediu, Inspectoratul de Poliție Județean Harghita, Direcția Sanitar Veterinară, Direcția Agricolă, Inspectoratul de Regim Silvic și Cinegetic Brașov, reprezentanți ai autorităților locale din mediul rural și reprezentanții gestionarilor fondurilor de management cinegetic. Au fost prezentate activitățile proiectului LIFEURSUS și au fost dezbătute cauzele care duc la apariția conflictelor om/urs. Au fost evidențiate principalele lipsuri ale actelor normative în vigoare și au fost prezentate metodele concrete prin care fermierii își pot diminua pagubele produse de urși.

- O altă întâlnire de informare/conștientizare a fost organizată la Tușnad Băi, județul Harghita, în data de **11.07.2011** cu participarea reprezentanților autorităților locale, a gestionarului fondului cinegetic și a proprietarilor de terenuri. Întâlnirea a avut ca scop analiza problemelor create de urșii habitați din localitate și posibilitățile de rezolvare a acestora. Cu acest prilej au fost prezentate demersurile echipei LIFEURSUS în ceea ce privește relocarea urșilor probleme din localitatea Tușnad și evoluția ulterioară a celor trei exemplare de urs. De asemenea, au fost prezentate activitățile concrete de reducere a pagubelor produse de urși, care au fost implementate la nivelul județului Harghita.

- În data de **21.02.2012** a fost organizată la Nistorești, județul Vrancea, o întâlnire cu autoritățile care administrează situri Natura 2000, fiind purtate discuții referitoare la pericolele reprezentate de fragmentarea habitatelor ursului brun și necesitatea continuării eforturilor de conservare a speciei *Ursus arctos* prin implicarea activă a localnicilor în acțiuni educative și

incurajarea acestora in directia utilizarii sistemelor eficiente de protectie impotriva atacurilor animalelor salbatice.

- In **10.08.2012** au fost desfasurate doua intalniri cu autoritatile locale din localitatile Chiojdeni si Jitia, judetul Vrancea, organizate de catre APM Vrancea din partea proiectului LIFEURSUS unde au fost discutate probleme legate de conservarea ursului brun prin reducerea conflictelor generate de aceasta specie si cresterea constientizarii populatiei locale in legatura cu importanta speciei.

- Doua intalniri au fost organizate de catre reprezentanti ai APM Vrancea in **29 si 30.08.2012** la primariile comunelor Paltin si Vintileasca, acestea fiind zone unde, in ultimii 3 ani, au fost semnalate majoritatea pagubelor provocate de ursi. La aceste intalniri au participat primarii, politia locala, administratori ai fondurilor cinegetice, ITRSV si localnici. Intalnirile au avut scopul de a prezenta modul de aplicare a Hotararii 1679 din 10 decembrie 2008 privind modalitatea de acordare a despagubirilor prevazute de Legea vanatorii si a protectiei fondului cinegetic nr. 407/2006, precum si obligatiile ce revin gestionarilor fondurilor cinegetice si proprietarilor de culturi agricole, silvice si de animale domestice pentru prevenirea pagubelor.

- In data de **06 si 11.09.2012** in localitatile Bolotesti, Burca, Vidra, Mera, Vulcaneasca si Poiana Cristei din judetul Vrancea, a fost demarata de catre APM Vrancea o actiune ampla de diseminare a materialelor informative si educationale realizate in proiectul LIFEURSUS. Cu aceasta ocazie, membri echipei LIFE au purtat discutii cu autoritatile locale din localitatile mentionate, fiind discutate *ad-hoc* la sediile institutiilor publice chestiuni privind problema lipsei informatiei cu privire la specia tinta si a importantei actiunilor de conservare a ursului brun, fiind necesara imbunatatirea imaginii speciei si aplicarea metodelor de reducere a conflictelor prin utilizarea sistemelor moderne de protectie impotriva animalelor salbatice.

- In **18.09.2012** in localitatea Toplița, judetul Harghita a fost organizata de catre membri echipei de implementare a proiectului LIFEURSUS din partea APM Harghita o întâlnire cu factorii interesați în managementul silvic și cinegetic din comunele aflate in nordul județului Harghita. Au fost purtate discutii privind importanta siturilor Natura 2000 in conservarea ursului brun si necesitatea constientizarii personalului lucrator provenind din satele aflate in interiorul sau in vecinatatea acestor situri cu privire la modalitatile de reducere a conflictelor om-urs prin aplicarea metodelor de protectie impotriva pagubelor provocate de animalele salbatice in general.

- In perioada **18 si 25.09.2012** au avut loc doua intalniri cu stakeholderii in satele Barcani si Batani, jud. Covasna, acestea fiind organizate de catre Asociatia pentru Conservarea Valorilor Naturii, cu suport din partea APM Covasna. Au fost dezbatute teme precum cauzele conflictelor dintre oameni si specia tinta, posibilitati si metode de prevenire a acestor conflicte, cele mai noi si accesibile sisteme de indepartare a animalelor salbatice care pot veni in contact cu gospodariile localnicilor si pot provoca pierderi economice.

- O actiune de crestere a constientizarii si a diseminarii materialelor informative si educationale a fost realizata in **02 si 04.10.2012**, in satele Ruginesti, Varnita si Valea Sarii din judetul Vrancea, ocazii cu care, de asemenea, au fost purtate discutii cu autoritatile locale referitoare la pagubele produse de ursi si modalitati de reducere a acestor pagube prin intermediul sistemelor electrice de protectie sau a dispozitivelor sonore si olvactive de indepartare a animalelor salbatice.

- O intalnire cu crescatorii de animale a fost desfasurata cu ocazia unui targ local din data de **15.01.2013** in Vidra, judetul Vrancea. Cu aceasta ocazie, membri echipei LIFEURSUS au oferit informatii privind cele mai noi tehnici de protectie impotriva animalelor salbatice si necesitatea reducerii conflictelor dintre fermieri si ursi.

- In data de **30.01.2013** a fost organizata de catre APM Vrancea o intalnire cu reprezentantii locali ai administratorilor de padure de pe raza comunelor Tulnici si Soveja din judetul Vrancea, unde au fost discutate subiecte legate de legislatia privind acordarea despagubirilor si obligatiile gestionarilor fondurilor cinegetice.

- APM Vrancea a organizat in data de **06.03.2013** intalnirea anuala a gestionarilor fondurilor de management cinegetic din judetul Vrancea, la care au participat: reprezentanti din partea ocoalelor silvice Tulnici, Zabala si Naruja, precum si manageri ai fondurilor cinegetice Lepsa, Macradeu si Valea Ramnicului. A fost prezentata experienta echipei proiectului acumulata in anii anteriori in ceea

ce privește urșii habituate, efectele acestui fenomen de habituație și modalități de prevenire și reducere a numărului urșilor problema.

- În **12.04.2013** s-a desfășurat o întâlnire cu toți gestionarii fondurilor cinegetice din județul Harghita, organizată la sediul Agenției pentru Protecția Mediului Harghita din Miercurea Ciuc unde au fost dezbătute teme legate de conservarea ursului brun în siturile Natura 2000 și prevenirea conflictelor generate de prezența acestora în vecinătatea localităților din acele zone. Au fost prezentate diverse sisteme care s-au dovedit eficiente pentru protecția împotriva pagubelor provocate de urși.

- În **24 și 27.06.2013** au fost organizate 2 întâlniri cu fermierii de pe raza comunelor Naruja și Nereju pentru promovarea sistemelor de protecție împotriva urșilor. Evenimentul a fost organizat de către APM Vrancea în cadrul proiectului LIFEURUSUS, la aceste întâlniri participând și reprezentanți ai administrațiilor locale: primărie, poliția locală. Participanților le-au fost prezentate cele mai noi sisteme de protecție precum garduri electrice, sisteme vizuale de îndepărtare, substanțe repelente, fiindu-le explicate modalitățile de funcționare și impactul asupra animalelor sălbatice.

- Reprezentanții echipei de implementare a proiectului LIFEURUSUS au participat în data de **30.07.2013** la tabăra anuală a Asociației Carpatine Ardelene organizată în comuna Frumoasa, jud. Harghita, printr-o serie de prezentări privind managementul siturilor Natura 2000 și metode de prevenire a accidentelor provocate de urși aparute pe fondul lipsei unor cunoștințe privind comportamentul speciei și a metodelor moderne de apărare împotriva animalelor sălbatice.

- În data de **14.09.2013** au fost organizate, de către APM Vrancea, scurte întâlniri cu gestionarii fondurilor de vanatoare și reprezentanți ai autorităților locale. Întâlnirile s-au desfășurat în localitățile Mera, Reghiu și Andreiasu și au fost dezbătute diferite teme legate de necesitatea diminuării conflictelor și metode care pot fi aplicate la nivelul localităților pentru prevenirea și reducerea pagubelor provocate de animalele sălbatice și în special de specia *Ursus arctos*.

În perioada **Februarie – Aprilie 2012** au fost concepute, editate și montate în 50 de locații din arealul de implementare a proiectului, **bannare informative** care prezintă specia *Ursus arctos* ca element cheie în ecosistem și reprezentând o valoare inestimabilă a munților noștri. Aceste bannere au fost realizate într-o manieră fotografică și conțin informații privind influența negativă exercitată de om asupra comportamentului speciei țintă și efectele care rezultă din acest fapt concretizate în pagubele provocate de către urși. Bannerele au fost instalate în următoarele locații: **15** în județul Vrancea, **17** în județul Covasna, **18** în județul Harghita, conform tabelului anexat. Tabelul cu detalierea locațiilor este atasat în anexa raportului.

Pentru susținerea campaniei de conștientizare, în cadrul acțiunii de promovare a măsurilor de conservare a ursului brun și de reducere a conflictelor, în **Februarie 2012** a fost produs **toolkit-ul** care conține suportul de curs, un film pe suport DVD precum și un pliant.

Suportul de curs intitulat *“Aspecte din biologia și ecologia ursului brun”* a fost realizat de către Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii în format 16/24 cm, având 24 pagini, fiind produs într-un număr de 6000 exemplare. Acesta a fost diseminat în special elevilor din școlile aflate în localități din interiorul sau vecinătatea ariilor naturale protejate de interes pentru conservarea speciei de urs brun. Materialul conține informații care explică într-o manieră interactivă modul de viață a ursului, începând de la stadiul de pui până la cel de exemplar adult, punând accent, în același timp, pe responsabilitatea ce ne revine în ceea ce privește viitorul acestei specii. A fost conceput ca un ajutor suplimentar în informațiile oferite de către profesori.

Suportul de curs conține și un **film documentar pe suport DVD** realizat la Centrul de Reabilitare a Urșilor Orfani, Balan, care prezintă în mod interactiv câteva aspecte legate de funcționarea și activitățile din cadrul centrului.

Un număr de 1500 de exemplare de curs au fost distribuite partenerilor în proiect (APM VN, APM HG, APM CV, ACDB) pentru a fi diseminate mai departe în școlile locale de pe raza fiecărui județ, în cadrul diverselor evenimente. 500 suporturi de curs au ajuns direct la școlile din arealul proiectului prin intermediul inspectoratelor școlare iar cele 1000 cursuri rămase au fost diseminate în cadrul campaniei de conștientizare.

Pe baza acestor materiale, în intervalul **Decembrie 2011-Februarie 2012** au fost organizate doua cursuri în Odorheiul Secuiesc și Ilieni, sustinute de membri echipei LIFEURSUS. Cursurile de cinegetică au fost concepute pentru a forma paznici de vânătoare. În cadrul materiilor au fost prezentate diferite problematice legate de carnivore mari, cum ar fi: probleme legate de evaluarea efectivelor și metode care au fost încercate în cadrul proiectului Life, efectele deranjului zonelor de hibernare, importanța carnivorelor în ecosistem, comparații între țările vestice unde lipsesc carnivorele mari și cadrul carpatic în care ele există, subliniind importanța acestor specii. Au fost prezentate și câteva studii de monitoring a exepelarelor echipate cu sisteme de telemetrie, problematica puilor orfani împreună cu rezultate din Centrul Pentru Reabilitarea Urșilor Orfani, cât și aspecte legate de urșii problemă și factorii care facilitează dezvoltarea acestui fenomen. Lista cu participanii la cursurile de instruire este prezentată în anexa raportului.

Pliantul "*Si noi suntem responsabili*" a fost realizat într-un număr de **6000 exemplare**, fiind utilizat în cadrul evenimentelor desfășurate ca urmare a derulării campaniei de creștere a conștientizării publicului prin diseminarea acestuia la agențiile turistice, punctele de informare turistică sau alte locații accesibile grupului țintă. Pliantul se adresează în special turistilor, prezentând informații referitoare la consecințele fenomenului de habitare, ce ar trebui să stim când ne aflăm într-o zonă populată de urși, greseli de comportament al turistilor în habitatele ursilor.

Conferințele de presa având aplicatie în teren s-au desfășurat după cum urmează:

- În **18 Octombrie 2010** a fost organizată la nivelul județului Vrancea o conferință de presa cu titlul: "*Best practice and demonstration actions to conserve the population of Ursus arctos in central-eastern part of Eastern Carpathians*", la aceasta participând reprezentanți din partea mass-mediei locale (FOCUS TV, ATLAS TV, Monitorul de Vrancea, Ziarul de Vrancea, Ziarul de Astazi). Cu acest prilej participanții au fost invitați la o incursiune în arealul de implementare al proiectului și pentru a vizita Centrul de Reabilitare și Monitorizare a Carnivorelor Mari din Lepsa, Vrancea. Vizita pe teren a jurnaliștilor a cuprins și o etapă în care s-a vizitat o zonă specială de conservare din cadrul ROSCI Putna-Vrancea, unde jurnaliștii au putut observa urme ale trecerii ursilor și le-au fost prezentate modalitățile de monitorizare prin tehnici non-invasive a speciilor de carnivore mari.

- În data de **8 iunie 2011** a fost organizată de către Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii (ACNV) cu sprijinul APM Vrancea și APM Covasna, o conferință de presa cu vizita în teren în **județele Vrancea și Covasna**. Au fost prezenți jurnaliști de la 7 organizații media din județul Covasna (Mesagerul de Covasna, Observatorul de Covasna, Haromszek, Szekelyhon, TVR Tg. Mures, Hirmondo, Radio Romania Actualitati). Vizita în teren a avut loc în siturile Natura 2000 Oituz Ojdula și ROSCI Putna-Vrancea precum și la Centrul de Reabilitare și Monitorizare a Carnivorelor Mari din Lepsa. Pe parcursul întâlnirii cu jurnaliștii, reprezentanții instituțiilor implicate în implementarea proiectului LIFEURSUS au prezentat activitățile derulate în cadrul proiectului și au oferit participanților informații privind etologia speciei și modalitățile practice de reducere a conflictelor. La Centrul de monitorizare și Reabilitare a Carnivorelor Mari, Lepsa, jurnaliștii au vizualizat echipamentele de uz veterinar utilizate în salvarea ursilor aflați în dificultate, custile de transport, sala de intervenții medicale, tarcurile de reabilitare, fiindu-le prezentat un istoric al intervențiilor realizate în cadrul proiectului în vederea eliberării unor urși braconati.

- În **29 august 2011**, Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii a organizat o nouă conferință de presa cu vizita în teren în **județul Harghita**. Evenimentul mediatic a fost organizat în localitatea Gheorghieni, unde reprezentantul proiectului s-a întâlnit cu reprezentanții mass-media invitați la această conferință (Ziarul Kronika, Ziarul Harghita, Ziarul Gyergyoi Hirlap, Ziarul Uj Kelet, Ziarul Gyergyoi Kisujzag, Feny TV, Radio Tg. Mures, TV Gheorghieni, Radio Mix FM. Conferința a debutat la ora 8.00 în cadrul unei întâlniri la sediul ACNV unde au fost distribuite jurnaliștilor materiale informative realizate în cadrul proiectului, și au fost oferite toate informațiile referitoare la stadiul de implementare a activităților, fiind prezentate rezultatele atinse până în prezent.

A doua etapă a acestui eveniment a constat într-o deplasare împreună cu jurnaliștii în habitate naturale populate cu urși bruni în zona Csikikert. În cadrul acestei deplasări, jurnaliștii au avut prilejul să cunoască tehnicile utilizate în cadrul proiectului pentru determinarea abundenței ursilor bruni în

siturile Natura 2000 si sa vizualizeze un areal in care ursii isi fac barloguri. De asemenea, au fost prezentate principalele amenintari care conduc la declinul populatiei de urs brun si metodele de reducere a impactului activitatilor antropice.

- In **16 Decembrie 2011** s-a desfasurat o conferinta de presa organizata de catre **APM Harghita** pe tema celor mai bune practici si actiuni demonstrative pentru conservarea populatiei de urs brun in zona central-estica a Carpatilor Orientali ", fiind prezentate activitatile desfasurate de la debutul proiectului si pana la acea data, fiind realizata o incursiune in teren pentru vizitarea catorva situri Natura 2000.

- In data de **6 Februarie 2012** Asociatia pentru Conservarea Valorilor Naturii, Balan, **jud. Harghita** in colaborare cu **APM Vrancea si APM Covasna** au organizat o conferinta de presa la care au participat reprezentanti ai mass mediei din cele 3 judete. A fost prezentata utilitatea centrelor din Balan si Lepsa in salvarea exemplarelor de urs brun, pui orfani sau adulti braconati, si a fost realizata o incursiune in teren la aceste centre. De asemenea, au fost prezentate activitatile ARMU si RAT pana in acel moment.

- In **24 Mai 2012** a fost organizata de catre **APM Vrancea** o conferinta de presa cu incursiune in aria naturala protejata Cascada Putnei, judetul Vrancea, eveniment prin intermediul caruia au fost prezentate particularitatile ariei natural, cu aceasta ocazie fiind prezentate rezultatele proiectului LIFEURUS si activitatile care urmeaza a fi implementate.

- In preioada **28-31 Mai 2012** cu ocazia activitatilor organizate de catre **APM Vrancea** in Parcul Natural Putna-Vrancea, in Lepsa, jud, Vrancea pentru celebrarea a 20 de ani de LIFE Nature, au fost invitati reprezentanti ai mass-mediei locale. A fost vizitata expozitia foto, eveniment organizat la Centrul de Reabilitare si Monitorizare a Carnivorelor Mari Lepsa, unde au putut fi observate si echipamentele utilizate in interventii ARMU, custile de transport, camera de interventii chirurgicale si tarcurile de reabilitare.

- In perioada **03-10 Septembrie 2012** a fost realizata o incursiune in teren cu echipa DIGI TV la nivelul **judetelor Vrancea si Covasna**. Actiunea a fost realizata de catre **APM Vrancea si APM Covasna**, cu participarea Alexandrei Sallay, voluntar al proiectului LIFEURSUS. Evenimentul a fost relatat in presa locala, la eveniment fiind prezenti si reprezentanti ai mass-mediei locale. Scopul a fost acela de a realiza un pachet de emisiuni tv privind conservarea ursilor in cadrul proiectului LIFE. Pe parcursul deplasarii in teren, jurnalistii au avut ocazia sa cunoasca tehnicile utilizate in acest proiect pentru determinarea abundentei speciei *Ursus arctos* in siturile Natura 2000, principalele amenintari care au determinat declinul populatiei de urs brun in Romania dar metodele de reducere a impactului activitatilor umane in siturile desemnate pentru conservarea speciei vizate in proiect . Incursiunea a fost facuta pe raza Parcului Natural Putna Vrancea, fiind vizitat Centrul De Reabilitare si Monitorizare a Carnivorelor Mari, Lepsa, jud. Vrancea, un observator pentru animale salbatice si un barlog monitorizat anterior iar in judetul Covasna situl Natura 2000 Oituz-Ojdula.

- In intervalul cuprins intre **7-10 Iunie 2013** postul de televiziune DIGI 24 a realizat pentru emisiunea "Din Interior" un film documentar referitor la carnivorele mari in aria de implementare a proiectului LIFEURUS in colaborare cu APM Vrancea. Reprezentanti ai echipei de implementare a proiectului au realizat deplasarea in teren cu echipa de jurnalisti ai portului tv precum si cu reprezentantii presei locale pentru a marca cu aceasta ocazie conferinta de presa, fiind prezentate rezultatele proiectului pana la acea data. A fost vizitat centrul din Lepsa, dl Silviu Chiriac acordand un interviu referitor la speciile de carnivore mari, cu accent pe specia vizata in proiect.

- In intervalul **18-20.10.2013** cu ocazia desfasurarii Conferinței Silvicultorilor din Transilvania, au fost organizate doua intalniri la Odorheiu-Secuiesc și la Harghita Mădăraș de catre reprezentati ai APM Harghita din partea proiectului LIFEURSUS. Cu aceasta ocazie, membri APM Harghita au sustinut prezentari referitoare la necesitatea conservarii speciei *Ursus arctos* si au fost purtate discutii privind pagubele provocate de ursi si metodele cele mai eficiente de prevenire a conflictelor si reducere a acestor pagube. Acțiunea de informare si conștientizare a personalului silvic a inclus si o ieșire pe teren impreuna cu reprezentanti ai mass mediei locale, in situl Natura "Harghita Mădăraș".

-

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Organizare anuala a intalnirilor cu autoritatile locale	D3	Anual in Noiembrie	18 Martie 2010 11 Iulie 2011 21 Februarie 2012 10, 29, 30 August 2012 06,11 Septembrie 2012 02,04 Octombrie 2012 24,27 Iunie 2013 14 Septembrie 2013
Instalare bannere	D3	August 2012	Aprilie 2012
Organizare 15 intalniri cu grupurile tinta	D3	Pana in Mai 2013	Septembrie 2013
Conferinte de presa cu aplicatii in teren. Una pe an in fiecare judet.	D3	Octombrie 2010 Octombrie 2011 Octombrie 2012 Octombrie 2013	Octombrie 2010 Iunie 2011 August 2011 Decembrie 2011 Februarie 2012 Mai 2012 Septembrie 2012 Iunie 2013 Octombrie 2013
Realizarea toolkitului pentru conservarea speciei	D3	Octombrie 2011	Februarie 2012

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Poze in anexa foto si articole din press clipping – Mid term Report 2011
- Suport de curs si pliante tiparite – Progress report 2012

Anexe atasate acestui raport:

Lista cu participantii la cursurile de instruire a paznicilor de vanatoare (anexa nr 24)

Tabelul cu detalierea locatiilor in care au fost instalate bannere (anexa nr 25)

ACTIUNEA D.4 Promovarea celor mai bune practici si actiuni necesare pentru protejarea barlogurilor de hibernare si diminuarea cauzelor care conduc la abandonul puilor de urs

Scopul implementarii activitatilor de promovare a celor mai bune practici si actiuni pentru protejarea barlogurilor de hibernare si a diminuarii cauzelor care conduc la abandonarea puilor de urs a fost acela de a constientiza grupurile tinta asupra reducerii gradului de perturbare a ursilor in perioada hibernarii sau a alaptatului. De asemenea, nivelul scazut al cunostintelor privind zonele cu barloguri, a arealelor frecventate de ursi aflate in apropierea traseelor turistice si in ceea ce priveste comportamentul femelelor cu pui, pot provoca conflicte, rezultand pierderi in randul ursilor si aparitia puilor de urs orfani. Prin urmare, cresterea nivelului de informare si educare in randul turistilor, silvicultorilor si managerilor fondurilor cinegetice a reprezentat o prioritate a campaniei de constientizare din cadrul proiectului LIFEURSUS.

Actiunea a fost coordonata de Asociatia pentru Conservarea Valorilor Naturii, fiind realizata conform planificarii initiale prevazuta in propunerea de proiect. Nu au fost inregistrate intarzieri care sa influenteze buna implementare a actiunii, toate activitatile fiind finalizate in intervalele si la datele prevazute in proiect.

Pentru a diminua cauzele care conduc la perturbarea activitatilor ursilor, precum si in scopul informarii publicului cu privire la habitatele si caracteristicile acestei specii, in perioada **Decembrie 2010-August 2011**, ACNV a conceput si produs 3 tipuri de **pliante**. format A4, continand text bilingv (RO, HU), fiecare pliant continand informatii referitoare la finantator si partenerii din proiect, logo-urile LIFE si Natura 2000:

- **“Nu ma deranja in barlogul meu, si nu te voi deranja nici eu!”**, avand ca grup tinta turistii, a fost tiparit in 3000 exemplare. Pliantul explica in linii mari riscurile de accident care pot aparea in cazul deranjarii unei femele cu pui sau a unui urs in barlog, responsabilitatea oamenilor in ceea ce priveste declinul speciei, fiind descrise caracteristicile topografice si ecologice ale arealelor utilizate pentru cresterea puilor (zone cu desisuri, expozitie sudica etc) impreuna cu principalele semne din teren care pot indica prezenta barlogurilor. Aceste pliante au fost distribuite turistilor in diferite puncte de vizitare (ex. Punctele de acces in rezervatiile natural Cheile Tisitei si cascada Putnei din Parcul Natural Putna-Vrancea), cabanelor montane, refugiilor turistice si pensiunilor.
- **“Protectia barlogurilor este esentiala pentru conservarea speciei”**, realizat intr-un numar de 1000 exemplare, pentru companiile de exploatare forestiera si personalul din zona rurala. Sunt explicati factorii de risc in cazul deranjarii femelelor cu pui si necesitatea protejarii zonelor frecventate de ursoaicele cu pui in perioada de iarna-primavara. Acest material a fost distribuit la sediile companiilor de exploatare forestiera si la sediul primariilor comunelor care detin un procent insemnat din suprafetele acoperite cu paduri.
- **“Protectia barlogurilor este esentiala pentru conservarea speciei”**, conceput in scopul constientizarii managerilor fondurilor cinegetice si a personalului din teren de pe raza ariilor protejate, fiind tiparite 500 exemplare. Este evidentiata responsabilitatea ce revine managerilor fondurilor cinegetice in cazul accidentelor. Au fost oferite datele de contact al Centrului de Reabilitare a Ursilor Orfani, Balan, in cazul constatarii aparitiei unor cazuri de ursi orfani sau abandonati. Pliantele au fost diseminate la sediile administrative ale fondurilor cinegetice de pe raza de implementare a proiectului.

Diseminarea materialelor a fost realizata la nivelul celor trei judete, pliantele destinate turistilor fiind distribuite in: Harghita Bai, Madaras, Lacu Rosu, Izvoru Mures, Covasna, Sugas Bai, Tusnad Bai, Tulnici, Lepsa, Balvanyos, pliantele adresate firmelor de exploatare forestiera si a angajatilor provenind din mediul rural fiind diseminate in: Toplita, Bicaz, Balan, Sandominic, Voslobeni, Zetea, Madaras, Liban, Turia, Batani, Baraolt, Covasna, Zagon, Ojdula, Oituz, Lepsa, Soveja, Naruja, Tulnici, iar cele pentru constientizarea managerilor fondurilor de vanatoare au fost distribuite cu ocazia diverselor intalniri organizate de echipa de implementare a proiectului in scopul derularii actiunilor din cadrul proiectului LIFEURSUS si cu ocazia activitatilor in teren realizate de echipa RAT.

În scopul prezentării importantei protejării arealelor în care au fost identificate semne ale activității urșilor (zone de fătare, creștere a puilor, iernare etc), au fost organizate o serie de întâlniri cu detinatorii ai parchetelor de exploatare a lemnului, comunități locale, manageri ai fondurilor cinegetice și cluburi neconvenționale de turism:

Cu ocazia Zilei Mediului a fost organizată o întâlnire cu stakeholderii din situl Natura 2000 Harghita Madaras. Evenimentul s-a desfășurat în sala de ședințe a primăriei Madaras în data de **03.06.2010**, la întâlnire participând și reprezentanți locali ai guvernului din satele Danesti, Carta și Madaras. Au fost, de asemenea, prezenți și reprezentanți ai celor trei comune care dețin areale întinse de pădure în situl Harghita Madaras. Cele trei comune au în administrare terenuri aflate în estul sitului Natura 2000 desemnat pentru conservarea speciei *Ursus arctos*, areal în care practicile tradiționale de pășorît reprezintă un factor de risc pentru apariția conflictelor cu ursul brun. Reprezentanți ai APM Harghita au prezentat, pe lângă materialul power point referitor la importanța siturilor Natura 2000, importanța protejării unor astfel de arii în care obiectivul principal îl reprezintă conservarea ursului în perioadele sensibile de creștere a puilor și de iernare, fiind distribuite cu această ocazie pliante informative.

O altă întâlnire a fost organizată la Tusnad Bai, județul Harghita în data de **11.07.2011** la care au participat autoritățile locale, manageri ai fondurilor cinegetice și proprietari de terenuri, unde a fost prezentată importanța înțelegerii comportamentului adecvat a personalului lucrător și a planificării atente a activităților în zonele cu barloguri și protejarea acestora mai ales în perioadele de alăptat și de iernat. Au fost explicate situații în care, din cauza stresului cauzat de perturbarea zonelor de iernat, a fost provocat indirect fenomenul de habituare a unor exemplare de urși deoarece arealele în care se depozitează gunoiul menajer reprezintă singura sursă de hrană în perioada iernii. Pe parcursul derulării întâlnirii au fost distribuite pliante referitoare la protecția barlogurilor.

În data de **12.01.2012** au fost realizate vizite la parchetele de exploatare deschise în zona Bodoc și Micfalău. Reprezentanți ai APM Vrancea din partea proiectului LIFEURSUS împreună cu reprezentantul fondului cinegetic au purtat discuții cu patru agenți economici ce exploatează masa lemnoasă din aceste localități. Discuțiile au vizat importanța cunoașterii zonelor cu barloguri și adaptarea activităților de exploatare în funcție de prezența acestora pentru evitarea perturbării urșilor în perioada de iarnă și de creștere a puilor.

În urma unor vizite în teren din **02.02.2012** a membrilor echipei de implementare a proiectului LIFEURSUS din partea APM Covasna împreună cu reprezentantul fondului cinegetic realizată la parchetele de exploatare deschise în zona Bodoc și Micfalău, județul Covasna de către patru agenți economici ce exploatează masa lemnoasă, au fost purtate discuții privind necesitatea cunoașterii zonelor cu prezența a barlogurilor pentru evitarea situațiilor de abandon al puilor sau migrarea urșilor în perioada de iarnă către zonele periferice ale localităților, acolo unde pot găsi hrană, respective în locurile de depozitare a gunoiului menajer.

În perioada **29 - 30.03.2012**, APM Vrancea a organizat o întâlnire la Lepsa, județul Vrancea, cu reprezentanți ai administrației Parcului Natural Putna-Vrancea. Dezbaterile au avut ca subiect necesitatea informării firmelor de exploatare a lemnului de pe raza parcului cu privire la localizarea barlogurilor și a măsurilor necesare reducerii perturbării zonelor respective pe durata iernii și a creșterii puilor mici.

În data de **30.03.2012** APM Covasna a organizat o întâlnire pe teren cu agenții economici din localitățile Cheile Varghisului și Cormos, împreună cu reprezentantul fondului cinegetic, fiind realizate vizite la parchetele de exploatare a masei lemnoase de pe raza localităților. Au fost discutate aspecte privind modalitățile de exploatare a lemnului care să țină cont de prezența barlogurilor de urs și au fost distribuite pliante informative.

Cu ocazia Zilei Biodiversitatii a fost organizata in data de **22.05.2012** in rezervatia naturala Tisita, judetul Vrancea o vizita de lucru, fiind invitati reprezentanti ai administratiei Parcului Natural Putna Vrancea si ai proprietarilor de paduri de pe raza localitatilor Tulnici si Lepsa. La acest eveniment au avut acces si turistii aflati in zona. A fost vizitata rezervatia naturala Tisita unde participantii au avut ocazia sa parcurga Poteca Tematica a carnivorelor mari, putand fi observate diverse aspect legate de comportamentul si habitatul ursului brun, atractia principala fiind barlogul artificial construit in rezervatie.

In localitatea Vidra din judetul Vrancea s-a desfasurat o intalnire cu stakeholderii apartinand comunei, in scopul promovarii activitatilor de protectie a barlogurilor si a zonelor de crestere a puilor de urs. Intalnirea a avut loc in data de **31.05.2012** si a fost urmata de dezbateri pe teme legate de ursii problema, rezolvarea conflictelor care apar in zona si diminuarea braconajului.

In data de **01.02.2013** membri echipei de implementare a proiectului LIFEURSUS au participat la sesiunea de lucru privind realizarea programului local si ofertei eco-turistice pentru anul 2013 a localitatii Tusnad Bai, judetul Harghita, prin sustinerea unei prezentari pe tema posibilitatilor de prevenire a problemelor cauzate de ursii gunoieri din localitate precum si beneficiile in domeniul turismului si a statutului de arie protejata de interes comunitar, sit Natura 2000.

O intalnire cu silvicultorii apartinand comunelor Gura Calitei si Dealul Lung din judetul Vrancea s-a desfasurat in **05.02.2013**. Intalnirea a fost organizata de catre membri echipei de implementare a proiectului LIFEURSUS din partea APM Vrancea, scopul fiind acela de promovare a activitatilor de conservare a zonelor de iernare utilizate de care ursi si a reducerii perturbarii ursilor in perioada hibernarii sau a alaptatului din cauza producerii unor pierderi critice de energie datorate deplasarilor excesive a exemplarelor in scopul indepartarii de sursa de deranj si cautarea unor noi zone de iernat sau alaptat.

In Lepsa si Soveja, judetul Vrancea au fost organizate in **15.03.2013**, doua intalniri cu gestionarii fondurilor de vanatoare de pe raza celor doua localitati, la care au fost prezentate subiecte legate de protectia zonelor sensibile pentru ursi, probleme de habituale si au fost promovate cele mai bune practici privind evitarea abandonului juvenil. A fost impartit un numar insemnat de pliante din seria *“Protectia barlogurilor este esentiala pentru conservarea speciei”* destinate constientizarii managerilor fondurilor de vanatoare.

In data de **04.12.2013** a fost organizata la Lepsa, judetul Vrancea o intalnire cu reprezentanti ai administratiei Parcului Natural Putna-Vrancea. Intalnirea a avut ca scop prezentarea modalitatilor de informare a turistilor, care frecventeaza intr-un numar din ce in ce mai mare parcul natural, cu privire la prezenta ursilor in areal, metode de evitare a aparitiei unor conflicte din cauza necunoasterii zonelor de risc si a comportamentului inadecvat in apropierea ursilor. Au fost distribuite pliante adresate turistilor precum si administratorilor parcului.

Succesul implementarii acestei actiuni de crestere a constientizarii a constat in reducerea imaginii negative in randul populatiei locale, educarea acesteia cu privire la metodele de reducere a conflictelor cu animalele salbatice in general si diminuarea pagubelor provocate de ursi inregistrate la ferme sau gospodarii.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Realizare toolkit pentru promovarea activitatilor de protectie a barlogurilor de iarna	D4	Mai 2011	August 2011
Intalniri anuale cu factorii interesati	D4	Decembrie 2013	Decembrie 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Pliante – 3 modele tiparite – Mide term Report 2011 + raspuns la adresa ARES500518

Anexe atasate acestui raport:

- Nu este cazul

ACTIUNEA D.5 Promovarea siturilor de interes conservativ desemnate pentru conservarea carnivorelor mari si promovarea beneficiilor socio-economice generate de statutul de sit Natura 2000

Prin implementarea actiunii de promovare a siturilor Natura 2000 din cadrul proiectului a fost urmarita cresterea constientizarii publicului larg in aspecte privind intelegerea conceptului Natura 2000 si importanta siturilor de interes comunitar desemnate in scopul conservarii ursului brun prin realizarea unui toolkit educativ si de informare, organizarea unor intalniri cu stakeholderii din siturile Natura 2000 sau vecinatatea acestora si derularea unei campanii educative in scoli. Activitățile desfășurate în cadrul acestei actiuni au fost bazate pe concluziile desprinse din acțiunea A3 din cadrul proiectului, redate în documentul intern intitulat „**Strategia de implementare a campaniei de constientizare în ceea ce privește percepția populației locale asupra ursului brun (*Ursus arctos*) și a siturilor Natura 2000**” realizat de către Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii, partener în proiect și responsabil pentru implementarea actiunii. Rezultatele obtinute sunt conforme cu prevederile proiectului iar termenele limita au fost respectate, actiunea fiind finalizata fara sa fie intampinate probleme.

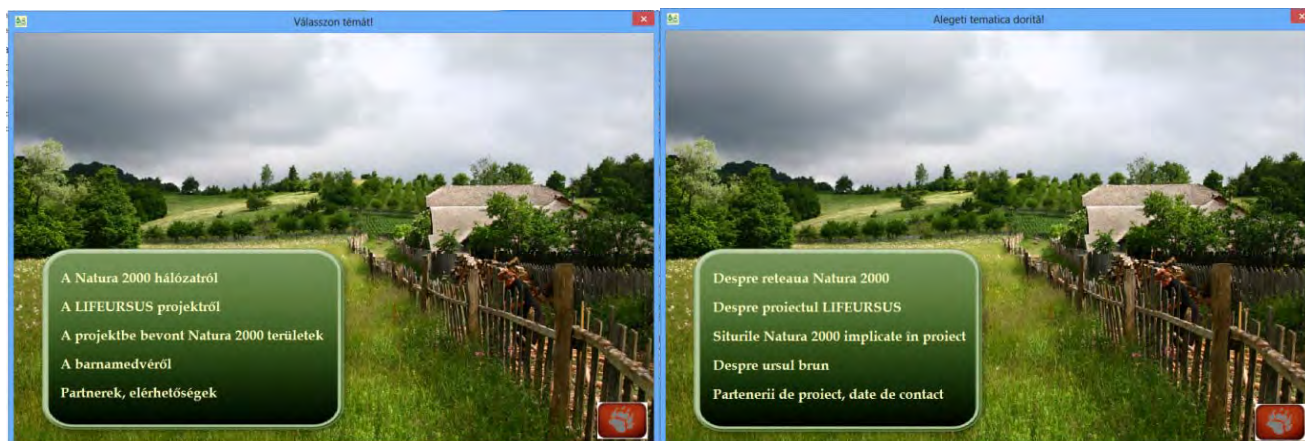
Pentru inceput au fost realizate, pe baza strategiei de implemementare a campaniei de constientizare dezvoltata în cadrul actiunii A3, activitatile premergătoare demararii campaniei de constientizare pentru promovarea siturilor Natura 2000, fiind stabilite principalele obiective ale campaniei si anume: conceptul de Natura 2000 sa fie bine cunoscut de toate grupurile tinta; oamenii sa cunoască functionarea sistemului Natura 2000; rețeaua ecologică să fie acceptată de factorii interesați în managementul ursului și al habitatelor acestuia din siturile Natura 2000; factorii interesați să participe activ la functionarea sistemului de arii protejate. Au fost stabilite, de asemenea, principalele grupuri țintă din cadrul campaniei de constientizare: fermieri, crescatori de animale, apicultori, agricultori, lucratori forestieri, turisti, autoritati ale comunităților locale, profesori și elevi, proprietari de terenuri.

Ulterior au fost elaborate toate materialele informative incluse în **toolkit-ul** pentru promovarea rețelei Natura 2000. Acest toolkit conține următoarele materiale informative:

DVD-ul multimedia a fost destinat autorităților locale, profesorilor sau altor factori din cadrul comunitatilor locale carora le sunt utile informații mai ample privind rolul și funcționarea rețelei ecologice Natura 2000, precum și despre siturile desemnate pentru conservarea ursului brun. În scrisoarea din partea Comisiei Europene numărul Ares(2012)101568 - 30/01/2012 a fost solicitat lamurirea unor neconcordanțe în ceea ce privește prezentarea. Astfel, DVD-ul a fost realizat conform informatiilor oferite în raportările anterioare destinate Comisiei Europene, fiind produs în trei limbi (romana, maghiara și engleza), utilizatorii putând accesa informații privind următoarele subiecte:

- *Cunostinte generale despre rețeaua Natura 2000*: conține informații esențiale referitoare la rolul, functionarea și beneficiile socio-economice ale rețelei ecologice. De aici poate fi accesată, de asemenea, harta siturilor Natura 2000 din România.
- *Cunostinte despre proiectul LIFEURSUS*: în plus față de datele tehnice generale ale proiectului, această secțiune include descrieri referitoare la scopul, obiectivele, acțiunile și rezultatele preconizate ale proiectului LIFEURSUS. De asemenea, poate fi vizionată o prezentare fotografică cu privire la acțiunile proiectului.
- *Siturile Natura 2000 implicate în proiect*: secțiunea include o descriere sumară a celor 15 situri din cadrul proiectului destinate conservării ursului brun. Poate fi accesat formularul standard a siturilor, harta localizării geografice precum și un material video realizat pentru fiecare sit care prezintă principalele valori ecologice, peisagistice sau culturale care caracterizează situl respectiv.
- *Cunostințe generale despre ursul brun*: din cauza faptului că nivelul informațiilor grupurilor țintă privind această specie se afla la un nivel scăzut, a fost considerată utilă includerea, în acest material, a unei descrieri a principalelor caracteristici fiziologice și comportamentale a ursului brun. Secțiunea mai conține un material video despre urs.

- *Date de contact si linkuri utile:* include datele de contact a partenerilor de proiect precum si adresele web a acestora. De pe acesta secțiune a DVD-ului poate să fie accesat direct site-ul de internet a proiectului: www.carnivoremari.ro

Toate informațiile sunt prezentate în trei limbi, excepție facând SDFs, care fiind extrase din documentele oficiale publicate nu au fost traduse. Cu toate acestea, fiecare arie protejată este prezentată textual în limbile maghiară, română și engleză și prin intermediul unui film și al unei hărți. Considerăm astfel că materialul educativ realizat respectă descrierea din cererea de finanțare, Ținând seama spre exemplificare prezentului raport încă un DVD.

La realizarea materialului s-a urmărit ca informațiile să fie redactate într-un limbaj cât mai accesibil pentru grupul țintă, să fie cât mai atrăgător, prin includerea unui număr sporit de fotografii și elemente grafice, și ca utilizarea acestuia să nu necesite cunoștințe informatice avansate. DVD-ul a fost realizat într-un tiraj de 500 de bucăți, fiind prezentat într-un plic de carton și având imprimare color.

Pliantul cu informații despre rețeaua Natura 2000 a avut scopul de a furniza informații referitoare la rețeaua Natura 2000 factorilor interesați din județele Harghita și Covasna, oferite în limba română și maghiară. Pe lângă informațiile generale privind funcționarea rețelei ecologice, pliantul include harta de distribuție a tuturor siturilor (SPA-uri și SCI-uri) din cele două județe, nu doar cele incluse în proiect. Imprimarea s-a realizat pe hârtie ecologică în format A4, având un tiraj de 3000 de exemplare. A fost destinat în special proprietarilor de terenuri, fermierilor, crescătorilor de animale, lucrătorilor forestieri etc.

Semne de carte, fiind realizat câte un tip de semn de carte pentru fiecare dintre cele 15 situri Natura 2000 incluse în proiect. Semnul de carte format 6x21 cm a avut scopul de a atrage atenția factorilor interesați asupra valorilor ecologice și importanța siturilor Natura 2000. Semnele de carte ale siturilor din județele cu minoritate maghiară au fost editate bilingv, textul în limba maghiară fiind imprimat pe partea posterioară a semnului de carte. Imprimarea a fost realizată pe hârtie ecologică, fiind tipărit un tiraj de 300 de exemplare pentru fiecare sit Natura 2000.

Harta complexă a siturilor Natura 2000, format mare 77x64 cm, destinată în special turistilor care vizitează această zonă, oferă informații referitoare la localizarea geografică a siturilor Natura 2000 din cadrul proiectului, drumurile de acces, arii protejate de interes național, forme de relief, rețeaua hidrologică etc. Conține, de asemenea, descrierea fiecărui sit în parte având codul Natura 2000, suprafața precum și numele și datele de contact a custodelui/administratorului acestuia. În completarea informațiilor furnizate, materialul include cunoștințele generale referitoare la rețeaua ecologică Natura 2000, a importanței ecologice și de conservare a ursului brun. Este tipărită pe hârtie rezistentă la umezeală și uzură, putând fi folosită și pe teren, în cursul excursiilor. A fost editată într-un tiraj de 2000 de bucăți. Materialul a fost introdus în registrul internațional al publicațiilor având numărul ISBN 978-606-92551-48.

Pentru realizarea acestor materiale informative a fost respectat termenul de finalizare, anume **31 mai 2011**. Materialele informative au fost distribuite partenerilor în proiect în funcție de cerințele proiectului, ajungând prin intermediul acestora la factorii interesați prin distribuție directă în cursul

întâlnirilor, distribuire prin punere la dispoziția persoanelor interesate a materialelor informative la sediul agențiilor de mediu, la sediile ONG-urilor din domeniu, administrații publice locale, sediile gestionarilor fondurilor cinegetice, administratorilor ariilor protejate și situri Natura 2000, punctele de informare turistică, etc și prin punerea la dispoziție în format digital pe site-ul oficial al proiectului.

În conformitate cu planurile de lucru a campaniei de conștientizare au avut loc pe întreaga perioadă de desfășurare a acestei acțiuni, evenimente și întâlniri cu factori interesați pe care le prezentăm succint după cum urmează:

- 18.03.2010 - promovarea demarării proiectului în județul Harghita și primul contact cu reprezentatii factorilor interesați, realizată în cadrul unei întâlniri de lucru de amploare la Miercurea Ciuc.

- 03.06.2010 - organizarea întâlnirii cu factorii interesați privind situl Natura 2000 „Harghita Madaras” cu ocazia aniversării „Zilei Mediului” în comuna Madaras; reprezentanți ai APM Harghita au prezentat un material Power Point despre importanța rețelei ecologice Natura 2000, beneficiile socio-economice ale rețelei Natura 2000 și legătura dintre aceasta și proiectul LIFEURSUS.

- 01.10.2010 - cu ocazia „Zilei Mondiale a Habitatului” a fost organizată o excursie de studii pentru elevii din clasa a VI-a a Școlii Generale Nagy Istvan din Miercurea Ciuc, fiind vizitat habitatul natural al ursului brun din apropierea localității Miercurea Ciuc, zona propusă pentru a fi inclusă în rețeaua ecologică Natura 2000.

- 25.03.2011 - acțiunea de informare/conștientizare, organizată în clădirea Universității Sapiența din Miercurea Ciuc, județul Harghita, de către APM Harghita în colaborare cu ONG-ului Asociația Carpatina Română, privind rețeaua Natura 2000 și ariile protejate de interes național și comunitar care se suprapun arealului ursului brun. La întâlnire au participat localnici din vecinătatea siturilor de interes comunitar, silvicultori și persoane implicate direct în managementul ursului brun.

- 14.05.2011 - acțiunea de informare/conștientizare a elevilor din școlile elementare de pe raza localității Miercurea Ciuc, organizată la Potond, jud. Harghita, privind speciile de interes comunitar, în special ursul brun, și rețeaua Natura 2000.

- 31.05.2011 - eveniment organizat la Palatul Copiilor din Sfântu Gheorghe, județul Covasna, cu ocazia „Zilei Internaționale a Mediului”, la acest eveniment participând 150 de elevi cu vârste cuprinse între 8-10 ani.

- 21.07.2011 - a fost organizată la Vărșag, jud. Harghita o acțiune de informare/conștientizare pentru elevii din școlile elementare. În cursul acestei activități, APM Harghita a organizat o excursie în situri de interes comunitar cu participanții la tabără ecologică din localitate.

- 21.07.2011 - acțiune de informare/conștientizare a elevilor din Școala Elementară „Janos Mathe” din Herculan, organizată în situl Natura 2000 „Herculan” din județul Covasna.

- 20.07-01.08.2011 - expoziție foto dedicată pădurii și ursului brun, organizată la Muzeul Carpatilor Orientali din Sfântu Gheorghe, jud. Covasna în contextul Zilei Internaționale a Mediului.

- 21.08.2011 - echipa proiectului a participat la invitația Asociației Istenkhaz din localitatea Batani, la acțiuni de informare dedicate copiilor privind protecția naturii și a carnivorelor mari.

- 21.08.2011 - echipa proiectului a participat la invitația Școlii generale „Mathe Janos” din localitatea Herculan, județul Covasna, la acțiuni de informare dedicate copiilor și profesorilor privind conservarea carnivorelor mari. Acțiunile au fost organizate în situl Natura 2000 Herculan.

- 30.09-01.10.2011 - cu ocazia „Zilei Animalelor” a fost organizată o tabără ecologică pentru elevi la Cabana „Kalibasko” din comuna Lueta, județul Harghita.

- 16.11.2011 - întâlnire de lucru la Sediul Consiliului Județean Harghita privind extinderea rețelei ecologice Natura 2000. La aceasta întâlnire dl Both Jozsef din partea Proiectului LIFEURSUS a susținut o prezentare privind beneficiile socio-economice ale siturilor Natura 2000.

- 14.12.2011 - întâlnire cu factorii interesați (reprezentanți ai administrațiilor locale, proprietarilor de terenuri, composesorilor, ocoalelor silvice și gestionarilor fondurilor cinegetice) din Lunca de Jos, județul Harghita

- 22.02.2012 - întâlnire cu factorii interesați (reprezentanți ai administrațiilor locale, proprietarilor de terenuri, composesorilor, ocoalelor silvice și gestionarilor fondurilor cinegetice) din comuna Zetea, județul Harghita,

- 23.02.2012 - actiune de educare/constientizare in legatura cu siturile Natura 2000 si ursul brun ca specie protejata de interes comunitar, organizata la Grupul Scolar Economic "Johannes Kajoni" din Miercurea Ciuc, judetul Harghita.
- 28.02.2012 - intalnire cu reprezentantii factorilor interesati din domeniul managementul vanatului si a fondurilor cinegetice organizata la sediul AVPS Tarnava Mare din Odorheiu Secuiesc, judetul Harghita.
- 04.04.2012 - actiune de educare/constientizare in cadrul saptamanii „Scoala altfel” despre siturile Natura 2000 si ursul ca specie protejata de interes comunitar, organizat la Liceul de Arta „Nagy Istvan” din Miercurea Ciuc, judetul Harghita.
- 13.04.2012 - participare la conferinta intitulata *“In serviciul mediului”* organizată la Izvorul Muresului, judetul Harghita, prin prezentarea unui material privind avantajele sociale si ecologice ale retelei Natura 2000.
- 16.04.2012 - organizare intalnire cu localnicii la Izvorul Muresului, judetul Harghita in scopul promovarii siturilor Natura 2000.
- 18.05.2012 – reprezentanti din partea proiectului LIFEURSUS au participat la conferinta internationala intitulata *“Utilizarea durabila a padurilor”* organizata in comuna Dealu, judetul Harghita, unde au prezentat siturile Natura 2000 din cadrul proiectului si necesitatea conservarii habitatelor utilizate de ursul brun.
- 05.06.2012 - actiune de educare/constientizare in cadrul scolii generale din Focsani, organizata de reprezentantii APM Vrancea din partea proiectului LIFEURSUS privind importanta siturilor Natura 2000 in conservarea diversitatii biologice paralel cu dezvoltarea comunităților locale.
- 18-22.09.2012 - eveniment organizat cu ocazia editiei a11-a a *„Saptamanii Mobilitatii Europene”*. Evenimentul a fost marcat prin deschiderea unui punct informativ in zona ultracentrală a municipiului Miercurea Ciuc, jud Harghita, in Piata Libertatii.
- 18.09.2012 - la Toplita a avut loc întâlnirea cu factorii interesati in managementul silvic si cinegetic din comunele nordice ale judetului Harghita.
- 23.11.2012 - excursia de studiu cu elevii din școlile generale de pe raza localitatii Miercurea Ciuc, judetul Harghita, în situl Natura 2000 „Harghita Madaras”.
- 01.02.2013 – participare la sesiunea de lucru privind realizarea programului local si ofertei eco-turistice pentru anul 2013 a localitatii Tusnad Bai, judetul Harghita.
- 12.04.2013 - intalnire de lucru cu toti gestionarii fondurilor cinegetice din judetul Harghita, organizata la Sediul Agentiei pentru Protectia Mediului Harghita din Miercurea Ciuc.
- 22-24.04.2013 - eveniment organizat de echipa proiectului LIFEURSUS cu ocazia „Zilei Pământului” printr-o actiune de constientizare a elevilor la Biblioteca Judeteana „Joanes Kajoni” din Miercurea Ciuc, judetul Harghita.
- 30.08.2013 - reprezentantii proiectului au participat la tabara anuala a Asociației Carpatine Ardelene organizata in comuna Frumoasa, judetul Harghita, printr-o prezentare privind managementul siturilor Natura 2000, respectiv o prezentare despre prevenirea accidentelor provocate de ursi.

Trebuie mentionat faptul ca actiunea de promovare a siturilor de importanta comunitara vizate in proiect și a beneficiilor socio-economice ale acestora a fost desfasurata si in cadrul altor intalniri organizate pe perioada derularii proiectului LIFEURSUS despre care se raportează in dreptul acțiunii respective (C4, D3, D4, D6 etc.).

In perioada **22.04.2012 – 22.06.2012** APM Harghita a organizat concursul de desene pentru elevi cu titlul *„Noi si ursii”*. Concursul a fost mediatizat prin intermediul mass-mediei locale si naționale, prin site-ul proiectului www.carnivoremari.ro, prin inspectoratele scolare judetene, precum si in urma intalnirilor directe cu elevii in scoli. Echipa de implementare a proiectului a realizat o vizita in 16 scoli ale comunelor ale zonele din vecinatatea siturilor Natura 2000 din cadrul proiectului, in intentia de a motiva elevii in a participa la acest eveniment. Pana la termenul limita fixat in data de 25.05.2012, la sediile agentiilor judetene de protectie a mediului a sosit un numar de **1556 de lucrari din 61 scoli** din mediul rural al judetelor Harghita, Covasna si Vrancea.

Evenimentul festiv de anuntare a rezultatelor si deschiderea vernisajului cu lucrarile participante a avut loc in Galeria Consiliului Judetean Harghita, in cadrul *“Saptamanii Mediului”*, din **08.06.2012**. La acest

eveniment au fost prezenti și reprezentantii Institutiei Prefecturii Judetului Harghita, ai Consiliului Judetean Harghita precum și mass mediei locale. Jurizarea a avut loc la sediul Agentiei pentru Protectia Mediului Harghita iar rezultatul jurizarii a fost publicat pe pagina de internet a proiectului LIFEURSUS www.carnivoremari.ro. Expozitia a putut fi vizionata pana la data de 22. 06. 2012.

Au fost acordate premii elevilor castigatori, premiul special constand intr-o excursie de studiu pentru școala cea mai activa la acest concurs fiind castigat de Scoala Generala „Köllő Miklós” din Ciumani, judetul Harghita. Excursia s-a desfasurat în data de 20.06.2012, fiind vizitata Grădina Zoologica din Târgu Mures, la acest eveniment participand unui număr de 45 de elevi si cadrele didactice insotitoare.

Campania de constientizare pentru promovarea siturilor de interes comunitar destinate conservarii carnivorelor mari si promovarea beneficiilor socio-economice ale siturilor Natura 2000 a fost finalizata prin realizarea **Raportului final al campaniei de constientizare**, acesta fiind realizat în cursul lunii **Septembrie 2013**. Prin intermediul textului raportului se face referire la aspecte privind realizarea si diseminarea materialelor informative, intalniri cu factorii interesati si actiuni de informare/constientizare legate de evenimenteprevind mediul, descrierea desfasurarii concursului de desene pentru elevi „Noi si ursii”, cuprinzand, de asemenea si un capitol de anexe (anexa foto, referate si minuta intalnirilor cu factorii interesati si listele de participare).

Succesul actiunii de promovare a siturilor Natura 2000 si a beneficiilor in randul populatiei locale aflata in interiorul sau in vecinatatea acestor situri a constat in imbunatatirea imaginii la nivelul localnicilor cu privire la prezenta Siturilor Natura 2000, fiind inteles mai bine conceptul care sta la baza retelei ecologice europene. Participarea stakeholderilor la intalnirile organizate in judetele Covasna si Harghita au aratat interesul acestora in ceea ce priveste siturile Natura 2000 si a speciei *Ursus arctos* pentru care au fost desemnate siturile, precum si in privinta modalitatilor de rezolvare a problemelor aparute ca urmare a suprapunerii siturilor pe teritoriile administrate sau detinute de acestia.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Realizare toolkit promovare Natura 2000	D5	Mai 2011	Mai 2011
Organizare intalniri cu stakeholderii	D5	pana in Mai 2013	Aprilie 2013
Raport final campanie de constientizare pentru siturile Natura 2000	D5	Septembrie 2013	Septembrie 2013
Realizare toolkitului promovare Natura 2000	D5	Mai 2011	Mai 2011

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- documente .pdf : pliant APM_exterior_curbe, pliant APM_interior_curbe, DVD APM curbe, semen de carte_APM Harghita_curbe, Harta LIFEURSUS_fata, Harta LIFEURSUS_spate – Mide term Report 2011
- kit promovare Natura 2000:
 - ✓ DVD in trei limbi
 - ✓ Harta complexă a siturilor Natura 2000.
 - ✓ Pliant privind siturile Natura 2000 bilingv
 - ✓ Semne de carte pentru 15 situri Natura 2000

Anexe atasate acestui raport:

- Nu este cazul

Acțiunea D.6 Campanie de sensibilizare pentru promovarea produselor tradiționale locale ale agricultorilor și artizanilor ca instrument de îmbunătățire a coexistenței cu ursii bruni din siturile Natura 2000

Obiectivul general al acțiunii a fost de a schimba atitudinea negativă a localnicilor față de ursul brun, prin adoptarea unei metode de coexistență pașnică cu această specie cum ar fi vânzarea produselor ecologice produse în site-uri Natura 2000.

În zona de implementare a proiectului sunt predominante activitățile economice de tip micro-ferma, unde sunt caracteristice alimentele sau produsele industriale realizate în cantități mici. În general, acestea sunt produse de către membrii familiei și sunt vândute la marginea drumurilor cu trafic mai mare, în piețele locale, în apropierea obiectivelor turistice sau cu ocazia unor evenimente religioase sau tradiționale. La nivelul întregii țări, desemnarea siturilor Natura 2000 a generat, pe fondul lipsei unor plăți compensatorii o atitudine negativă a comunităților locale, care nu sunt convinși de beneficiile socio-economice generate de noul statut. De asemenea mulți fermieri și crescători de animale suporta pagubele produse de urși fără a fi despăgubiți de către stat. În acest context demersul nostru este de a crește valoarea produselor comercializate de producătorii locali prin promovarea acestora ca produse bears friendly.

Acțiunea a început cu **etapa de stabilire a zonelor de interes** pentru producătorii tradiționali, prin consultarea hărților turistice, culegerea de informații de la partenerii de proiect și identificarea asociațiilor producătorilor. În această acțiune s-au folosit de asemenea, unele informații despre pagubele produse de urs din zona de implementare a proiectului.

Membrii echipei de proiect au făcut deplasări în zonele identificate ca având potențialul de a îndeplini obiectivele proiectului. Au fost vizate localitățile din habitatele populate de urși sau legate de siturile Natura 2000. Deci, au fost vizitate următoarele localități :

- din județul Vrancea: Bârsești, Naruja, Nereju, Herastrau, Nistorești, Spulber, Tulnici, Lepsa, Gresu, Soveja;
- din județul Covasna: Ojdula, Bretcu, Lemnia, Ghelinta, Comandau, Baraolt, Varghis, Batanii Mari, Herculan, Balványos, Bixad,
- din județul Harghita: Tusnad, Sansimion, Santimbru, Sâncrăieni, Madaras, Danesti, Carta.

În fiecare localitate au fost colectate informații cu privire la unii producători locali, de la membrii comunității locale, oferindu-le și informații despre obiectivele proiectului și importanța conservării populației de urși, și metodele de reducere a conflictelor. A fost identificat un număr de producători locali ale căror date de contact și produse specifice au fost înregistrate în baza de date realizată în cadrul proiectului. Printre produsele identificate sunt: diferite tipuri de brânză, miere, siropuri, prajituri, ceramica de diferite tipuri, containere din lemn, instrumente muzicale din lemn, măști precreștine. În această fază am găsit o scădere a numărului de producători care vând alimente tradiționale. Din informațiile colectate de la ei am înțeles că acest lucru se datorează cerințelor sanitare și de igienă pentru producere și comercializare, a căror standarde au fost ridicate. O altă problemă specifică este creșterea fiscalității odată cu înregistrarea producătorilor ca entitate juridică specializată în producția și comercializarea de bunuri și servicii.

Baza de date cu cei 35 producătorii locali de tip „bears friendly” conține informații despre nume, localitate, date de contact, tipul produsului, cantitatea produsă. Conform clasificării propuse de către noi, un produs este considerat „bears friendly” dacă:

- provine dintr-o zonă situată într-un sit Natura 2000 în care se aplică măsuri de conservare a ursului brun
- producătorul utilizează o tehnologie prietenoasă față de mediu și față de habitatul ursului brun
- ferma, stupina sau cultura agricolă utilizează tehnici non-letale de prevenire a pagubelor
- fermierul adoptă tehnici de conviețuire cu urșii bruni

Nume producator	Localitatea	Tipul produsului promovat
Erimia Stan Țuțu Ion Năstase Ștefan Zota Valentin Tertițiu Șerban Hușcă Aneta Lazăr Maria Stanciu Dan Ramona Grigoriu Familia Zota Lupașc Pavel Ene Ionel Chirilă Costel Liviu Bălbărău Trifan Florentina Dumitrașcu Gina	Focșani Tulnici Calimănești Bârsești Odobești Nereju Bârsești Nistorești Vîrteșcoiu Mărășești Nereju Mera Bârsești Soveja Reghiu Reghiu	Miere, produse apicole Brânzeturi Caș, urdă de oi dulci Caș dulce/puțin sărat Caș de oi, caș de capră Măști populare Cămăși, catrințe, covorașe, Peritare, trăistuțe Bunatatidinnatura.ro Fluiere, piculină, cimpoaie Miere (polen, propolis) Fluiere, linguri lemn Icoane sculptate Caș, branză, urdă de oi Cașcaval afumat/neafumat Dulceață de fructe, siropuri
A.F. Jancsó And-Var Mézes I.I. Gáll Erzsébet A. I. Páll Etelka I.I. Szász Ilyés Simon Ioan Vitos Kerámia Î.I. Barthá F Zsolt Denes Reka Keramika Gyorfy Domokos Molnos A. Joysef Kristof Ilona Bolya Etelka Mozes Annamaria	Corund Od. Secuiesc Gheorghieni Gheorghieni Corund Corund M. Ciuc Gheorghieni Od. Secuiesc M. Ciuc Corund Corund Dănești Carta Carta	Vase de lemn Alimente, Turtă dulce Produse din fructe Țesături secuiești Miere și polen Produse de ceramică Produse meșteșugărești Produse apicole Haine rustice din in Produse de ceramică Produse meșteșugărești Produse de ceramică Produse din fructe, țesături Brânzeturi Prelucrare lână
Rustica Comert Juhos Edith Kovacs Istvan Dan Pandele	Ilieni Sf Gheorghe Sf Gheorghe Arcus	Decorațiuni interioare Tablouri din paie, icoane Port popular Produse apicole

În ceea ce privește realizarea etichetelor, precizăm că până în luna iulie 2012 au fost editate și tipărite etichetele bears friendly și Natura 2000 friendly. Etichetele au o formă și conținutul adaptat diferitelor tipuri de produse (caș afumat, borcane cu miere de albine, sticle cu sirop, borcane cu dulceața, produse din lemn) și conțin elemente de design cu specific tradițional. Odată cu etichetele autoadezive au fost tipărite și broșurile de promovare a produselor de tip bears friendly. Cele 5000 de broșuri sunt bilingve (ROM și ENG), au o calitate grafică deosebită și conțin informații despre proiectul LIFEURSUS, conceptul „bears friendly”, Reteaua Natura 2000 dedicată conservării ursului brun, prezentarea producătorilor locali, a produselor, modului de obținere a produsului, prelucrare și contextul în care este „prietenos față de siturile Natura 2000 și ursul brun. La finalul broșurii este prezentată lista producătorilor și datele de contact astfel încât, cititorul să poată contacta producătorul pentru a comanda/achiziționa direct un anumit produs. Broșurile au fost diseminate către pensiuni turistice din localitățile în care există astfel de producători, către primarii, turiști cu ocazia unor evenimente de promovare, târguri, serbări populare, etc. Broșura este de asemenea postată pe pagina web a proiectului.

Promovarea producătorilor s-a realizat și cu ocazia târgurilor locale, produsele de tip “bear friendly” au început să fie cunoscute și apreciate. Un astfel de caz a fost participarea unui producător din localitatea Soveja la un târg/eveniment public la care a prezentat bauturi alcoolice și produse din brânză realizate conform principiilor asumate și etichetate. Produsele au fost apreciate de participant, iar producătorul a

fost incurajat sa dezvolte afacerea considerand astfel ca ajutorul acordat prin promovare contribuie atat la asigurarea bunelor practice pentru convietuirea om-urs cat si la dezvoltarea antreprenoriala in mediul rural.

Producator local certificat „bears friendly” la un targ in data de 12.08.2012

Exemplificam cateva cazuri:

1. Produse apicole (miere, polen, faguri, cera) a caror sursa este o stupina situata in situl Natura 2000 ROSCI Oituj-Ojdula. Stupina a suferit pagube in trecut dar in prezent este dotata cu un gard electrificat (actiunea C6) care a contribuit, sub supravegherea noastra, la reducerea atacurilor ursilor. Atitudinea apicultorului este mult mai „prietenoasa” fata de coexistenta cu ursul brun. Produsele acestuia pot fi etichetate ca fiind „bears friendly” atata timp cat metodele de reducere a pagubelor nu devin contradictorii cu masurile de conservare. Precizam in acest context ca exista si apicultori care pentru reducerea pagubelor otravesc sau ucid ursii oferindu-le miere amestecata cu alcool etilic sau cu antigel auto.
2. Produse lactate (branza de oi, cas afumat, branza la burduf) a caror sursa este o stana de oi situata in situl Natura 2000 ROSCI Putna-Vrancea. Stana este adesea frecventata de ursi, dar pagubele inregistrate au scazut in ultimii ani datorita sistemelor de protectie cu garduri electrice si snururi cu stegulete. Practic beneficiile economice ale fermierului au crescut simtitor odata cu reducerea pierderilor si a manoperei necesare construirii unor garduri traditionale. Mai mult decat atat ciobanul s-a asumat adoptarea unor tehnici pastorale compatibile cu statutul de sit Natura 2000 a arealului, utilizand trasee de pasunat situate in afara ecosistemelor forestiere, iar numarul cainilor la stana a fost redus. Aplicarea unor etichete care certifica originea si asumarea tehnicilor de tip „bears friendly” va creste valoarea produselor si va incuraja fermierul sa mentina aceasta atitudine si pe viitor.

Livrabila	Cod actiune	Termen limită	Data realizarii
Baza de date cu producatori locali	D6	Mai 2011	August 2011
Realizarea brosurii si a etichetelor “bear friendly”	D6	Iunie 2012	Iulie 2012
Diseminarea materialelor de promovare si a etichetelor	D6	Septembrie 2012	Mai 2013

Livrabile transmise ca anexe la rapoarte anterioare

- Baza de date cu producatori locali – Inception report 2010
- Brosura *bear friendly* si etichete – Progress Report 2012

Anexe atasate acestui raport:

- Nu este cazul

4.3 Evaluarea generala a implementarii proiectului

Proiectul LIFEURSUS a fost implementat de o echipa cu o bogata experienta in domeniul conservarii diversitatii biologice in general si a managementului proiectelor LIFE in special. Acest context a permis ca actiunile sa fie implementate pe baza unor metodologii clare, concrete si realizate in concordanta cu resursele umane, logistice si financiare disponibile. Avand in vedere faptul ca cea mai mare parte a activitatilor concrete de conservare au fost de tip „best practice” au fost aplicate cele mai bune cunostinte si metode existente la data implementarii, astfel incat nu s-a pus problema inregistrarii unor esecuri. Planificarile spatiale si temporale au fost in permanenta updatate, tinandu-se cont de factorii care influentau bunul mers al actiunilor. In etapele de teren au fost inregistrate anumite fluctuatii in intensitatea aplicarii metodelor de evaluare a abundentei ursilor, fapt datorat conditiilor meteorologice sau a suprapunerii cu alte evenimente importante.

Toate metodologiile propuse (Protocol de interventie pentru salvarea animalelor salbatice, Metodologia de evaluare a ursilor bruni, Metodologia de evaluare a riscului indus de prezenta ursilor in zone locuite, Metodologia de reducere a pagubelor produse de ursi culturilor si fermelor de animale) au fost avizate de catre grupuri de experti la nivel national si au fost avizate de autoritatea nationale competenta care raspunde de implementarea masurilor de management a speciei tinta. Din punct de vedere al eficientei utilizarii resurselor financiare nu au fost inregistrate decalaje majore fata de planificarea initiala, contutiile si regulile impuse de Prevederile Comune fiind respectate si asumate de toti beneficiarii proiectului LIFEURSUS.

Activitatea de monitorizare a implementării și rezultatelor proiectului s-a realizat pe mai multe componente ce au vizat modul de planificare a activităților, buna desfășurarea a activităților, realizarea rapoartelor anuale și finale, verificarea și validarea produselor proiectului și urmărirea modului de realizare a indicatorilor propuși în cadrul activității.

Prima componentă bazată pe raportarea internă, a vizat ritmul de predare de către fiecare partener a planificărilor, rapoartelor și livrabilelor în raport cu termenele și momentele cheie ale proiectului. Monitorizarea realizată de către asistentul de proiect sub coordonarea managerului de proiect a avut rolul de a identifica problemele apărute și de a urgenta soluționarea acestora în vederea rămânării activităților în calendarul proiectului. Pentru fiecare planificare a activităților, raport sau livrabilă, partenerii au anunțat în prima etapă demararea activităților și ulterior au raportat cel puțin odata evoluția activităților. Fiecare activitate a beneficiat de un raport realizat anual, anterior rapoartelor oficiale ale proiectului.

Atelierele grupului de lucru al proiectului, organizate în fiecare început de an sau de fiecare dată când a fost necesar, au avut rolul de asigura dezbaterile rezultatelor și problemelor. Un alt scop al atelierelor de lucru a fost acela de a evalua gradul de realizare a obiectivelor respectiv succesul proiectului.

Implicarea membrilor Consiliului Științific, în validarea planificărilor chiar de la începutul implementării activităților a constituit un factor ce a consolidat încrederea membrilor echipei. Colaborarea între membrii echipei proiectului și Consiliul Științific pentru realizarea și validarea metodelor și protoalelor de lucru propuse în cadrul acțiunilor C1, C2, C4 și C7 a constituit un mare avantaj în desfășurarea ulterioară a activității. Membrii Consiliului, în funcție de specializarea lor, au fost consultați permanent, produsele cu caracter tehnic, protoalele interne de lucru, metodologiile și ghidurile finale fiind transmise acestora pentru corectură și validare. Această activitate s-a suprapus cu o altă componentă a monitorizării reprezentată de verificarea modului în care rezultatele proiectului se armonizează cu planurile privind conservarea speciei. Membrii Consiliului Științific, ce au activat voluntari în cadrul proiectului, s-au întâlnit cu echipa proiectului în localitatea Focșani, la sediul beneficiarului în data de 15 Mai 2013 cu scopul de a discuta ultimele detalii privind ghidurile și metodologiile realizate.

A doua componentă constând în raportarea externă, a fost implementată conform planificării inițiale. În cadrul acestei componente au fost transmise către Unitatea ENV.E-3 LIFE Nature următoarele rapoarte însoțite de anexe constând în planificări, rapoarte, livrabile și alte produse:

Raport de debut (Inception report)– septembrie 2010

Raport de progres (Mid-term report) – septembrie 2011

Raport de progres (Progres report) – decembrie 2012

Pentru monitorizarea succesului proiectului, au fost stabiliți în cererea de finanțare un set de 12 indicatori de succes calitativi, aferenți scopului și obiectivelor propuse pentru proiect:

- Menținerea statutului de conservare al populației de urși din arealul proiectului
- Menținerea statutului de conservare a speciei țintă în siturile Natura 2000 din arealul proiectului
- Funcționarea Animal Rescue Mobile Unit (ARMU)
- Funcționarea Centrului pentru Reabilitarea și Monitorizarea Carnivorelor Mari
- Diminuarea cazurilor în care este necesară împuscarea urșilor problema în urma intervenției echipei RAT;
- Asumarea de către managerii fondurilor cinegetice a metodelor de evaluare aplicate demonstrativ
- Diminuarea mortalității urșilor datorită braconajului și a habituarii ;
- Diminuarea cazurilor de mortalitate juvenilă în rândul puilor de urși;
- Reducerea nivelului pagubelor prin implementarea unor sisteme demonstrative de protecție
- Îmbunătățirea atitudinii față de protecția urșilor a localnicilor, autorităților locale și a turistilor
- Îmbunătățirea atitudinii față de siturile Natura 2000 a localnicilor, autorităților locale și a turistilor
- Valorizarea produselor bears friendly și a celor produse în siturile Natura 2000

Analiza modului în care s-au realizat indicatorii de succes monitorizați este prezentată în „Raport privind monitorizarea succesului proiectului LIFE08NAT/RO/000500” anexat la acest raport (anexa nr 19).

Eficiența în diseminarea informațiilor a fost urmărită pe parcursul implementării proiectului și a fost îmbunătățită ori de câte ori s-a considerat necesar. Au fost publicate **190 articole** în presa locală și națională, referitoare la diferite acțiuni desfășurate în proiect, fiind înregistrate **38 apariții** în cadrul televiziunilor locale și naționale, precum și **13 apariții** la posturile de radio. Pagina web a proiectului s-a bucurat de asemenea de o largă audiență și vizibilitate, fiind accesată atât pe plan național dar și internațional. Participarea echipei LIFEURSUS la numeroase evenimente/conferințe internaționale pe toate continentele planetei a dus la înregistrarea unei bune vizibilități a proiectului și a rezultatelor atinse. Managerul proiectului, a fost cooptat pe durata implementării proiectului în IUCN – LCIE (Large Carnivores Initiative for Europe) a dus la o mai bună diseminare a acțiunilor de conservare a ursului brun la nivelul grupurilor de experți la nivel European. Proiectul LIFEURSUS a fost promovat de asemenea și prin apariții la televiziuni internaționale (TV ARTE- Germania) și în publicații editate de către Comisia Europeană (Large Carnivore Conservation and Management in Europe: The contribution of EC co-funded LIFE projects, Long – term impact and sustainability of LIFE nature - 2014, LIFE and human coexistence with large carnivores - 2013).

Echipa proiectului a publicat de asemenea numeroase articole științifice în publicații naționale sau internaționale, fapt care atestă și promovează corectitudinea științifică a rezultatelor obținute în conservare. Cele aproximativ 60 de evenimente, întâlniri organizate cu diferite grupuri țintă au contribuit de asemenea decisiv la asigurarea unei foarte bune eficiențe în ceea ce privește diseminarea informațiilor privind proiectul și rezultatele atinse pentru conservarea ursului brun în arealul proiectului.

Semnificativ este faptul că cea mai mare parte dintre rezultate au atins un important efect imediat în ceea ce privește conservarea ursului brun în arealul proiectului. Stoparea declinului numeric al populației de urși prin acțiuni concrete de salvare a exemplarelor aflate în dificultate (braconate, puși de urși, ranite în coliziuni) și prin reducerea semnificativă a cazurilor în care se solicită împuscarea urșilor problema (în cazurile de risc analizate de echipa RAT) are un efect imediat și vizibil.

Deasemenea reducerea pagubelor produse de urși în arealul proiectului are efecte clare și imediate atât din punct de vedere economic dar și social prin creșterea acceptanței localnicilor față de specia țintă.

Realizarea unor ghiduri clare, ușor de utilizat și asumate de către Ministerul Mediului are pe de o parte un efect imediat la îmbunătățirea managementului populației de urși de către gestionarii fondurilor de management cinegetic, care au acum o unealtă simplă pentru evaluarea abundenței urșilor și un protocol de analiză și reacție în cazul apariției unor urși problema, dar și un efect lent dar sigur pe termen lung, aici fiind importantă aplicarea acestor ghiduri la nivel național. Așa cum se știe, practicile internaționale arată că, conservarea biodiversității se face cu pași mici și cu răbdare, intervenindu-se brutal doar atunci când situațiile din teren o cer. Noi suntem convinși că practicile bune și caracterul demonstrative al acțiunilor de conservare vor avea și un efect major pe termen lung.

Rezultate așteptate	Schimbări solicitate	Rezultate obținute	Sursa de evaluare
Evaluarea statutului actual de conservare al populației de urs brun în cele 15 situri Natura 2000 suprapuse proiectului		Informațiile colectate indică o stare de conservare favorabilă, însă amenințată de presiuni și amenințări crescând în deosebi asupra habitatului.	(1) Raportul final privind implementarea Acțiunii C1; (2) Raport tehnic privind analiza nivelului de degradare și fragmentare a habitatului ursului brun
Reducerea numărului de exemplare de urs recoltate de vânatori în cadrul cotei de intervenție asupra nivelului populației;		Reducerea cotei alocate în anul 2010 de 116 urși la 92 de urși	Informații din rapoarte publicate pe pagina web MMSC http://www.mmediu.ro/beta/domeni i/protectia-naturii-2/biodiversitate/carnivore-mari-2/
Elaborarea, editarea și diseminarea către managerii unităților cinegetice a unui manual privind metodele optime de evaluare cantitativă și calitativă a populațiilor de urs brun;		Ghid privind estimarea populației de urs brun aprobat, publicat și diseminat	(1) Ghid privind estimarea populației de urs brun, (2) Adresa MMSC cu nr. 25863/16.10.2013 (3) Secțiunea Raport și Produse de pe pagina web a proiectului
Reducerea cazurilor în care soluția este uciderea unor exemplare, prin promovarea unor măsuri alternative și extinderea la nivel național a experienței dobândite în cadrul proiectului.		În afara cazurilor susținute de echipa RAT nu au mai fost acceptate de către autoritatea centrală responsabilă alte solicitări de derogare în afara sezonului de vânătoare.	(1) Rapoarte anuale activitatea C2; (2) autorizații de recoltare eliberate de APM
Metodologie standardizată pentru evaluarea riscurilor în ceea ce privește urșii problemă și urșii habitați		Metodologie pentru evaluarea riscurilor în ceea ce privește urșii problemă și urșii habitați	(1) Publicația "Evaluarea riscurilor ridicate de prezența urșilor în zonele locuite"; (2) Secțiunea Raport și Produse de pe pagina web a proiectului

Salvarea unor exemplare de urși braconati la nivelul întregului areal al proiectului;		Au fost salvate: 20 de exemplare de urs din lațuri și capcane de picior; 33 de pui de urs de la deținere ilegală	Rapoartele anuale de activitate ale ARMU-CMRCM
Diminuarea numărului de urși problema ucisi și relocarea acestora;		A fost evitată prin măsuri preventive habituarea în 21 de cazuri și au fost relocate 8 exemplare de urs	(1) Raport final RAT (2) Rapoartele anuale de activitate ale ARMU-CMRCM
Reducerea conflictelor cu localnicii prin îndepărtarea urșilor habitați;		Au fost relocate 8 exemplare de urs și au fost vâdate 3 exemplare	Raport final RAT
Reabilitarea tuturor cazurilor de pui de urși abandonati sau orfani prin creșterea capacității de intervenție și de primire a Centrului de Reabilitare;		Au fost reabilitați în cadrul Centrului de reabilitare a puilor de urși orfani un număr de 33 de pui de urs.	Activitatea nu a fost finanțată de LIFE+; Inventarul poate fi verificat la sediul Centrului
Toți puii de urs orfani (cel puțin 10-15 anual) vor ajunge înapoi în mediul natural ca veritabili reprezentanți ai speciei;		Toți puii reabilitați au fost eliberați	Activitatea nu a fost finanțată de LIFE+; Inventarul poate fi verificat la sediul Centrului
Reducerea numărului exemplarelor de urs habitați prin preluarea și reabilitarea puilor ursoaicelor problemă;		În arealul proiectului nu fost necesară aplicarea acestei măsuri. În două cazuri pui au fost relocați împreună cu ursoaica	Raport final RAT
30 de sisteme de garduri electrice montate anual la culturi agricole, stane și ferme apicole de pe raza întregului areal al proiectului și reducerea pagubelor prin utilizarea unor sisteme și substanțe repelente;		Au fost montate 124 sisteme de protecție În locațiile unde au fost amplasate sisteme de protecție în toți cei patru ani de implementare au mai fost înregistrate doar 9 incidente	(1) Rapoarte anuale de activitate în cadrul acțiunii C6; (2) Raport final privind pagubele produse de urs și implementarea sistemelor de protecție a culturilor, șeptelului și gospodăriilor
Reducerea nivelului pagubelor la nivelul întregii suprafețe a proiectului;		Implementarea celor 124 de sisteme a redus valoarea pagubelor cu cca. 60.000 de euro în cei patru ani de implementare	Raport final privind pagubele produse de urs și implementarea sistemelor de protecție a culturilor, șeptelului și gospodăriilor

Reducerea conflictelor dintre urs si localnici;		Implementarea sistemelor de protecție in cadrul activității C2 și C6 au redus numărul conflictelor	(1) Rapoarte anuale de activitate RAT; (2) Raport final privind pagubele produse de urs și implementarea sistemelor de protecție a culturilor, șeptelului și gospodăriilor
Promovarea în randul fermierilor a celor mai bune practici de reducere a pagubelor produse de urși;		Au avut loc întâlniri cu fermieri in care au fost prezentate metode alternative de protecție a fermelor și gospodăriilor	(1) Rapoarte anuale de activitate in cadrul acțiunii C6; (2) Raport de activitate A3, C2, D4
Reducerea fragmentării și degradării habitatelor prin realizarea unor propuneri de asigurare a conectivității siturilor Natura 2000 dedicate conservării speciei Ursus arctos.		Raport privind analiza fragmentării distribuit autorităților de mediu și administratorilor de arii naturale protejate	(1) Raport privind analiza fragmentării și degradării habitatelor; (2) Raport de activitate C7; (3) Ghid practic pentru prevenirea degradării și fragmentării habitatului ursului brun si asigurarea conectivității siturilor Natura 2000 în România
Diminuarea atitudinii ostile ale localnicilor fata de urși si fata de siturile Natura 2000, prin valorizarea produselor locale;		Atitudinea localniciilor îmbunătățită, produse promovate	Studii realizate ante și post implementare activități conform planificării din activitatea A3

4.4 Analiza beneficiilor pe termen lung

4.4.1 Beneficii de pentru specie, habitate si situri Natura 2000

Localizat in zona centrala si de curbura a Carpatilor Orientali, arealul proiectului se suprapune habitatelor in care este intalnirea cea mai mare densitate de urși brun din Europa fiind estimata o populatie cuprinsa intre 1500 si 2300 exemplare repartizata pe raza judetelor Vrancea, Covasna si Harghita.

Acesta densitate ridicata a creat bineinteles si numeroase conflicte care duc la inrautatarea imaginii acestei specii dar si la cresterea numarului de exemplare care sunt ucise anual in baza derogarilor acordate de autoritatea nationala responsabila de managementul ursului brun (Ministerul Mediului).

Prin implementarea proiectului LIFEURSUS, sub logo LIFE, s-au aplicat un set de actiuni demonstrative si de cea mai buna practica care au contribuit in mod evident si semnificativ la reducerea sau neutralizarea amenintarilor identificate pentru acest areal si contribuie cu certitudine la asigurarea statutului de conservare al speciei la nivel national.

Prin actiunile de conservare concrete precum salvarea ursilor braconati, relocarea ursilor habituati, reabilitarea puilor de urs orfani, protectia efectiva a barloagelor si prin reducerea cazurilor de ucidere legala a ursilor ca urmare a activitatii Echipei de Evaluare a Riscurilor (RAT), s-a contribuit efectiv la mentinerea numerica a populatiei si la extinderea arealului ursului brun in Romania. Acest deziderat este de fapt si cel asumat de Directiva Habitate, mentinerea starii de conservare a speciilor de interes comunitar si implementarea corecta si eficienta a retelei europene Natura 2000, fiind asumate de

echipa noastra prin impleemntarea acestui proiect LIFE Nature. Neaplicarea acestor activitati, ar fi condus la mentinerea situatiilor conflictuale, la degradarea imaginii speciei si a retelei Natura 2000 in randul localnicilor, aspecte care pot fi urmate in mod indirect de un declin al viabilitatii populatiei de urs brun.

Cele 15 situri de interes comunitar: ROSCI0090 Harghita Mădăras, ROSCI0036 Cheile Vârghisului, ROSCI0248 Tinovul Mohos-Lacul Sfânta Ana, ROSCI0091 Herculian, ROSCI0018 Ciomad-Balványos, ROSCI0256 Ruginosu Zagon, ROSCI0130 Oituz-Ojdula, ROSCI0208 Putna Vrancea, ROSCI0097 Lacul Negru, ROSCI0182 Pădurea Verdele, ROSCI0204 Poiana Muntioru, ROSCI0023 Cascada Misina, ROSCI0127 Muntioru Ursoaia, ROSCI0228 Șindrilița, ROSCI0018 Căldările Zăbalei, infiintate conform Directivei Habitate pentru mentinerea starii de conservare a speciei *Ursus arctos* au beneficiat de o atentie sporita, administratorii acestora beneficiind de un set complet de date in ceea ce priveste zonele cheie pentru conservarea speciei, in ceea ce priveste abundenta pe unitatea de suprafata sau necesarul minim de masuri pentru asigurarea conectivitatii intre situri. Aceste date au fost preluate si sunt folosite de autoritatile de mediu si de administratorii ariilor protejate din cadrul siturilor Natura 2000, in procedurile SEA si EA. In acest context este de asteptat ca toate planurile si proiectele susceptibile sa genereze un impact negativ asupra speciei sau asupra habitatelor importante pentru ursi, sa fie stopate sau adaptate prin stabilirea unor masuri de reducere a impactului sau a unor masuri compensatorii.

La nivel national, specia tinta beneficiaza in urma implementarii acestui proiect de o mai buna vizibilitate si atentie din partea autoritatilor de mediu. Este de asteptat ca in cel mai scurt timp ghidurile si metodologiile realizate in cadrul proiectului LIFE sa devina norme aplicate obligatoriu de toate grupurile de interes.

Echipa noastra spera ca, Comisia Europeana sa impuna, noilor beneficiari ai fondurilor europene din programul LIFE, includerea celor trei ghiduri practice in Planului National de actiune pentru conservarea ursului brun. Deasemenea, este de asteptat ca autoritatile nationale de mediu sa analizeze cu atentie datele colectate in cadrul etapelor de teren in vederea completarii si corectarii rapoartelor de monitorizare impuse de Comisia Europeana prin articolul 17 al Directivei Habitate. Intelegem astfel, ca macar lista bibliografica sa fie actualizata, cuprinzandu-se rapoartele si publicatiile oficiale din acest proiect.

4.4.2 Sustenabilitatea si beneficiile pe termen lung

Proiectele LIFE privind conservarea carnivorelor mari in general si proiectul LIFEURSUS in special au demonstrate si continua sa demonstreze o sustenabilitate si o contributie la asigurarea unor beneficii privind conservarea speciilor pe termen lung. Citandu-l pe domnul Angelo Salsi in cuvantul introductiv al publicatiei Long term impact and sustainability of LIFE Nature: *“LIFE a ajutat deasemenea la intarirea capacitatilor de conservare in intrega Europa, in special in noile state membre, asa cum arata cazurile noastre studiate in Romania (n.n. proiectele LIFE02NAT/RO/008576; LIFE05NAT/RO/000170; LIFE08NAT/RO/000500) si Slovenia”*.

Continuitatea echipei noastre in implementarea unor proiecte privind carnivorele mari la nivelul Carpatilor Orientali asigura pe de o parte o extindere a echipei, o cumulare a resurselor umane si logistice si in acelasi timp o monitorizare permanenta a zonelor cheie pentru aceste specii. Acesta situatie este valabila si acum, cand echipa noastra este beneficiara unui nou proiect LIFE dedicate conservarii speciei *Canis lupus*. Specie umbrela, considerate de multi un indicator fidel al calitatii habitatelor natural, lupul va fi alaturi de urs beneficiarul atentiei noastre pe termen lung. Mare parte dintre realizările proiectului LIFEURSUS contribuie si la conservarea lupilor, iar mare parte dintre rezultatele asteptate ale proiectului WOLFLIFE (LIFE13NAT/RO/000205) vor contribui si la conservarea pe termen lung a ursilor.

Actiuni precum reducerea numarului cainilor salbaticiti, imbunatatirea managementului speciilor prada, reducerea pagubelor la ferme de animale prin donarea unor caini specializati de paza, reducerea fagmentarii habitatelor au un impact generalizat la nivelul tuturor speciilor de carnivore mari prin cresterea bazei piramidei trofice si asigurarea unor habitate optime pentru reproducere si crestere a puilor.

Deasemenea trebuie mentionat faptul ca echipa de implementare a proiectului LIFEURSUS a fost consolidata, cele aproximativ 30 de persoane implicate mentinandu-si in continuare rolul in implementarea unor actiuni de conservare a carnivorelor mari, fie din pozitia de membrii ai unor organizatii neguvernamentale fie cu statutul de functionari publici. Pe de alta parte este remarcabila dezvoltarea organizatiilor partenere care participa la implementarea unor proiecte dedicate conservarii diversitatii biologice la nivel national, asigurand astfel continuitatea demersurilor pentru mentinerea statutului specie *Ursus arctos*.

Pe baza analizei amenenitarilor existente la inceputul anului 2008 si compararea acestora cu situatia din prezent am putut realiza o scurta analiza SWOT. Acesta evidentiaza punctele tari, punctele slabe, amenintarile si oportunitatile sistemului actual de management a speciei *Ursus arctos*. Trebuie sa precizam faptul ca amenintarile actuale sunt generate mai ales pe plan national, datorita incapacitatii statului de a asigura finantarea activitatilor de management a ariilor protejate, de conservare a speciilor si habitatelor de interes comunitar. Practic, desi sistemul legal exista, acesta nu are parghiile necesare functionarii reale. Dintre problemele actuale care vizeza managementul specie tinta putem enumera:

- ! Neimplicarea financiara a statului Roman in conservarea naturii si managementul ariilor protejate;
- ! Lipsa la nivel central al unui plan de actiune aprobat, legalizat si mai ales aplicabil la nivel national;
- ! Starea de conservare a speciei nu este monitorizata, iar datele colectate la nivel national nu sunt corect interpretate;
- ! Multe institutii implicate in managementul ursului brun nu au specialisti in domeniul conservarii diversitatii biologice;
- ! Neaplicarea corecta a derogarilor de la statutul de protectie conferit prin Directiva Habitate;
- ! Rata braconajului este mare in continuare;

Pentru diminuarea acestor amenintari, s-a realizat un plan de continuare a activitatilor (After LIFE) care detaliaza si coreleaza in timp/spatiu si logistic actiunile pe care le vom implementa pentru atingerea scopului central: conservarea pe termen lung a speciei *Ursus arctos*.

4.4.3. Beneficii economice si sociale pe termen lung

Chiar daca implementarea proiectului LIFE08NAT/RO/000500 nu a avut efecte socio-economice notabile, pe parcursul implementarii activitatilor acest aspect a inceput sa fie resimtit in mod concret. In primul rand trebuie sa mentionam ca la implementarea proiectului au participat un numar de 20 persoane, dintre care o parte vor continua activitatile si dupa finalizarea proiectului. Participarea la acest proiect a unei asociatii neguvernamentale a creat oportunitatea dezvoltarii institutionale a societatii civile, si tot odata a oferit posibilitatea unele persoane sa fie angajate in cadrul proiectului. De mentionat este si faptul ca in totalitatea lor, contractelor de prestari servicii, asistenta tehnica au fost incredintate unor entitati/persoane de pe raza proiectului, fapt care a dus astfel la multiplicarea beneficiilor economice ale unui astfel de proiect de conservare.

Promovarea siturilor de interes comunitar pentru protectia carnivorelor mari incadrate in Reteaua ecologica NATURA 2000, a dus la o a numarului de turisti, in general straini care viziteaza acest areal datorita existentei celei mai mari densitati de indivizi la nivel european. Profitand de acesta crestere a afluxului turistic, localnicii din satele aflate in arealul proiectului si-au reprofilat o parte din activitati spre producerea si comercializarea unor produse alimentare ecologice, specializare ca ghizi turistici,

crearea de pensiuni agroturistice si promovarea unor puncte de atractie turistica bazate pe valorificarea tratiilor si mestesugurilor populare autohtone. Prin actiunea D6 localnici carea au facut parte din programul de promovare a produselor de tip “bears friendly” si-au crescut veniturile incasate prin comercializarea mai rapida si eficienta a marfurilor produse.

Realizarea de catre Asociatia pentru Conservarea Diversitatii Biologice a unei poteci tematice “*Pe urmele carnivorelor mari din rezervatia naturala Cheile Tisitei*” (dotata cu infrastructura informativa, cutii interactive, barloguri artificiale, marcaje, etc) a dus la cresterea numarului de vizitatori si in acest fel la cresterea veniturilor incasate de administratia sitului Natura 2000 Putna-Vrancea, in urma taxei de vizitare.

Deasemenea a fost inregistrata si o crestere semnificativa a serviciilor oferite de ghizii locali de turism catre turistii straini care au accesat pachete turistice de tip “image hunting” prin agentile de turism specializate in acest tip de servicii. Numai in anul 2012, cel putin 4 grupuri de turisti straini au achizitionat servicii de timp “image hunting” in domeniul carnivorelor mari. Atractivitatea mare a zonei este crescuta si prin vizibilitatea larga a paginii web a proiectului care confera in acest domeniu garantia existentei unui numar ridicat de ursi in natura.

Notabile sunt in context economic si reducerea pagubelor produse de ursi culturilor si fermelor carora li s-au montat garduri electrice sau sisteme mixte de protectie. Considerând că fiecare sistem de protecție implementat în perioada 2010-2013 a oprit minim un incident pe an, limita minima a pagubelor evitate este de cca. 62.000 Euro. Pe langa aceste costuri directe, efectiv inregistrate, este evident faptul ca multi fermieri si-au diminuat pierderile economice prin adoptarea celor mai bune practice promovate de catre echipa noastra. Numeroase sfaturi au fost insusite de fermieri, ajungandu-se astfel la adoptarea unei atitudini preventive in locul atitudinilor de tip reactive, cand se solicita plata unei despagubiri si impuscarea ursului vinovat.

O posibila pierdere economica a fost cauzata probabil sectorului dedicat si specializat in vanatoarea legala sau ilegala a ursilor in arealul proiectului. Spre exemplu pe raza judetului Vrancea, numarul de ursi impuscati cu vanatori straini a scazut de la 16 de exemplare in 2004 la 1-2 ursi pe an in 2014. Astfel, se estimeaza ca vanatorii au inregistrat o diminuare a sumelor incasate cu aproximativ 50 000 euro pe an.

In acest context, se poate afirma ca urmare indirecta a actiunilor de conservare a ursului brun a fost si inregistrarea unei cresteri economice in comunitatile din arealul de implementare a proiectului.

4.4.4 Continuarea actiunilor proiectului de catre beneficiari sau alti stakeholder

In conformitatea cu obligatiile asumate si prevederile planului After LIFE o parte importanta dintre actiunile proiectului LIFEURSUS vor fi continuate si dupa incheierea proiectului. De altfel continuarea acestor activitati face parte din strategia proprie asumata si insusita de catre echipa proiectului. Pentru asigurarea implementarii pe viitor a unor actiuni a fost realizata urmatoarea planificare/propunere:

Mentinerea si updatarea bazei de date GIS la nivelul celor trei judete

Baza de date GIS actuala, referitoare la situurile Natura 2000 de pe raza judetelor Vrancea, Covasna si Harghita va fi updatata cu informatiile cartografice si narrative referitoare la intrega suprafata a proiectului (judetele Vrancea, Covasna si Harghita) cu elemente de detaliu vizand cele 15 situri Natura 2000care au ca obiectiv asigurarea statutului de conservare al ursului brun. Baza de Date Integrate utilizabila in timp real pentru specia Ursus arctos, va asigura in continuare fundamentarea deciziilor si a directiilor necesare pentru actiunile de conservare efectiva pe intregul nivel al proiectului. Odata creata acesta baza de date va fi permanent pusa la dispozitia publicului (varianta securizata) si a institutiilor implicate in managementul ursilor si va fi updatata cu informatii noi culese de pe teren. Serverul va fi intretinut la sediul APM Vrancea care va suporta integral toate costurile de

administrare. Partenerii vor furniza date vectoriale conform specificului acțiunilor implementate și vor asigura promovarea la nivel local a funcțiilor acestui instrument GIS.

Monitorizarea permanentă a pagubelor produse de urs la nivelul întregului areal al proiectului concomitant cu implementarea unor sisteme de protecție mixte a culturilor și fermelor agricole

În permanentă, în funcție de evenimentele produse, toți partenerii și beneficiarul vor participa în teren la acțiunile de evaluare și înregistrare a pagubelor produse de urs brun pe raza județelor. Fiecare caz va fi analizat din punct de vedere al costurilor pagubelor produse, a factorilor care au favorizat producerea pagubei, tipul de cultură sau specia de animal asupra căreia ursul a provocat paguba, dacă ursii sunt singurii vinovați, care erau măsurile de protecție luate de proprietar la data producerii evenimentului, etc. Toate aceste informații, vor fi introduse în baza de date GIS fiind utilizate în implementarea sistemelor de protecție și reducere a pagubelor.

Permanentizarea implementării metodelor de protecție a culturilor și sepietului cu garduri electrice va putea funcționa și după încheierea proiectului prin predarea anuală a acestor sisteme de garduri electrice unor fermieri, a căror obligație este să întrețină corespunzător componentele. ACDB va monitoriza randamentul acestor sisteme și va asigura de la caz la caz servicii sau training pentru montarea corespunzătoare. Aceste sisteme vor fi utilizate până la amortizarea acestora conform legislației în vigoare.

Monitorizarea dinamicii populației de urs brun în zone pilot din cadrul siturilor Natura 2000

Realizarea și aprobarea Ghidului pentru estimarea populației de urs brun a avut un puternic caracter demonstrativ la nivelul arealului proiectului LIFE08NAT/RO/000500. Deoarece în cazul acestei acțiuni demonstrative continuitatea este element cheie, pe zonele în care s-au desfășurat sesiuni de colectare a datelor, vor fi aplicate în continuare metodele prevăzute în ghid. Astfel pe siturile Natura 2000 Mădăraș, Herculan și Putna Vrancea vor fi aplicate în următorii ani, metodele transectelor drum, a camerelor foto de captură și a inventarierii femelelor cu pui. Metodele se vor aplica anual în minim o sesiune de preferință primăvara.

Echipa proiectului va asigura la solicitare, asistență tehnică gestionarilor de fonduri cinegetice, administratorilor/custozilor de arii naturale protejate (inclusiv situri Natura 2000), altor organizații și instituții implicate în activități de estimare a populației de urs asistență tehnică în vederea implementării metodelor prezentate în ghid. De asemenea echipa proiectului va asigura asistență tehnică Ministerului Mediului și Agenției Naționale pentru Protecția Mediului în vederea planificării implementării metodelor la nivel național. Asistența tehnică va consta atât în participarea la ateliere de lucru de prezentare a metodelor cât și în activități demonstrative realizate în teren împreună cu organizația solicitantă.

Asigurarea funcționării Risk Assessment Team (RAT) la nivelul întregii suprafețe acoperite de proiect în vederea evaluării riscurilor și a stabilirii măsurilor necesare în situațiile create de urșii problemă

Echipa RAT, va asigura în permanentă investigarea cazurilor în care ursii problema creează pagube sau pun în pericol localnicii. Prin atribuțiile sale o agenție locală de mediu se poate implica în impunerea unui verdict în ceea ce privește modul de intervenție pentru soluționarea fiecărui caz în parte. Finantarea se va asigura din bugetul disponibil al Agențiilor locale de protecția mediului și al organizațiilor neguvernamentale partenere fiind necesare costuri de asigurare a funcționării echipamentelor (autovehicule, camera video, colare) și costuri din categoria transport și cazare. Pentru deplasări se vor utiliza autovehiculele achiziționate în cadrul proiectelor LIFE. În ceea ce privește echipamentul necesar pentru relocare (cușca, capcane, trusa medicală etc.) se va utiliza cel aflat în dotarea ARMU.

Asigurarea intervențiilor rapide de către Animal Rescue Mobile Unit (ARMU) pentru capturarea, relocarea și monitorizarea exemplarelor de urs problemă și menținerea funcționării Centrului pentru Reabilitarea și Monitorizarea Carnivorelor Mari Lepsa

Centrul de Reabilitare a Carnivorelor Mari Lepsa și ARMU vor funcționa în continuare ca departament în cadrul EPA VN, bugetul fiind asigurat pentru intervenții și asigurarea permanenței prin repartitii financiare din cadrul fondurilor alocate de către Comisia Europeană prin proiectul LIFEURSUS (trasa III-a), de la bugetul de stat sau prin perceperea unor taxe pe fiecare intervenție de la gestionarul fondului de management cinegetic care se face vinovat de neluarea măsurilor de stopare a braconajului. Vinovații identificați de braconaj vor fi forțați să achite costul intervenției de salvare, iar în cazul urșilor habitați, costurile vor fi impuse autorităților locale care nu au luat măsuri pentru eliminarea cauzelor care au indus fenomenul de habitare.

Pe baza informațiilor furnizate de parteneri, sau de responsabilii unităților administrative locale, ARMU se va deplasa la nivelul întregului areal al proiectului pentru a asigura o intervenție profesională pentru salvarea sau relocarea unor urși braconati sau care creează probleme. În cazul urșilor grav răniți, aceștia vor fi transportați la Centrul de Reabilitare Lepsa, unde după aplicarea unor tratamente medicale vor fi ținuți sub supraveghere până la vindecare, ulterior urmând a fi relocați în habitate naturale. După relocare, aceștia vor fi monitorizați în vederea cunoașterii evoluției și a comportamentului post operatoriu. Activitatea ARMU nu este permanentă, acesta funcționând intermitent doar în perioadele în care se semnalează cazuri în care este necesară intervenția. ARMU va interveni și în cazurile în care este necesară salvarea/reabilitarea unor alte specii de animale sălbatice.

Promovarea rezultatelor proiectului, diseminarea lecțiilor învățate și asigurarea schimburilor de experiență cu alte proiecte sau instituții preocupate de conservarea carnivorelor mari pe plan național și/sau European.

Având în vedere caracterul de tip best practice și demonstrative al proiectului LIFEURSUS este necesară continuarea acțiunilor de diseminare a rezultatelor și lecțiilor învățate și asigurarea schimburilor de experiență cu alte proiecte sau instituții preocupate de conservarea carnivorelor mari pe plan național și/sau European. În acest sens instituțiile care au participat la implementarea proiectului au obligația de a derula astfel de inițiative prin participarea și/sau organizarea de seminarii, întâlniri, conferințe dedicate conservării carnivorelor în general și a ursului brun în special. APM Vrancea și ACDB vor continua programul de voluntariat/cercetare la Centrul de Reabilitare a Carnivorelor Mari Lepsa/Vrancea. Experiența dobândită în perioada proiectelor Life anterioare au demonstrat că existența unor programe de voluntariat pentru cercetători din cadrul altor proiecte, studenți, masteranzi sau doctoranzi din cadrul unor universități din România sau din Europa generează un bogat schimb de informații și experiențe privind conservarea speciilor și a habitatelor naturale. Costul acestui program este redus, nefiind acoperite decât costurile de hrană și transport local al voluntarilor. Cazarea va fi asigurată în cadrul CRCM Lepsa/Vrancea. Rezultatele fiecărui voluntar vor contribui la fundamentarea acțiunilor de conservare ale speciei.

4.4.5 Replicabilitate, transferabilitate, cooperare

Încă de la început, proiectul LIFEURSUS a vizat implementarea în scop demonstrative a celor mai bune practici pentru conservarea și îmbunătățirea managementului acestei specii. Practic cea mai mare parte a acțiunilor au fost astfel contruite și implementate pentru a se asigura o bună replicabilitate la nivel național. Cele 4 acțiuni majore de conservare (C1, C2, C6 și C7) s-au finalizat prin elaborarea și aprobarea de către Ministerul Mediului a unor metodologii și ghiduri prin care se urmărește transferul celor mai bune practici pentru: estimarea populației urșilor brunși, evaluarea riscurilor induse de prezența urșilor în zone locuite, prevenirea degradării și fragmentării habitatelor, reducerea pagubelor produse de urși fermelor și culturilor agricole.

Diseminarea la nivel national a acestor practici a inregistrat un feed back pozitiv, multi administratori ai fondurilor de management cinegetic declarand ca doresc sa aplice aceste metode inovative. Deasemenea demararea unor noi proiecte privind conservarea ursilor la nivel national sau European au constituit un bun prilej pentru replicarea si transferul celor mai bune practice aplicare si multiplicarea rezultatelor obtinute. Astfel, Universitatea din Brasov, Facultatea de Silvicultura si Fundatia Carpati, au solicitat o scrisoare de sprijin (formularul A8) necesar pentru elaborarea unei cereri de finantare a unui proiect LIFE dedicate conservarii ursilor la nivel national. Proiectul a fost aprobat, urmand ca la demararea proiectului sa se realizeze un transfer practice si un schimb de experienta intre cele doua echipe.

Un bun transfer al experientei acumulate in proiectul LIFEURSUS se va realiza si prin implementarea in perioada 2014-2019 a proiectului LIFE “ Population level management and conservation of brown bears in northern Dinaric mountains and the Alps” implementat de catre Serviciul Public de Silvicultura Slovenia.

4.4.6 Cele mai bune practici

Activitatile proiectului LIFEURSUS care se inscriu in aceasta categorie sunt legate in principal de aplicarea pe teren a activitatilor de monitorizare a speciei prin diferite tehnici, astfel incat sa poata fi asigurat un raport cost/eficienta superior metodelor aplicate pe plan national. Deasemenea in categoria best practice au intrat si activitatile legate de salvarea ursilor din laturi precum si relocarea ursilor habituate, metodele fiind recunoscute pe plan national si international iar rezultatele pot fi considerate semnificative.

Implementarea campaniilor de constientizare utilizand materiale educationale si tehnici de comunicare verificate anterior dovedesc un caracter de buna practica.

Valorizarea produselor “bears friendly” si a celor cu originea intr-un sit Natura 2000 au imbunatatit imaginea speciei si a ariilor protejate in randul comunitatilor locale, aceasta practica fiind deja implementata cu succes in areale din Franta si Italia (Life Coex).

Activitatile implementate in cadrul acestui proiect a necesitat o alocare financiara redusa, astfel incat replicabilitatea acestora la nivelul altor unitati de management a speciei sa poata fi realizata cu fonduri minime.

4.4.7 Inovatie si caracter demonstrativ al proiectului

Cea mai mare parte a activitatilor proiectului s-au inscris in categoria „actiuni demonstrative”.

- aplicarea pe suprafata unor unitati de management cinegetic a celor mai bune metode pentru evaluarea populatiei de ursi are un caracter pur demonstrativ, experienta si rezultatele obtinute urmand a fi extrapolate la nivel national in vederea aplicarii la scara extinsa a ghidului care urmeaza a fi elaborat;
- reducerea conflictelor dintre ursul brun si localnici prin utilizarea unor sisteme electrice si a unor alte tehnici cu caracter repelent pentru protectia culturilor, livezilor, septelului si a fermelor apicole de la nivelul intregului proiect, este de asemenea considerata o actiune demonstrativa, fermierii testand astfel metodele de convietuire cu ursul brun. Replicarea acestor tehnici la nivelul proiectului va avea un impact consistent in ceea ce priveste coexistenta urs-comunitati locale;
- protectia efectiva a barloagelor in perioada de fatare si crestere a puilor are un caracter demonstrativ, care dupa aplicarea la o scara redusa (la nivelul a trei judete) se va putea impune si la nivel national;
- atentia acordata de membrii echipelor de salvare a animalelor in dificultate si realocarea exemplarelor problema a demonstrat localnicilor ca exista un interes pentru conservarea speciei si ca exista si metode alternative care nu se incheie in mod brutal cu uciderea respectivului individ;
- activitatile implementate de RAT (Risk Assessment Team) au contribuit cu un caracter demonstrativ si practic la evidentierea interesului actual al gestionarilor unitatilor de management cinegetic pentru intensificarea nivelului pagubelor, astfel incat cota de interventie sa fie mult mai ridicata.

5. Comentarii cu privire la raportul financiar

5.1 Rezumatul costurilor suportate

PROJECT COSTS INCURRED			
Cost category	Budget according to the grant agreement*	Costs incurred within the project duration	%**
1. Personnel	140.705	153.939,02	109.41%
2. Travel	50.700	54.406,65	107.31%
3. External assistance	69.245	56.350,35	81.38%
4. Durables: total <u>non-depreciated</u> cost			
- <i>Infrastructure sub-tot.</i>	3.500	2.724,54	77.84%
- <i>Equipment sub-tot.</i>	145.000	107.665,72	74.25%
- <i>Prototypes sub-tot.</i>			
5. Consumables	35.270	38.229,99	108.39%
6. Other costs	36.950	32.264,12	87.32%
7. Overheads	33.697	27.968,32	83.00%
TOTAL	515.067	473.548,71	91.94%

5.2 Sistemul de contabilitate

Pe parcursul implementării proiectului nu au intervenit schimbări majore în ceea ce privește instituțiile partenere sau beneficiarul și nu au fost solicitate schimbări majore față de propunerea inițială.

Evidențele contabile ale proiectului LIFE 08 NAT/RO/000500 sunt ținute de către beneficiarul coordonator Agenția pentru Protecția Mediului Vrancea și de către beneficiarii asociați APM Covasna, APM Harghita, Asociația pentru Conservarea Diversității Biologice și Asociația pentru Conservarea Valorilor Naturii. Sistemul contabil permite înregistrarea separată a operațiunilor, venituri și cheltuieli, în conturi analitice distincte. Veniturile și cheltuielile au fost înregistrate în mod sistematic, folosind un sistem de codificare specific proiectelor, care permite verificarea a cheltuielilor din fondurile primite de la finanțarea UE și alocarea a cofinanțării. Pentru venituri din proiect și cheltuielile de cofinanțare de la Ministerul Mediului, codul folosit este 56.15.01, iar pentru veniturile și cheltuieli aferente sumelor virate de către CE codul este 56.15.02.

Ministerul Mediului a elaborat o procedură de contabilitate pentru proiectele cofinanțate de la bugetul de stat, care descrie documentele contabile, codurile și monografia privind înregistrările în contabilitate a operațiunilor specifice legate de proiecte. Procedura a fost folosită de către APM Vrancea, APM Covasna și APM Harghita pentru operațiuni legate de proiect LIFE 08 NAT/RO/000500. Partenerii au stabilit regulamente interne pentru ca fondurile să fie utilizate conform prevederilor legale naționale și în baza Prevederilor Comune.

Pentru operațiunile bancare legate de sumele primite de la CE pentru proiectului LIFE 08 NAT/RO/000500 cele trei Agentii de Protecție a Mediului și beneficiarii ONG au deschis conturi bancare separate în lei și în valută internațională.

Plățile privind cofinanțarea de la Ministerul Mediului pentru proiect au fost operate prin intermediul contului de proiect deschis la Trezoreria Națională. Au fost semnate decizii interne de numire a persoanelor cu drept de semnătură în bancă, și întotdeauna 2 persoane trebuie să semneze orice document bancar.

5.3 Acorduri de parteneriat

Acordurile au fost semnate cu partenerii în conformitate cu CP și legislația română. La sfârșitul lui ianuarie 2010, în conformitate cu dispozițiile Convenției de parteneriat, APM VN a semnat împreună cu beneficiarii asociați, contractele necesare pentru implementarea activităților proiectului din punct de vedere tehnic și financiar. Contractele au respectat cu strictețe prevederile proiectului și au detaliat procedurile de lucru, responsabilitățile, planificarea financiară și temporală. Pe toată durata proiectului nu a fost necesară semnarea unor acte adiționale care să modifice înțelegerea inițială, toți beneficiarii asociați respectând cadrul general care privește implementarea proiectelor LIFE.

Fondurile primite de la CE au fost transferate către partenerii conform cererilor de plată înaintate și înregistrate la APM Vrancea. Pentru raportarea financiară, fiecare partener trimis tabelele financiare încheiate cu propriile lor cheltuieli, iar pentru raportarea finală beneficiarul coordonator a compilat și corectat datele financiare.

5.4 Raportul auditorului

În conformitate cu Prevederile Comune s-a realizat un raport de audit care respectă modelul propus de către Comisia Europeană. Auditul proiectului a fost realizat de SC CONTEXPERT GENERAL SRL, cu sediul în Focsani, Str. Comisia Centrală, nr.26-28, telefon: 0723347487, cod fiscal RO 11838836, Focsani reprezentată prin auditor NENCIU VASILE, carnet de auditor 327.

5.5 Rezumatul costurilor per acțiune

Action number	Short name of action	1. Personnel	2. Travel and subsistence	3. External assistance	4.a Infrastructure	4.b Equipment	4.c Prototype	5. Purchase or lease of land	6. Consumables	7. Other costs	TOTAL
A1	creating the structure for project implementation unit	0,00	2277,42	0,00					660,35	949,84	3887,61
A2	GIS data base	0,00	180,20	14193,24	0,00	4163,11			0,00		18536,55
A3	the strategy for awareness raising campaign		1720,95		0,00				6,42		1727,37
A4	damages analysis	5400,00	642,88		0,00	1168,64			610,12		7821,64
C1	demonstrative monitoring	18756,25	6730,61	5409,91		41587,13			10350,18	5788,08	88622,16
C2	RAT	11625,63	9236,04	2408,89	0,00	20989,85			59,26	1191,52	45511,19
C3	ARMU	10540,34	3285,64	5865,95	2724,54	4913,28			17333,48	8873,61	53536,84
C4	bears den protection	10396,81	6001,56		0,00	15348,47			1066,96	148,17	32961,97
C5	lobby action		576,54							653,04	1229,58
C6	electric fences	14460,81	3242,51			12730,89			1191,70	826,18	32452,09
C7	habitat degradation/fragmentation analysis	4624,45	1113,12			3809,63			1494,90	0,00	11042,10
D1	project promotion	8450,00	1258,19	6703,30					3201,11	2077,29	21689,89
D2	notice board	1420,51	49,72	0,00							1470,23
D3	bears conservation action promotion	2316,50	2535,17	8445,31		1492,10					14789,08
D4	best practice for den protection promotion	2325,50	1121,57	901,16					139,86		4488,09
D5	Natura 2000 awareness raising campaign	1736,42	725,60	4667,06		158,22			337,91	46,16	7671,37
D6	valorification of local farmers products	3130,30	1533,05	4565,73		0,00			333,19		9562,27
E1	project management	29213,38	5118,45						253,58	7909,05	42494,46
E2	measuring the project success (project monitoring)	29542,11	1988,26			1304,39			1190,97		34025,73
E3	networking	0,00	4770,25						0,00	3801,19	8571,44
E4	audit		298,90	3189,82							3488,72
E5	after life	0,00	0,00								0,00
Overheads											27968,32
	TOTAL	153939,02	54406,65	56350,35	2724,54	107665,72	0,00	0,00	38229,99	32264,12	473548,71

În general costurile estimate inițial au fost suficiente pentru realizarea corectă și completă a acțiunilor proiectului. Câteva acțiuni au necesitat schimbări bugetare, fără a se depăși însă regulile impuse de Prevederile Comune. În ceea ce urmează sunt prezentate câteva justificări pentru diferențele de cost înregistrate pentru aplicarea unor acțiuni din cadrul proiectului LIFEURSUS.

Costurile de deplasare pentru toate acțiunile din proiect au crescut semnificativ deoarece la data elaborării cererii de finanțare și data de debut a proiectului prețul motorinei era de 3,47 lei pe litru (în luna decembrie 2009) iar la finalul proiectului prețul carburanților aproape s-a dublat ajungând ca prețul motorinei să fie de 5,94 lei/litru (decembrie 2013)

A1. Diferența constă în creșterea semnificativă a bugetului pentru categoria calatorii și subsistență și se datorează numărului mare de participanți la întâlnirile grupului de lucru. De asemenea s-au înregistrat costuri crescute la carburant, deoarece în cei patru ani de implementare a proiectului prețul carburanților a crescut.

A2. Costuri totale mai mici. Ofertanții pentru serviciile de asistență externă au oferit sume mai mici pentru realizarea obligațiilor.

A3. Costuri totale mai mari pe categoria transport. Au fost necesare costuri mai mari având în vedere numărul ridicat de chestionare aplicate.

C2. Costuri totale mai mici datorită prețurilor mai mici pentru o parte dintre echipamentele achiziționate.

C3. Costuri totale mai mari pe categoria transport. S-au înregistrat mai multe cazuri în care a fost necesară intervenția de urgență ARMU pentru salvarea unor animale în dificultate.

C4. Costuri totale mai mari pe categoria transport. Au fost necesare mai multe deplasări decât s-a estimat inițial. Densitatea și numărul barlogurilor a fost mult mai mare decât estimările inițiale.

C6. Costuri totale reduse datorită ieftinirii echipamentelor (garduri electrice). La data elaborării cererii de finanțare oferta de garduri electrificate era redusă iar costurile mari. Echipamentele au fost achiziționate la prețuri mai mici decât estimările inițiale.

D3. Costuri totale mai mici. Nu s-au utilizat integral fondurile destinate costurilor de personal.

E3. Costuri totale mai mari datorită creșterii prețului la carburant și al numărului mai mare de deplasări decât a fost estimat inițial.

Anexe

Anexe tehnice

Actiunea A2

- Raport privind structura si functionarea bazei de date GIS(anexa nr 1)

Actiunea A3

- Raport final privind eficienta campaniei de constientizare (anexa nr.2)

Actiunea A4

- Raport final privind pagubele produse de urs și analiza cost beneficiu privind implementarea sistemelor de protecție a culturilor, șeptelului și gospodăriilor (anexa nr. 3)

Actiunea C1

- Raport activitate C1, versiunea finală Martie 2013(anexa nr.4)
- Copie scrisoare MMSC(anexa nr.5)
- Ghid pentru estimarea populației de urs brun, versiune tiparita(anexa nr.6)
- Lista de distributie a ghidurilor versiune tiparita (anexa nr.7)

Actiunea C2

- Raportul de activitate pe 2013(anexa nr.8)
- Metodologie pentru analiza riscurilor ridicate de prezența urșilor in zonele locuite (versiune tiparita si revizuită) (anexa nr.9)
- Lista distribuție metodologie Metodologie pentru analiza riscurilor ridicate de prezența urșilor in zonele locuite (anexa nr.7)

Actiunea C3

- Raportul de activitate anual al ARMU – CRCM pe 2013 (anexa nr.10)

Actiunea C4

- Raport privind identificarea și monitorizarea bârlogurilor in anul 2012 – 2013 (anexa nr.11)
- Raport privind zonele de iernare, monitorizarea barlogurilor si impactul schimbarilor climatice asupra somnului de iarna(anexa nr.12)

Actiunea C5

- Minuta intalnire GNLCCM februarie 2011(anexa nr.13)
- Lista participanți GNLCCM februarie 2011(anexa nr.14)
- Minuta cu lista experti consultare/aprobare ghid final - Iunie 2013(anexa nr.15)

Actiunea C6

- Raport privind implementarea sistemelor de protectie pentru anul 2013(anexa nr.16)
- Pliant “Echipamente si sfaturi pentru reducerea pagubelor produse de ursi” (anexa nr.17)

Actiunea C7

- Ghid practic pentru prevenirea degradarii si fargmentarii habitatului ursului brun si asigurarea conectivitatii siturilor Natura 2000 in Romania – versiune tiparita(anexa nr.18)
- Lista de distributie a ghidului practic pentru prevenirea degradarii si fargmentarii habitatului ursului brun si asigurarea conectivitatii siturilor Natura 2000 in Romania(anexa nr.7)

Actiunea E2

- „Raport privind monitorizarea succesului proiectului LIFE08NAT/RO/000500” (anexa nr.19)

Actiunea E5

- Plan After life (anexa nr.20)

Anexe privind actiunile de diseminare

Actiunea D1

- Raport Layman tiparit in doua versiuni ENG si RO(anexa nr.21)
- Newsletter nr. 4 pentru anul 2013(anexa nr.22)
- Raport final privind articolele publicate in mass-media(anexa nr.23)

Actiunea D3

- Lista cu participantii la cursurile de instruire a paznicilor de vanatoare (anexa nr.24)
- Tabelul cu detalierea locatiilor in care au fost instalate bannere (anexa nr.25)

Alte anexe privind diseminarea

- Anexa foto cuprinzand imagini din cadrul actiunilor implementate (anexa nr. 26)

- DVD cu fotografii din cadrul proiectului in format JPG (anexa nr. 27)
- DVD cu prezentari, postere, articole stiintifice in format PDF (anexa nr. 28)

Anexe financiare

Actiunea E4

- Raport de audit (anexa nr.229)
- Documente financiare (fotocopii) conform soliciarii Ares(2012)101568 - 30/01/2012 (anexa nr 30)
- Formulare standard in original, cerere standard de plata, raportul financiar consolidate pentru fiecare partener, "Beneficiary's Certificate for Nature Projects" pentru fiecare partener (anexa nr.31)
- raportul financiar consolidat in format electronic (anexa nr.32)